Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023

Wendy de Geus, Janne de Roode (Oberon)
Bianca Leest, Daniëlle van Helvoirt (KBA Nijmegen)
m.m.v. Marion van Binsbergen (Kohnstamm Instituut)

KBA Nijmegen
KOHNSTAMM INSTITUUT
Oberon onderzoek | advies

Inhoudsopgave

1 Managementsamenvatting 5
Onderzoeksmethode en respons 5
1.1 Conclusies po 6
1.2 Conclusies vo 9
1.3 Conclusies mbo 12

2 Doel van het onderzoek 16
2.1 Inleiding 16
2.2 Onderzoeksvragen 16

3 Onderzoeksaanpak 20
3.1 Inleiding 20
3.2 Primair onderwijs 20
3.2.1 Analyse schoolgidsen 20
3.2.2 Enquête onder scholen 21
3.2.3 Enquête onder ouders 21
3.3 Voortgezet onderwijs 22
3.3.1 Analyse websites 22
3.3.2 Enquête onder scholen 22
3.3.3 Enquête onder ouders 23
3.4 Middelbaar beroepsonderwijs 23
3.4.1 Enquête onder instellingen/opleidingen 23
3.4.2 Enquête onder ouders/studenten 24
3.5 Deskresearch en interviews profielscholen 25

4 Schoolkosten primair onderwijs 26
4.1 Beleid po-scholen rond schoolkosten 26
4.1.1 Schoolkosten po: totaal en opbouw 26
4.1.2 Schoolkosten po: ontwikkeling 27
4.1.3 Scholen po zonder bijdrage schoolkosten 28
4.1.4 Schoolkosten po: Leermiddelen en lesmateriaal 28
4.1.5 Schoolkosten po: Persoonsgebonden materialen 29
4.1.6 Schoolkosten po: ICT (devices en software) 29
4.1.7 Schoolkosten po: Vrijwillige ouderbijdrage 30
4.1.8 Schoolkosten po: Informatie, inspraak en verantwoording 35
4.1.9 Schoolkosten po: Tegemoetkoming 37
4.2 Schoolkosten voor ouders po 39
4.2.1 Schoolkosten po: totaal en opbouw 39
4.2.2 Schoolkosten po: Ontwikkeling 43
4.2.3 Schoolkosten po: vrijwillige ouderbijdrage 44
4.2.4 Schoolkosten po: ICT (devices en software) 46
4.2.5 Schoolkosten po: Bijles, huiswerkbegeleiding, toetstraining 47
4.2.6 Schoolkeuze en schoolkosten 49
4.2.7 Schoolkosten po: Informatie, inspraak en verantwoording 49
4.2.8 Schoolkosten po: Tegemoetkoming 50

5 Schoolkosten voortgezet onderwijs 51
5.1 Beleid vo-scholen rond schoolkosten 51
5.1.1 Schoolkosten vo: Totaal en opbouw 51
5.1.2 Schoolkosten vo: Ontwikkeling 53
5.1.3 Scholen vo zonder bijdrage schoolkosten 53
5.1.4 Schoolkosten vo: Leermiddelen en lesmateriaal 54
5.1.5 Schoolkosten vo: Persoonsgebonden materialen 54
5.1.6 Schoolkosten vo: ICT (devices en software) 55
5.1.7 Schoolkosten vo: Vrijwillige ouderbijdrage 56
5.1.8 Schoolkosten vo: Informatie en verantwoording 60
5.1.9 Schoolkosten vo: Tegemoetkoming 62
5.2 Schoolkosten voor ouders vo 63
5.2.1 Schoolkosten vo: Totaal en opbouw 64
5.2.2 Schoolkosten vo: Ontwikkeling 68
5.2.3 Schoolkosten vo: Vrijwillige ouderbijdrage 69
5.2.4 Schoolkosten vo: ICT (devices en software) 70
5.2.5 Schoolkosten vo: Bijles, huiswerkbegeleiding, toetstraining 72
5.2.6 Schoolkosten vo: Reiskosten 74
5.2.7 Schoolkosten vo: Schoolkeuze en schoolkosten 75
5.2.8 Schoolkosten vo: Informatie en inspraak 75
5.2.9 Schoolkosten vo: Tegemoetkoming 76

6 Schoolkosten middelbaar beroepsonderwijs 77
6.1 Beleid mbo-opleidingen rond schoolkosten 77
6.1.1 Schoolkosten mbo: Totaal en opbouw 77
6.1.2 Schoolkosten mbo: Ontwikkeling 79
6.1.3 Mbo-opleidingen zonder bijdrage schoolkosten 80
6.1.4 Schoolkosten mbo: Leermiddelen en lesmateriaal 80
6.1.5 Schoolkosten mbo: Persoonsgebonden materialen 80
6.1.6 Schoolkosten mbo: ICT (devices en software) 81
6.1.7 Schoolkosten mbo: Vrijwillige ouder-/studentbijdrage 82
6.1.8 Schoolkosten mbo: Informatie en verantwoording 85
6.1.9 Schoolkosten mbo: Tegemoetkoming 87
6.2 Schoolkosten voor studenten mbo 88
6.2.1 Schoolkosten mbo: Totaal en opbouw 88
6.2.2 Schoolkosten mbo: Ontwikkeling 92
6.2.3 Schoolkosten mbo: Vrijwillige bijdrage 93
6.2.4 Schoolkosten mbo: Bijles, huiswerkbegeleiding, toetstraining 95
6.2.5 Schoolkosten mbo: Reiskosten en stagekosten 96
6.2.6 Schoolkosten mbo: Schoolkeuze en schoolkosten 98
6.2.7 Schoolkosten mbo: Informatie en inspraak 99
6.2.8 Schoolkosten mbo: Tegemoetkoming 100

Bijlage 1 Respons en representativiteit ouders/studenten 101

1 Managementsamenvatting

Hoe hoog zijn momenteel de schoolkosten in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs? En hoe hebben de kosten zich de afgelopen jaren ontwikkeld? De Schoolkostenmonitor 2022-2023 geeft antwoord op die vragen. Daarnaast biedt het onderzoek zicht op de resultaten (zowel bedoeld als onbedoeld) voor scholen én ouders van de aanscherping in de wet rondom vrijwillige ouderbijdrage.

Onderzoeksmethode en respons

Informatie over de schoolkosten in het primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar onderwijs (mbo) is verzameld door middel van enquêtes onder:

- Ouders van leerlingen in het *po*: 36.750 ouders van po-leerlingen uitgenodigd (basisonderwijs en sbo); respons van 4.143 ouders (11 procent);
- Ouders van leerlingen in het vo: 36.750 ouders van vo-leerlingen uitgenodigd; respons van 3.032 ouders (8 procent);
- (Ouders van) studenten in het mbo: 47.000 ouders/mbo-studenten uitgenodigd; respons van 2.062 (4 procent);
- Scholen voor po: een steekproef van 5.466 po-scholen (basisonderwijs en sbo) is verzocht om medewerking aan de enquête; respons van 1.128 scholen (21 procent);
- Scholen voor vo: 1.181 vo-vestigingen zijn verzocht om medewerking; respons van 446 vestigingen (38 procent);
- Mbo-instellingen: een getrapte steekproef van mbo-opleidingen benaderd van zowel roc's en vakinstellingen; respons van 394 mbo-opleidingen (combinaties van instelling, leerweg, niveau en CREBO).

De uiteindelijke respons per sector is groot genoeg voor betrouwbare uitspraken over de populatie[1]. De verdeling naar bouw, onderwijstype en onderwijsniveau is voldoende vergelijkbaar met de landelijke verdeling en in die zin representatief (zie bijlage 1).
Het primair onderwijs maakt pas voor de tweede keer onderdeel uit van de schoolkostenmonitor. Daarom heeft naast de enquête onder po-scholen ook nog een analyse van schoolgidsen van scholen voor primair onderwijs plaatsgevonden net als bij de vorige meting om een vergelijking te kunnen maken met deze meting.

De voorgaande meting van de Schoolkostenmonitor was in 2018-2019, vóór de wetswijziging rondom de vrijwillige bijdrage in 2020. De vragenlijst is hierop aangepast. Ook zijn sommige kostenposten specifieker uitgevraagd. Ook de context van de NPO-middelen kan voor scholen tot andere gevraagde ouderbijdragen geleid hebben. Op onderdelen is vergelijking met eerdere metingen van de schoolkosten in het po en vo daardoor minder goed mogelijk geworden.

[1] De groep deelnemers aan de enquête is (evenals bij de vorige meting) een klein percentage van de aangeschreven steekproef. Ongeacht de hoogte van de respons kan het zijn dat de groep respondenten afwijkt in één of meer kenmerken van de groep niet-responderende personen uit de steekproef. Dit kan effect hebben op de uitkomsten maar alleen als de kenmerken waarop verschillen aanwezig zijn een relatie hebben met hetgeen onderzocht wordt, in dit geval de schoolkosten. De opleiding, bouw, onderwijstype en onderwijsniveau waarover respondenten rapporteren is hiervoor hoogstwaarschijnlijk het meest bepalend. Daarover hebben we gegevens en de verdeling in de responsgroep komt redelijk overeen met de landelijke verdeling.

Specifiek over de mogelijke gevolgen van de wet vrijwillige ouderbijdrage voor het extra-curriculair aanbod van profielscholen, is een aantal interviews gedaan met profielscholen en koepelorganisaties. Over de resultaten van dit aanvullende onderzoeksdeel is gerapporteerd in een aparte bijlage bij dit rapport[2].

Verschillen tussen ouders en scholen
De schoolkosten en verschillende vragen over onder meer betalingsgedrag en de informatievoorziening zijn zowel uitgevraagd bij scholen als bij ouders. Dit levert niet altijd precies dezelfde resultaten op. Zoals ook in eerdere metingen van de Schoolkostenmonitor bleek, rapporteren ouders bij de schoolkosten doorgaans hogere bedragen dan scholen. Dit heeft verschillende oorzaken. Bij scholen is gevraagd welke bedragen zij zelf in rekening brengen bij ouders, terwijl bij ouders hun daadwerkelijke kosten zijn bevraagd. Scholen is wel gevraagd of ze ouders vragen zelf schoolbenodigdheden aan te schaffen, maar de kosten daarvoor zijn niet bevraagd, want die zijn niet altijd in beeld bij scholen. Deze kosten geven ouders wel op, want ouders is gevraagd naar de totale kosten. Ook kan het voorkomen dat scholen ouders niet vragen om bepaalde materialen aan te schaffen, maar dat ouders die wel nodig achten. Denk aan agenda 's en eigen gereedschappen. Daarnaast levert de bevraging onder scholen een beeld van de gemiddelde school en niet van een gemiddelde ouder. De twee enquêtes leveren daarom per definitie verschillende resultaten en beantwoorden verschillende vragen: welke bijdragen vraagt de gemiddelde school aan ouders versus wat zijn de kosten die de gemiddelde ouder maakt voor het onderwijs van hun kind.

De (bijdrage aan de) schoolkosten is bij de scholen aan de hand van vier kostencategorieën uitgevraagd:
- Leermiddelen.
- Persoonsgebonden materialen.
- ICT.
- Vrijwillige bijdrage.

Voor de ouders is er een extra categorie, namelijk bijzondere/aanvullende kosten (bijles, tussenschoolse opvang, leerlingvervoer, schoolfoto etc). Ook konden ouders kosten voor reizen, excursies en extra onderwijsaanbod aangegeven, voor zover die niet onder de vrijwillige ouderbijdrage vallen.

1.1 Conclusies po

Hoogte van schoolkosten en ontwikkeling

Scholen:
De totale schoolkosten bedragen gemiddeld 50 euro, volgens opgave van de scholen. Het gaat hier om kosten vooral om de vrijwillige ouderbijdrage (gemiddeld 49 euro). De andere kostensoorten (leermiddelen, persoonsgebonden materialen, ICT) worden volgens de scholen nauwelijks door hen in rekening gebracht.

Ouders:
Ouders betalen volgens eigen opgave gemiddeld 181 euro aan schoolkosten (de opgaven voor vrijwillige ouderbijdrage, Leermiddelen en schoolbenodigdheden, ICT en Reizen, excursies en extra

[2] Wet vrijwillige ouderbijdrage. Mogelijke gevolgen voor extra-curriculair aanbod van de profielscholen. Bijlage bij het rapport Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023

onderwijsaanbod bij elkaar opgeteld). De gemiddelde schoolkosten van ouders zijn sinds de vorige meting gestegen (143 euro, gecorrigeerd voor inflatiecorrectie). Dit komt onder andere door hogere opgegeven kosten voor ICT.

Aanvullende vrijwillige kosten ouders

Ouders:
93% van de ouders heeft naast de schoolkosten aanvullende uitgaven voor diverse bijzondere kosten, in de categorieën[3] aanvullend onderwijs (bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining), zelf aangeschafte oefenprogramma's, eten en drinken verzorgd door de school, schoolfoto's, traktaties en reiskosten. De gemiddelde kosten over alle ouders bedragen 115 euro.
17% van de kinderen maakt gebruik van een of meer vormen van aanvullend onderwijs. Het meest van bijles (14%), gevolgd door toetstraining (6%) en huiswerkbegeleiding (5%). In meer dan de helft van de gevallen zonder kosten. De ouders die wel kosten maken (7%), betalen gemiddeld 908 euro voor aanvullend onderwijs

Gevolgen wet vrijwillige ouderbijdrage

Hoogte vrijwillige bijdrage
Scholen:
94% van de scholen in het po vraagt een vrijwillige ouderbijdrage. Voor leermiddelen, ICT en persoonsgebonden materialen worden er volgens de scholen nauwelijks kosten in rekening gebracht. De vrijwillige ouderbijdrage bedraagt gemiddeld 49 euro, op basis van de opgave van de scholen.

Ouders:
Volgens ouders is de gevraagde ouderbijdrage gemiddeld 90 euro.
Bij de uitsplitsing van betaalde schoolkosten rapporteren ouders gemiddeld 70 euro te betalen als vrijwillige ouderbijdrage aan de school. Rekening houdend met de inflatie van de afgelopen jaren is dit bedrag vergelijkbaar met het bedrag van de vorige meting (57 euro).

Betalingsgedrag vrijwillige bijdrage
Scholen:
Volgens een derde van de scholen is het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt hoger dan vorig jaar. Wanneer we de scholen uitsplitsen naar scholen die wel of geen achterstandsscore hebben, zien we dat door scholen met een achterstandsscore vaker wordt aangegeven dat het percentage ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt significant hoger is dan vorig jaar (42% versus 28%). Scholen met een achterstandsscore hebben dan ook vaker een groter aandeel leerlingen (11%-60%) voor wie de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald, dan scholen zonder achterstandsscore. Ook hebben scholen met achterstandsscore het aanbod significant vaker is verkleind, beperkt of afgeschaft dan scholen zonder achterstandsscore.

Ouders:
Vrijwel alle ouders geven aan dit jaar de volledige vrijwillige ouderbijdrage te betalen of deels te betalen. 4% betaalt niets. Ongeveer 60% van de ouders ervaart het betalen van de ouderbijdrage als een verplichting. Dit percentage is vergelijkbaar met de vorige meting.

[3] De kostenpost "tussenschoolse opvang" is buiten beschouwing gelaten, omdat er uit de antwoorden blijkt dat een deel van de ouders het uurtarief heeft opgegeven, wat niet om te rekenen is naar jaarlijkse kosten.

Aanpassingen aanbod

Scholen:

Bij een kwart van de scholen heeft de wetswijziging tot veranderingen in het aanbod van extra activiteiten of extracurriculaire programma's geleid. In de meeste gevallen is de vorm van het aanbod beperkt, verkleind, in een zeer klein deel van de scholen (1%) is het aanbod afgeschaft. Er wordt vooral bezuinigd op feesten en vieringen en buitenschoolse activiteiten zoals excursies en schoolkamp.
Tekorten door niet betalende ouders vangen scholen op via onder meer schoolbestuur, reserves, diverse subsidieregelingen en NPO-middelen.
Bij vrijwel alle scholen heeft het niet (geheel) betalen van de vrijwillige ouderbijdrage voor de betreffende leerlingen geen gevolgen voor de deelname aan activiteiten die met deze bijdrage worden bekostigd.

Ouders:

4% van de ouders geeft aan dat de school kinderen uitsluit van bepaalde activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald.

ICT (devices en software)

Scholen:

Slechts enkele scholen geven aan dat er ICT-kosten bij ouders in rekening worden gebracht.

Ouders:

Ongeveer vier op de vijf ouders geven aan dat de school zelf over de ICT-middelen beschikt en hier geen bijdrage vanuit de ouders voor vraagt. Ongeveer 7% van de ouders maakt zelf kosten voor een laptop/tablet en 3% maakt zelf kosten voor software/oefenprogramma's, ofwel in de vorm van een bijdrage aan de school of door het zelf aan te schaffen. 81% van de ouders weet niet dat het betalen voor laptops/tablets/andere ICT-middelen vrijwillig is.

Communicatie over de schoolkosten en inspraak

Scholen:

Bijna alle scholen informeren ouders over de schoolkosten. Het merendeel van de scholen informeert ouders via de schoolgids (81%) en/of een nieuwsbrief (58%). Negen op de tien scholen heeft de ouders geïnformeerd over de wetswijziging. Dat wil zeggen dat expliciet wordt benoemd dat leerlingen mee kunnen doen met activiteiten zoals excursies of speciale programma's, ook als ouders de ouderbijdrage niet betalen.
Op de meeste scholen wordt aan de verplichting voldaan om ouders te betrekken bij de besluitvorming over de hoogte van de bijdrage aan de schoolkosten, over de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming voor ouders en over de informatievoorziening aan ouders. Dit gebeurt voornamelijk via de medezeggenschapsraad.

Ouders:

Ouders geven in grote meerderheid aan geïnformeerd te worden over de schoolkosten. Bovendien geeft de meerderheid van de ouders (zeer) tevreden te zijn over de informatieverstrekking door school rondom de hoogte en de besteding van de schoolkosten. Ouders noemen de medezeggenschapsraad het meest als manier waarop zij betrokken worden bij beslissingen over de schoolkosten. Alhoewel een even grote groep niet weet hoe ze invloed hebben of denkt geen invloed te hebben.

Mening over hoogte schoolkosten en invloed op schoolkeuze

Ouders:
De meerderheid van de ouders vindt dat de vrijwillige ouderbijdrage ongeveer evenredig is met wat er van wordt betaald. Een klein percentage ouders kijkt naar de hoogte van de schoolkosten bij de keuze van een school.

Tegemoetkomingen ouders

Scholen:
Bijna de helft van de scholen geeft een vorm van korting op de vrijwillige ouderbijdrage. Bijna een derde van de scholen biedt extra financiële tegemoetkoming aan ouders ter vermindering van de ouderlijke bijdragen aan schoolkosten, vaak in de vorm van een vrijstellingsregeling.

Ouders:
Het overgrote deel van de ouders geeft aan geen tegemoetkoming voor de schoolkosten te ontvangen (98%). 1% van de ouders ontvangt geld en 1% van de ouders ontvangt spullen/materialen.

1.2 Conclusies vo

Hoogte van schoolkosten en ontwikkeling

Scholen:
De totale schoolkosten in het vo worden volgens opgave van de scholen grotendeel bepaald door de vrijwillige bijdrage. De gemiddelde vrijwillige bijdrage varieert tussen 83 (pro) en 274 euro (vwo). De kosten voor leermiddelen variëren tussen gemiddeld 1 en 2 euro; de kosten voor persoonsgebonden materialen tussen gemiddeld 7 en 11 euro en ICT-kosten tussen 10 en 22 euro.
De ontwikkeling van de schoolkosten in het vo door de jaren heen laat geen duidelijke trend zien. De schoolkosten voor praktijkonderwijs en vmbo zijn in 2022-2023 verder gedaald, terwijl de schoolkosten voor havo en vwo juist weer zijn gestegen.

Ouders:
Gemiddeld hebben ouders met een kind in het vo in het schooljaar 2022-2023 842 euro aan schoolkosten betaald (de opgaven voor vrijwillige ouderbijdrage, leermiddelen en schoolbenodigdheden, ICT en reizen, excursies en extra onderwijsaanbod bij elkaar opgeteld). Ouders met kinderen in het havo en vwo hebben gemiddeld iets hogere kosten en ouders met kinderen in het praktijkonderwijs hebben gemiddeld iets lagere kosten.
Ongeveer 40% van de ouders geeft aan de kosten (zeer) hoog te vinden.
Er geldt voor bijna alle onderwijsniveaus binnen het voortgezet onderwijs dat ouders gemiddeld meer schoolkosten hebben dan in voorgaande metingen. Net als in de vorige meting zijn vwo-opleidingen het duurst, gevolgd door het havo-onderwijs, het brugjaar, het vmbo en ten slotte het praktijkonderwijs

Aanvullende vrijwillige kosten ouders

Ouders:
80% van de ouders heeft naast de schoolkosten aanvullende uitgaven voor diverse bijzondere kosten (bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining, zelf aangeschafte oefenprogramma's, schoolfoto's en reiskosten). De gemiddelde kosten over alle ouders bedraagt 247 euro.
40% van de kinderen maakt gebruik van een of meer vormen van aanvullend onderwijs. Het meest van bijles (27%), gevolgd door huiswerkbegeleiding (20%) en toetstraining (16%). In meer dan de helft van de gevallen zonder kosten. De ouders die wel kosten maken (20%), betalen gemiddeld 985 euro voor aanvullend onderwijs

Gevolgen wet vrijwillige ouderbijdrage

Scholen:
Ongeveer 70% van de scholen vraagt een vrijwillige ouderbijdrage (minder in het praktijkonderwijs). Daarnaast vraagt ongeveer een kwart van de scholen een bijdrage in kosten voor persoonsgebonden materialen, ongeveer een vijfde voor ICT en slechts zo'n 3% van de scholen vraagt een bijdrage in de kosten voor leermiddelen.

Ouders:
Volgens de ouders vragen scholen gemiddeld 137 euro als vrijwillige ouderbijdrage. Bij de uitsplitsing van schoolkosten rapporteren ouders gemiddeld 133 euro te betalen als vrijwillige ouderbijdrage aan de school

Betalingsgedrag vrijwillige bijdrage

Scholen:
Volgens bijna de helft van de scholen is het percentage ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt hoger dan vorig jaar. Wanneer we de scholen uitsplitsen naar scholen met of zonder achterstandsscore, zien we dat scholen met een achterstandsscore vaker een groter aandeel leerlingen (31% tot 70%) hebben voor wie de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald, dan scholen zonder achterstandsscore.

Ouders:
Ongeveer negen op de tien (89%) ouders geven aan de volledige vrijwillige ouderbijdrage te betalen. Een klein deel van de ouders betaalt een gedeelte van de bijdrage. Deze ouders betalen in de meeste gevallen (75%) minstens de helft van de vrijwillige ouderbijdrage. 5% betaalt de vrijwillige ouderbijdrage niet.

Aanpassingen aanbod

Scholen:
Ongeveer de helft van de scholen geeft aan dat de wetswijziging heeft geleid tot verandering in hun aanbod van extra activiteiten. Bij een kwart van de scholen heeft het geleid tot verkleining van het aanbod (minder activiteiten) en bij 29% heeft het geleid tot verandering in de vorm van het aanbod (minder kostbaar). Bij een klein deel van de scholen (3%) is het aanbod afgeschaft.

Ouders:
Volgens 7% van de ouders sluit de school leerlingen uit van bepaalde activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald. 64% van de ouders ervaart het betalen van de ouderbijdrage als een verplichting. Dit percentage is vergelijkbaar met de vorige meting.

ICT-kosten (devices en software)

Scholen:
17% van de vo-scholen vraagt ouders een bijdrage in ICT-kosten voor een device (laptop of tablet) of software. Zij vragen gemiddeld 84 tot 144 euro. Het gaat hier alleen om bijdragen voor ICT die via de school lopen.

Ouders:
Ongeveer 70% van de ouders maakt kosten voor een laptop/tablet en 12% maakt kosten voor software/oefenprogramma's, ofwel in de vorm van een bijdrage aan de school of door het zelf op verzoek van de school aan te schaffen.
Voor de laptop/tablet geldt dat ouders die een bijdrage betalen aan de school gemiddeld 157 euro betalen, voor software/oefenprogramma's is dat 22 euro.
Ouders die zelf devices of software aanschaffen, betalen gemiddeld 582 euro voor een laptop/tablet, en 119 euro voor software/oefenprogramma's.
84% van de ouders weet niet dat het betalen voor laptops/tablets/andere ICT-middelen vrijwillig is.

Reiskosten

Ouders:
Veruit de meeste ouders (84%) geven aan dat hun kind op de fiets naar school gaat. 9% gaat met het openbaar vervoer, en gemiddeld betalen ouders hiervoor 132 euro aan reiskosten. 95% krijgt hiervoor geen reiskostenvergoeding.

Communicatie over de schoolkosten en inspraak

Scholen:
Alle scholen in het vo informeren nieuwe ouders over de schoolkosten. Het merendeel van de scholen informeert ouders via de schoolgids (85%) en/of website (73%).
Vrijwel alle scholen hebben volgens eigen zeggen de ouders geïnformeerd over de wetswijziging. Dat wil zeggen dat expliciet wordt benoemd dat leerlingen mee kunnen doen met activiteiten zoals excursies of speciale programma's, ook als ouders de ouderbijdrage niet betalen.

Op de meeste scholen worden ouders betrokken bij de besluitvorming over de hoogte van de bijdrage aan de schoolkosten, over de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming voor ouders en over de informatievoorziening aan ouders. Dit gebeurt voornamelijk via de medezeggenschapsraad. Ondanks dat het wettelijk geregeld is dat ouders via de MR in moeten stemmen met de hoogte van de ouderbijdrage meldt 7% tot 10% van de scholen dat ouders geen inspraak hebben op deze aspecten van de schoolkosten.

Ouders:
Ouders geven in grote meerderheid aan geïnformeerd te worden over de schoolkosten. Ongeveer de helft van de ouders is (zeer) tevreden over de informatieverstrekking door school rondom de hoogte en de besteding van de schoolkosten.
39% van de ouders weet niet hoe ouders betrokken zijn bij de schoolkosten. 59% van de ouders kent de rol van de medezeggenschapsraad bij de schoolkosten niet.

Mening over hoogte schoolkosten en invloed op schoolkeuze

Ouders:
Een kleine meerderheid van de ouders vindt dat de vrijwillige ouderbijdrage ongeveer evenredig is met wat er van wordt betaald.; 18% vindt de ouderbijdrage te hoog.
14 procent van de ouders kijkt naar de hoogte van de schoolkosten bij de keuze van een school. Voor 3% van het totaal aantal ouders heeft de hoogte van de kosten meegespeeld in de schoolkeuze.

Tegemoetkomingen ouders

Scholen:
Twee derde van de scholen biedt extra financiële tegemoetkoming aan ouders ter vermindering van de schoolkosten, het vaakst een ad hoc verstrekking op verzoek (48%) of een schoolfonds (35%) of een voorziening die op aanvraag beschikbaar is (29%).

Ouders:
Het overgrote deel van de ouders (97%) geeft aan geen tegemoetkoming voor de schoolkosten te ontvangen. 2% van de ouders ontvangt geld en 1% van de ouders ontvangt spullen/materialen.

1.3 Conclusies mbo

Hoogte van schoolkosten en ontwikkeling

Opleidingen:
De totale schoolkosten voor een BOL mbo-opleiding variëren tussen gemiddeld 486 en 510 euro en voor een BBL mbo-opleiding tussen gemiddeld 390 euro en 411 euro, volgens opgave van de opleidingen. Dit bestaat voor een groot deel uit kosten voor leermiddelen en -materialen, naast kosten voor ICT. De vrijwillige bijdrage is een minder grote factor in het mbo dan in het po en vo. De gemiddelde schoolkosten voor mbo-opleidingen laten over de metingen nogal schommelingen zien en vooral de kosten voor de BOL-opleidingen liggen een stuk lager dan bij de vorige meting.

Ouders/studenten:
Gemiddeld hebben ouders/studenten volgens eigen zeggen in het schooljaar 2022-2023 1429 euro aan schoolkosten betaald. Voor alle niveaus en onderwijssoorten blijkt dat de totale schoolkosten sinds de afgelopen meting zijn toegenomen. Meer dan de helft van de ouders en studenten vindt de kosten (zeer) hoog (55%).

Aanvullende vrijwillige kosten ouders/studenten

Ouders/studenten:
5% van de ouders/studenten maakt naast schoolkosten ook kosten voor begeleiding (bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining) die de opleiding aanbiedt, en aanvullend onderwijs buiten de opleiding. De gemiddelde kosten over alle ouders/studenten zijn 17 euro.
32% van de studenten maakt gebruik van een of meer vormen van aanvullend onderwijs, in 71% van de gevallen zonder kosten.
Volgens de ouders/studenten wordt er het meest gebruik gemaakt van toetstraining (25%), gevolgd door huiswerkbegeleiding/studiecoaching (15%) en bijles (12%), meestal zonder kosten.
Ouders/studenten die wel kosten hebben aan het aanvullend onderwijs, betalen gemiddeld 411 euro.

Vrijwillige bijdrage

Opleidingen:
In 6% van de mbo-opleidingen wordt geen bijdrage aan schoolkosten of vrijwillige bijdrage aan studenten of hun ouders gevraagd. . De vrijwillige ouderbijdrage volgens opgave van de opleidingen varieert tussen 13 euro (BBL niveau 1 en 2) en 140 euro (BOL niveau 1 en 2).

Ouders/studenten:
Gemiddeld betalen ouders en studenten 199 euro per jaar als vrijwillige bijdrage voor de opleiding.

Betalingsgedrag vrijwillige bijdrage

Opleidingen:
Bij 72% van de mbo-opleidingen betaalt maximaal 10% van de studenten de vrijwillige bijdrage niet. Bij de meeste opleidingen is dat vergelijkbaar met vorig jaar.

Ouders/studenten:
Ongeveer driekwart (74%) van de ouders en studenten betaalt de volledige vrijwillige bijdrage. Een klein deel van de ouders en studenten betaalt een gedeelte van de bijdrage. Deze ouders en studenten betalen in de meeste gevallen (65%) minstens de helft van de vrijwillige ouderbijdrage. 15% betaalt de vrijwillige ouderbijdrage niet.

Aanpassingen aanbod

Opleidingen:
Bij bijna de helft van de mbo-opleidingen heeft het niet of niet geheel betalen van de vrijwillige bijdrage geen consequenties voor de student. Bij 15% van de opleidingen wordt de student uitgesloten van de aan de bijdrage gerelateerde activiteiten. Bij ruim een derde van de opleidingen worden andere consequenties genoemd. Veelal wordt toegelicht dat er een kosteloos alternatief wordt geboden aan studenten, als andere studenten bijvoorbeeld op werkweek of excursie in het buitenland zijn.

Ouders/studenten:
28% van de ouders en studenten geeft aan dat de mbo-opleiding studenten uitsluit van bepaalde activiteiten als de vrijwillige bijdrage niet is betaald. 66% van de ouders/studenten ervaart het betalen van de bijdrage als een verplichting. Deze uitkomsten zijn vergelijkbaar met de resultaten van de vorige meting.

Reiskosten

Ouders/studenten:
De meerderheid van de studenten (60%) reist met het openbaar vervoer naar de mbo-instelling. Studenten die geen studentenreisproduct hebben, zijn gemiddeld 91 euro kwijt aan reiskosten openbaar vervoer om naar de opleiding te gaan. Studenten die stage lopen en daarheen met het ov gaan maar geen studentenreisproduct hebben, betalen gemiddeld 137 euro aan reiskosten.

Communicatie over de schoolkosten en inspraak

Opleidingen:
De meeste opleidingen informeren ouders/studenten over de voorzieningen die uit de vrijwillige bijdrage worden betaald, het vrijwillige karakter ervan en de mogelijkheden voor reductie/kwijtschelding. Alle mbo-opleidingen informeren (ouders van) studenten over de schoolkosten, veruit het vaakst via de website (68%) en ouderavonden, open dagen etc. (66%)
Bij de meeste opleidingen worden studenten/ ouders betrokken bij de besluitvorming over de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming en over de informatievoorziening aan (ouders van) studenten. Echter, als het gaat om de hoogte van de bijdrage van (ouders van) studenten hebben bij 52% van de opleidingen de (ouders van) studenten geen inspraak. Inspraak verloopt via de studentenraad, een algemene bijeenkomst of individuele bezwaarmogelijkheden.

Ouders/studenten:
Voor zowel de hoogte als de besteding van de schoolkosten zegt een groot deel van de ouders/studenten hier niet over geïnformeerd te worden. Als ouders/studenten wel geïnformeerd worden, gebeurt dit voornamelijk via een (nieuws)brief of de website. Als het gaat om de hoogte van de schoolkosten is 26% van de ouders/studenten (zeer) tevreden over hoe ze geïnformeerd worden. Rondom de besteding van de schoolkosten is dit wat lager, namelijk 18%.
De helft van de ouders/studenten weet niet hoe ze betrokken kunnen zijn bij de schoolkosten. 90% van de ouders/studenten kent de rol van de studentenraad bij de schoolkosten niet.

Mening over hoogte schoolkosten en invloed op schoolkeuze

Ouders/studenten:
40% van de ouders/studenten vindt dat de vrijwillige bijdrage ongeveer evenredig is met wat er van wordt betaald; 38% vindt de vrijwillige bijdrage te hoog.
37% van de ouders/studenten heeft gekeken naar de kosten van opleidingen tijdens het proces van het kiezen van een opleiding. Bij 6% van de ouders/studenten heeft hoogte van de kosten meegespeeld in de schoolkeuze en dat ze voor de goedkopere opleiding hebben gekozen.

Tegemoetkomingen ouders/studenten

Opleidingen:
70% van de mbo-opleidingen biedt (ouders van) studenten een tegemoetkoming via een studentenfonds voor minderjarige studenten. Vrijwel alle scholen informeren (ouders van) studenten over de voorziening(en) die de opleiding heeft voor extra financiële tegemoetkoming. Het vaakst via de website (61%), ouderavonden/open dagen (52%) en op aanvraag (50%).

Ouders/studenten:
Het overgrote deel van ouders/studenten (89%) geeft aan geen tegemoetkoming voor de schoolkosten te ontvangen. 7% van de ouders/studenten ontvangt geld en 6% van de ouders/studenten ontvangt spullen/materialen.
De helft van de studenten die stage loopt dit studiejaar, ontvangt een stagevergoeding. Gemiddeld ontvangen de studenten 362 euro per maand aan stagevergoeding. Reiskostenvergoeding voor het ov krijgt 8% van de stagiaires.

2 Doel van het onderzoek

2.1 Inleiding

Het doel van het onderzoek is inzicht krijgen in de hoogte en ontwikkeling van de schoolkosten waarmee (ouders/verzorgers[4] van) leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs en studenten in het middelbaar beroepsonderwijs te maken krijgen. Subdoelen zijn:

- zicht bieden op de (ontwikkeling van) kosten/bijdragen gedifferentieerd naar kostenpost;
- inzichtelijk maken wat de opbrengsten en resultaten zijn (zowel bedoeld als onbedoeld) voor scholen én ouders van de aanscherping in de wet rondom vrijwillige ouderbijdrage. Met name vanuit het perspectief van kansengelijkheid (Initiatiefwet van de leden Kwint en Westerveld) en gevolgen voor profielscholen en specifiek onderwijsaanbod (motie Paul en Peters);
- zichtbaar maken hoe de kosten zich verhouden tot diverse vormen van vergoedingen/tegemoetkomingen (via werkgevers bbl-studenten, Stichting Leergeld e.d., gemeentelijke toeslagen, schoolspecifieke regelingen) voor de schoolkosten.

2.2 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag van de Schoolkostenmonitor luidt: wat is de hoogte en de ontwikkeling van de schoolkosten waarmee (ouders van) leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs en ouders van studenten (jonger dan 18 jaar) of studenten (ouder dan 18) in het middelbaar beroepsonderwijs te maken krijgen? Een deel van de vragen is gericht op ouders, een deel op scholen/instellingen en een deel op beide.

Primair onderwijs

Ouders en scholen

1. Wat is de hoogte van schoolkosten voor ouders, uitgesplitst naar verschillende categorieën, en de ontwikkeling daarin t.o.v. de voorgaande meting?
2. In hoeverre heeft de aanscherping in de wet rondom ouderbijdragen effect op het aantal ouders dat een vrijwillige bijdrage betaalt?
   a. Zijn hierin verschillen waar te nemen tussen soorten scholen?
   b. Zijn hierin verschillen waar te nemen tussen soorten ouders?
3. In hoeverre heeft de aanscherping in de wet rondom ouderbijdragen effect op het aantal en soort scholen dat geen vrijwillige bijdrage vraagt? Zijn hierin verschillen waar te nemen tussen soorten scholen?

Ouders

4. In hoeverre zijn ouders tevreden over de hoogte en besteding van de ouderbijdragen?
5. Hoe ervaren ouders communicatie over de ouderbijdragen?
   a. via welke kanalen loopt de communicatie;

[4] Omwille van de leesbaarheid spreken we in dit rapport over ouders. Hiermee bedoelen we ouders/verzorgers.

   b. in hoeverre wordt duidelijk gecommuniceerd over het vrijwillige karakter en waar de bijdrage aan besteed wordt;
6. Hoe wordt de ouderbijdrage geïnd? (betalingswijze, herinnering/aanmaning, uitsluiting)
7. In hoeverre worden ouders betrokken bij besluitvorming over de ouderbijdrage en hoe wordt dit door ouders ervaren?
8. Welke kosten hebben ouders niet hoeven maken omdat zij via een tegemoetkoming/vergoeding daarin werden ondersteund (bijv. een regeling op de school, gemeentelijke toeslag, Stichting Leergeld, e.d.)?
9. Vormde de hoogte van de schoolkosten voor ouders een reden om specifieke scholen wel/niet te kiezen?
10. Wat zijn overige aanvullende kosten die ouders vrijwillig maken, zoals bijlessen (fysiek en online), toetstrainingen?

Scholen

11. In hoeverre kennen scholen de wettelijke bepalingen t.a.v. ouderbijdrage en in hoeverre leven ze deze na (WPO en WMS)?
12. Hoe communiceren scholen over de ouderbijdrage?
   a. via welke kanalen loopt de communicatie?;
   b. in hoeverre wordt gecommuniceerd over het vrijwillige karakter en waar de bijdrage aan besteed wordt?
   c. hoe wordt de ouderbijdrage geïnd?
13. In hoeverre worden ouders betrokken bij besluitvorming over de ouderbijdrage (al dan niet via de medezeggenschapsraad)?
14. Is er vanuit het schoolbestuur een mogelijkheid om scholen waar de ouderbijdrage minder vaak wordt betaald, te ondersteunen?
15. In hoeverre heeft de nieuwe wet ouderbijdrage effect op eventuele verschraling van onderwijsaanbod dat wordt betaald vanuit de vrijwillige ouderbijdrage?
16. In hoeverre worden teruglopende inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage door scholen opgevangen met middelen uit het Nationaal Programma Onderwijs?

Voortgezet onderwijs

Ouders en scholen

1. Wat is de hoogte van de schoolkosten, uitgesplitst naar verschillende categorieën schoolkosten en uitgesplitst naar onderwijsniveau, leerjaar en onderwijsrichting (alleen vmbo) en de ontwikkeling daarin t.o.v. de voorgaande meting?
2. In hoeverre heeft de aanscherping in de wet rondom ouderbijdragen effect op het aantal ouders dat een vrijwillige bijdrage betaalt?
   a. Zijn hierin verschillen waar te nemen tussen soorten scholen?
   b. Zijn hierin verschillen waar te nemen tussen soorten ouders?
3. In hoeverre heeft de aanscherping in de wet rondom ouderbijdragen effect op het aantal scholen dat geen vrijwillige bijdrage vraagt? Zijn hierin verschillen waar te nemen tussen soorten scholen?

Ouders

4. In hoeverre zijn ouders tevreden over de hoogte en besteding van de ouderbijdragen?
5. Hoe ervaren ouders communicatie over de vrijwillige ouderbijdragen?
   a. via welke kanalen loopt de communicatie;

   b. in hoeverre wordt duidelijke gecommuniceerd over het vrijwillige karakter en waar de bijdrage aan besteed wordt;
6. Hoe wordt de ouderbijdrage geïnd? (betalingswijze, herinnering/aanmaning, uitsluiting)
7. In hoeverre worden ouders betrokken bij besluitvorming over de ouderbijdrage en hoe wordt dit door ouders ervaren?
8. Welke kosten hebben ouders niet hoeven maken omdat zij via een tegemoetkoming/vergoeding daarin werden ondersteund (bijv. een regeling op de school, gemeentelijke toeslag, Stichting Leergeld, e.d.)?
9. Vormde de hoogte van de schoolkosten voor ouders een reden om specifieke scholen wel/niet te kiezen?
10. Wat zijn overige aanvullende kosten die ouders vrijwillig maken, zoals bijlessen (fysiek en online), toetstrainingen?

Scholen

11. In hoeverre kennen scholen de wettelijke bepalingen t.a.v. ouderbijdrage en in hoeverre leven ze deze na (WVO en WMS)?
12. Hoe communiceren scholen over de ouderbijdrage?
   a. via welke kanalen loopt de communicatie?
   b. in hoeverre wordt gecommuniceerd over het vrijwillige karakter en waar de bijdrage aan besteed wordt?
   c. hoe wordt de ouderbijdrage geïnd?
13. In hoeverre worden ouders betrokken bij besluitvorming over de ouderbijdrage (al dan niet via de medezeggenschapsraad)?
14. Is er vanuit het schoolbestuur een mogelijkheid om scholen waar de ouderbijdrage minder vaak wordt betaald, te ondersteunen? Zo ja, hoe is dit vormgegeven?
15. Hoe communiceert de school over bijdrage voor speciale programma's?
   a. in hoeverre spelen ouder(school)verenigingen daarin een rol?
16. In hoeverre heeft de nieuwe wet ouderbijdrage effect op eventuele verschraling van onderwijsaanbod dat wordt betaald vanuit de vrijwillige ouderbijdrage?
17. In hoeverre worden teruglopende inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage door scholen opgevangen met middelen uit het Nationaal Programma Onderwijs?

Middelbaar beroepsonderwijs

Ouders/studenten en instellingen

1. Wat is de hoogte van de schoolkosten, uitgesplitst naar verschillende categorieën en uitgesplitst naar onderwijstype (bol en bbl), leerjaar en sector en de ontwikkeling daarin t.o.v. de voorgaande meting?

Ouders/studenten

2. In hoeverre zijn ouders/studenten tevreden over de hoogte en besteding van de ouderbijdragen?
3. Hoe ervaren ouders/studenten communicatie over vrijwillige bijdragen?
   a. via welke kanalen loopt de communicatie?;
   b. in hoeverre wordt duidelijk gecommuniceerd over het vrijwillige karakter en waar de bijdrage aan besteed wordt?
4. Hoe worden de bijdragen geïnd? (betalingswijze, herinnering/aanmaning, uitsluiting)

5. In hoeverre worden ouders/studenten betrokken bij besluitvorming over de schoolkosten en hoe wordt dit ervaren?
6. Welke kosten hebben ouders/studenten niet hoeven maken omdat zij via een tegemoetkoming/vergoeding daarin werden ondersteund?
    a. Een regeling op de instelling, gemeentelijke toeslag, particuliere instanties, e.d.;
    b. inkomsten uit de beroepspraktijkvorming (alleen bol);
    c. tegemoetkoming door de werkgever (alleen bbl).
7. Hoe is de relatie tussen de eventuele tegemoetkomingen voor mbo-studenten en de schoolkosten?
    a. In hoeverre kunnen bol-studenten met de tegemoetkomingen de schoolkosten dekken?
    b. In hoeverre kunnen bbl-studenten (gemiddeld) met hun inkomen de schoolkosten dekken?
8. Vormde de hoogte van de vrijwillige (ouder)bijdrage en/of schoolkosten voor ouders/studenten een reden om specifieke opleidingen wel/niet te kiezen?
9. Wat zijn overige aanvullende kosten die ouders/studenten vrijwillig maken, zoals bijlessen (fysiek en online), toetstrainingen?

Instellingen

10. Hoe communiceren instellingen over de vrijwillige bijdrage?
    a. via welke kanalen loopt de communicatie?;
    b. in hoeverre wordt gecommuniceerd over het vrijwillige karakter en waar de bijdrage aan besteed wordt?
    c. hoe wordt de bijdrage geïnd?;
11. In hoeverre worden ouders/studenten betrokken bij besluitvorming over de vrijwillige bijdrage?
12. Hoe communiceert de school over bijdragen voor speciale programma's en extra activiteiten?

Verschillen tussen ouders en scholen

De schoolkosten en verschillende vragen over onder meer betalingsgedrag en de informatievoorziening zijn zowel uitgevraagd bij scholen als bij ouders. Dit levert niet altijd precies dezelfde resultaten op. Zoals ook in eerdere metingen van de Schoolkostenmonitor bleek, rapporteren ouders bij de schoolkosten doorgaans hogere bedragen dan scholen. Dit heeft verschillende oorzaken. Bij scholen is gevraagd welke bedragen zij zelf in rekening brengen bij ouders, terwijl bij ouders hun daadwerkelijke kosten zijn bevraagd. Scholen is wel gevraagd of ze ouders vragen zelf schoolbenodigdheden aan te schaffen, maar de kosten daarvoor zijn niet bevraagd want die zijn niet altijd in beeld bij scholen. Deze kosten geven ouders wel op, want ouders is gevraagd naar de totale kosten. Ook kan het voorkomen dat scholen ouders niet vragen om bepaalde materialen aan te schaffen, maar dat ouders die wel nodig achten. Denk aan agenda 's en eigen gereedschappen. Daarnaast levert de bevraging onder scholen een beeld van de gemiddelde school en niet van een gemiddelde ouder. De twee enquêtes leveren daarom per definitie verschillende resultaten en beantwoorden verschillende vragen: welke bijdragen vraagt de gemiddelde school aan ouders versus wat zijn de kosten die de gemiddelde ouder maakt voor het onderwijs van hun kind.

3 Onderzoeksaanpak

3.1 Inleiding

De Schoolkostenmonitor is een periodiek herhaald onderzoek. Niet elke meting is echter hetzelfde. Bij de voorgaande meting was bijvoorbeeld het po voor het eerst meegenomen. Ook zijn er elke meting specifieke beleidsaandachtspunten mee uitgevraagd. De wijziging in de wetgeving omtrent de vrijwillige bijdrage in 2021 heeft gevolgen voor de vraagstelling van de huidige meting van de monitor.
In de Schoolkostenmonitor 2022-2023 is gebruik gemaakt van de volgende indeling van schoolkosten:

- Leermiddelen.
- Persoonsgebonden materialen.
- ICT.
- Vrijwillige bijdrage.

Deze indeling wordt door het ministerie van OCW gehanteerd en is overgenomen in de vragenlijsten voor scholen in het po en vo en mbo-opleidingen. Voor de ouders is er een extra categorie, namelijk bijzondere/aanvullende kosten (bijles, tussenschoolse opvang, leerlingvervoer, schoolfoto etc). Dit gaat om kosten die niet vanuit de school worden gevraagd, maar om kosten die niet voor elke ouder op een school van toepassing zijn of die een keuze zijn. Ook zijn er in deze meting meer subcategorieën uitgevraagd per hoofdcategorie, waardoor er mogelijk meer kosten in beeld zijn gebracht die in de voorgaande meting niet naar voren zijn gekomen.
Gevolg van de nieuwe indeling is dat de resultaten van deze monitor niet volledig vergelijkbaar zijn met de vorige edities. Wel kunnen vergelijkingen gemaakt wat betreft de vrijwillige ouderbijdrage en de volledige schoolkosten.
Om de kosten met voorgaande meting te kunnen vergelijken, zijn alle bedragen uit de vorige rapportage (2018-2019) die hier worden overgenomen gecorrigeerd met een inflatiecorrectie[5].

In de vragenlijsten voor de mbo-opleidingen zijn deze ingedeeld in vier sectoren: Techniek, Zorg en Welzijn, Economie, Groen, Sectoroverstijgend (entree of crossover). Hoewel er inmiddels een nieuwe indeling bestaat, is vanwege vergelijkbaarheid met de vorige meting en omdat deze indeling minder categorieën bevat voor de oude sectorindeling gekozen. In de steekproef voor de studenten-/ouderenquête voor het mbo zijn de studenten volgens de nieuwe indeling getrokken in 10 categorieën (zie Tabel 3.3). Hierdoor sluiten de analyses van de opleidingsvragenlijst wel aan op de vorige meting, maar kunnen de resultaten van de opleidingsvragenlijst en de oudervragenlijst naar sector niet vergeleken worden.

3.2 Primair onderwijs

3.2.1 Analyse schoolgidsen

DUO heeft via een geautomatiseerde ‘webscrape’ in de online beschikbare schoolgidsen van po-scholen gezocht op de zoektermen ouderbijdrage, vrijwillige bijdrage en schoolkosten. De tekstfragmenten waar deze zoektermen in voorkwamen zijn opgeslagen en gedeeld met de onderzoekers. Er is een gestratificeerde steekproef van ruim 100 basisscholen getrokken naar regio, denominatie en

[5] De inflatiecorrectie is tot stand gekomen door de CPI index van 2022 te delen door de CPI index van 2018 (121,43/103,44). Dit resulteert in een inflatiecorrectie van 17,39%, oftewel 1,1739.

schoolgrootte. Van deze steekproef zijn de teksten geanalyseerd om aanvullende informatie over de vrijwillige ouderbijdrage en schoolkosten ter verzamelen. Omdat de losse tekstfragmenten lastig te interpreteren waren, is voor de betreffende scholen aanvullende informatie op de website opgezocht.

3.2.2 Enquête onder scholen

Voor de enquête onder directies van scholen in het primair onderwijs zijn alle scholen in het primair onderwijs benaderd (basisonderwijs en sbo), minus scholen waar geen e-mailadres van bekend was of waarvan geen uniek e-mailadres was geregistreerd. Voor het verkrijgen van adressen is gebruik gemaakt van openbare databestanden van DUO. In totaal hebben 5466 scholen een uitnodiging voor de enquête ontvangen. De respons bedroeg in totaal 1128 scholen, 21%. Er is één keer gerappelleerd. De responsperiode liep van 15 december 2022 tot 24 februari 2023. De responsgroep geeft een representatief beeld van de scholen in het po naar denominatie, schoolgrootte en schooltype (bo/sbo).

Het CBS heeft op verzoek van het ministerie van OCW zogenaamde achterstandsscores voor scholen in het po en vo berekend. Deze scores drukken de verwachte onderwijsachterstand op scholen uit, op basis waarvan OCW het onderwijsachterstandenbudget over scholen kan verdelen.
In de vragenlijst voor de scholen zijn twee vragen gesteld over het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt. Deze uitkomsten zijn uitgesplitst naar scholen zonder achterstandsscore en scholen met achterstandsscore.

3.2.3 Enquête onder ouders

Voor het uitzetten van vragenlijsten onder ouders van leerlingen (speciaal)basisonderwijs is een gestratificeerde[6] steekproef getrokken door DUO uit het totaal aantal ingeschreven leerlingen per 1 oktober 2022. In totaal zijn 36.750 ouders uitgenodigd per brief. De respons bedroeg in totaal 4143 ouders[7], omgerekend is dat 11,3%[8]. Er heeft geen rappel plaatsgevonden. De responsperiode liep van 14 maart tot en met 6 april 2023.
De verdeling van de respons is vrij goed vergelijkbaar[9] met de landelijke verdeling naar onderbouw/bovenbouw waardoor we een representatief beeld kunnen geven van de populatie (zie bijlage 1). Het aantal respondenten is voldoende voor betrouwbare schattingen van het hele po (foutenmarge 1,5%).

---

6 Onderscheid naar onderbouw en bovenbouw. De steekproef is proportioneel getrokken, dus net zo verdeeld als in de populatie.

7 Een deel van de ouders heeft de vragenlijst niet volledig ingevuld. Er is daarom gekeken tot hoe ver de ouders antwoord hebben gegeven op de vragen. Ouders zijn meegenomen in het onderzoek als ze minimaal de vraag met alle categorieën kosten die zij maken hebben ingevuld. De vragenlijst bestond verder uit verschillende inhoudelijke blokken. Ouders die het volledige blok hebben afgerond zijn meegenomen in de analyses van het specifieke blok.

8 Het responspercentage is vergelijkbaar met de laatste meting van de schoolmonitor. Het totaal aantal respondenten ligt nu hoger.

9 Vwo is wat oververtegenwoordigd en vmbo-bk ondervertegenwoordigd.

Tabel 3.1. Respons enquête ouders po

Groep	Aantal
Groep 1	348
Groep 2	500
Groep 3	465
Groep 4	537
Groep 5	534
Groep 6	521
Groep 7	567
Groep 8	543
Onbekend*	128
Totaal	**4143**

* Dit aantal representeert het aantal ouders dat niet helemaal tot het einde van de vragenlijst is gekomen en de vraag over leerjaar niet heeft ingevuld. Zij zijn meegenomen in de onderwerpen die zij volledig hebben afgerond.

3.3 Voortgezet onderwijs

3.3.1 Analyse websites

DUO heeft via een geautomatiseerde 'webscrape' in de online beschikbare schoolgidsen van vo-scholen gezocht op de zoektermen ouderbijdrage, vrijwillige bijdrage en schoolkosten. De tekstfragmenten waar deze zoektermen in voorkwamen zijn opgeslagen en gedeeld met de onderzoekers. Er is een gestratificeerde steekproef van ruim 100 vo-scholen getrokken naar regio, denominatie en onderwijsaanbod. Van deze steekproef zijn de teksten geanalyseerd om aanvullende informatie over de vrijwillige ouderbijdrage en schoolkosten ter verzamelen. Omdat de losse tekstfragmenten lastig te interpreteren waren, is voor een deel van de scholen aanvullende informatie op de website opgezocht.

3.3.2 Enquête onder scholen

In het voortgezet onderwijs zijn evenals in het primair onderwijs alle scholen (op het niveau van vestigingen) benaderd voor de enquête. Voor het verkrijgen van adressen is ook hier gebruik gemaakt van databestanden van DUO. Alle 1181 vestigingen waarbij een e-mailadres beschikbaar was zijn benaderd met een uitnodiging voor deelname aan het onderzoek. De respons bedroeg in totaal 446 scholen, een respons van 38%. Er is één keer gerappelleerd. De responsperiode liep van 16 januari tot 24 februari. De responsgroep geeft een representatief beeld van de scholen in het vo naar denominatie en onderwijstype.

Het CBS heeft op verzoek van het ministerie van OCW zogenaamde achterstandsscores voor scholen in het po en vo berekend. Deze scores drukken de verwachte onderwijsachterstand op scholen uit, op basis waarvan OCW het onderwijsachterstandenbudget over scholen kan verdelen.
In de vragenlijst voor de scholen zijn twee vragen gesteld over het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt. Deze uitkomsten zijn uitgesplitst naar scholen zonder achterstandsscore en scholen met achterstandsscore.

3.3.3 Enquête onder ouders

Voor het uitzetten van vragenlijsten onder ouders van leerlingen voortgezet onderwijs is een gestratificeerde[10] steekproef getrokken door DUO uit het totaal aantal ingeschreven leerlingen per 1 oktober 2022. In totaal zijn 36.750 ouders uitgenodigd per brief. De respons bedroeg in totaal 3032 ouders, omgerekend is dat 8,2%[11]. Er heeft geen rappel plaatsgevonden. De responsperiode liep van 14 maart tot en met 6 april 2023.

De verdeling van de respons is vrij goed vergelijkbaar[12] met de landelijke verdeling naar onderwijstype waardoor we een representatief beeld kunnen geven van de populatie (zie bijlage 1). Het aantal respondenten is voldoende voor betrouwbare schattingen van het hele vo (foutenmarge 1,8%). Per afzonderlijk onderwijstype is de groep respondenten kleiner waardoor de populatieschattingen minder betrouwbaar zijn (grotere foutenmarge rond de percentages).

Tabel 3.2 Respons enquête ouders vo

	Onderbouw	Bovenbouw	Totaal
PrO	-	-	41
Brugjaar*	1283	-	1283
Vmbo BK	0	159	159
Vmbo GT	0	288	288
Havo	162	347	509
Vwo	180	502	682
Totaal	**1625**	**1296**	**3032****

* Het brugjaar omvat alle leerjaren 1 en 2 van de onderwijstypen vmbo, havo en vwo, en een kleine groep leerlingen uit leerjaar 3 onderbouw havo of vwo.

** Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit. Hierdoor klopt de optelling niet.

3.4 Middelbaar beroepsonderwijs

3.4.1 Enquête onder instellingen/opleidingen

In het mbo is een getrapte werkwijze gehanteerd omdat de gegevens daar op opleidingsniveau verzameld moeten worden maar in de regel geen contactgegevens van opleidingsmanagers beschikbaar zijn via bijvoorbeeld de websites van de mbo-instellingen. In de eerste stap zijn alle mbo-instellingen telefonisch benaderd om te vragen naar een centrale contactpersoon die e-mailadressen van opleidingsmanagers zou kunnen aanleveren. 55 mbo-instellingen hebben een contactpersoon opgegeven. Bij elke mbo-instelling is gevraag om contactgegevens van tien opleidingsmanagers van een steekproef van opleidingen (variërend naar sector). Uiteindelijk hebben 27 mbo-instellingen e-mailadressen van opleidingsmanagers aangeleverd en hebben 12 mbo-instellingen de enquête zelf intern uitgezet. In totaal zijn hebben minimaal 387 opleidingsmanagers een uitnodiging ontvangen en zijn vragenlijsten ingevuld over 394 opleidingen.

---

10 Onderscheid naar onderwijsniveaus (brugklas, pro, vmbo-bb/kb, vmbo-t , havo, vwo). De steekproef is proportioneel getrokken, dus net zo verdeeld als in de populatie.

11 Het responspercentage is iets lager dan bij laatste meting van de schoolmonitor. Het totaal aantal respondenten is vergelijkbaar.

12 Vwo is wat oververtegenwoordigd en vmbo-bk ondervertegenwoordigd.

Om de contactgegevens van opleidingsmanagers op te vragen is doorlopend via mail en telefonisch contact geweest met de centrale contactpersonen. Er is één keer gerappelleerd naar de opleidingsmanagers. De responsperiode liep van 16 januari tot 13 maart 2023.

3.4.2 Enquête onder ouders/studenten

Voor het uitzetten van vragenlijsten onder ouders/studenten van het middelbaar beroepsonderwijs is een gestratificeerde steekproef getrokken door DUO uit het totaal aantal ingeschreven studenten per 1 oktober 2022[13]. Voor studenten die aan het begin van het schooljaar nog 17 jaar waren, zijn de ouders aangeschreven. Studenten van 18 jaar en ouder zijn zelf aangeschreven. In totaal zijn ongeveer 47.000 ouders/studenten uitgenodigd per brief. De respons bedroeg in totaal 2.062, omgerekend is dat 4,4%[14] . Er heeft geen rappel plaatsgevonden. De responsperiode liep van 14 maart tot en met 6 april 2023.
De verdeling van de respons is redelijk goed vergelijkbaar[15] met de landelijke verdeling naar opleidingssector, opleidingssoort en opleidingsniveau waardoor we een representatief beeld kunnen geven van de populatie (zie bijlage 1). Het aantal respondenten is voldoende voor betrouwbare schattingen van het hele mbo (foutenmarge 2,2%). Per afzonderlijk opleidingsniveau is de groep respondenten kleiner waardoor de populatieschattingen minder betrouwbaar zijn (grotere foutenmarge rond de percentages).

Tabel 3.3 Respons enquête ouders /studenten mbo

	BOL Niveau 1-2	BOL Niveau 3-4	BBL Niveau 1-2	BBL Niveau 3-4	Totaal
Handel	14	117	9	27	**167**
Creatief/ICT	10	207	-	3	**220**
Mobiliteit	12	56	14	24	**106**
Specialistisch vakmanschap	-	7	-	5	**12**
Techniek	9	154	34	49	**246**
Voedsel	23	181	14	31	**249**
Zakelijke dienstverlening	36	137	3	7	**183**
Zorg	67	573	14	157	**811**
Bovensectoraal	7	23	-	-	**30**
Entree	30	-	8	-	**38**
Totaal	**208**	**1455**	**96**	**303**	**2062**

[13] Onderscheid naar sectorkamers, leerweg (BOL/BBL), en niveau in twee categorieën (1/2, 3/4). De steekproef is proportioneel getrokken, dus net zo verdeeld als in de populatie..

[14] Het responspercentage is lager dan bij laatste meting van de schoolmonitor. Het totaal aantal respondenten is iets hoger. De groep deelnemers aan de enquête is (evenals bij de vorige meting) een klein percentage van de aangeschreven steekproef. Ongeacht de hoogte van de respons kan het zijn dat de groep respondenten afwijkt in één of meer kenmerken van de groep niet-responderende personen uit de steekproef. Dit kan effect hebben op de uitkomsten maar alleen als de kenmerken waarop verschillen aanwezig zijn een relatie hebben met hetgeen onderzocht wordt, in dit geval de schoolkosten. De opleiding waarover respondenten rapporteren is hiervoor hoogstwaarschijnlijk het meest bepalend. Daarover hebben we gegevens en de verdeling in de responsgroep komt redelijk overeen met de landelijke verdeling.

[15] BOL en niveau 3-4 zijn wat oververtegenwoordigd.

3.5 Deskresearch en interviews profielscholen

Een specifiek aandachtspunt bij de gevolgen van de wijziging in de Wet vrijwillige ouderbijdrage (een van de onderzoeksdoelen), vormen de mogelijke gevolgen van deze wijziging voor extra-curriculair aanbod van de profielscholen[16]. Binnen het kader van de algemene vragenlijsten voor de monitor zou hier te weinig diepgaand zicht op komen. Er is daarom deskresearch verricht en er zijn gesprekken gevoerd met enkele betrokkenen (profielscholen en koepelorganisaties). De bevindingen van dit onderzoeksdeel zijn opgenomen in een aparte bijlage bij dit rapport[17].

[16] Kamerleden Paul (VVD) en Peters (CDA) dienden op 22 juni 2021 een motie in die de regering verzocht aandacht te besteden aan het effect van de nieuwe wet bij profielscholen en specifiek onderwijsaanbod. In verschillende brieven aan de TK is hierop gereageerd door aan te geven dat in de eerstvolgende schoolkostenmonitor extra aandacht zal worden besteed aan de effecten van de nieuwe wet, waaronder het effect op profielscholen en specifiek onderwijsaanbod.

[17] Wet vrijwillige ouderbijdrage. Mogelijke gevolgen voor extra-curriculair aanbod van de profielscholen. Bijlage bij het rapport Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023.

4 Schoolkosten primair onderwijs

4.1 Beleid po-scholen rond schoolkosten

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de enquête onder scholen in het primair onderwijs. We gaan eerst in op de totale kosten en de opbouw daarvan. Vervolgens worden de afzonderlijke kostencategorieën besproken. In de paragraaf over de vrijwillige ouderbijdrage gaan we in op de wetswijziging. In de laatste twee paragrafen van dit hoofdstuk bespreken we de informatievoorziening van de scholen over schoolkosten, de inspraak van ouders in relatie tot schoolkosten en tot slot de mogelijkheden voor tegemoetkoming in de schoolkosten voor ouders.

4.1.1 Schoolkosten po: totaal en opbouw

In de Schoolkostenmonitor 2022-2023 is gebruik gemaakt van de volgende indeling van schoolkosten:

- Leermiddelen.
- Persoonsgebonden materialen.
- ICT.
- Vrijwillige bijdrage.

Opvallend is dat volgens de scholen in het po naast de vrijwillige ouderbijdrage voor de andere categorieën nauwelijks kosten in rekening worden gebracht (Tabel 4.1). Wel vraagt 94% van de scholen een vrijwillige ouderbijdrage. Daarnaast heeft een deel van de scholen aangegeven dat ze andere kosten in rekening brengen. Bij de toelichting op deze vraag zien we dat dit vaak kosten betreft die ook onder de vrijwillige ouderbijdrage geschaard kunnen worden, zoals kosten voor excursies, schoolreisjes, vieringen en schoolkampen. Daarnaast wordt de bijdrage voor tussenschoolse opvang en overblijven vaak genoemd. We hebben de totale schoolkosten berekend op basis van de vier bevraagde categorieën, en de categorie ‘andere kosten’ buiten beschouwing gelaten omdat daarin zoals aangegeven uiteenlopende soorten kosten werden genoemd. Daarom zijn de totaal berekende kosten mogelijk een onderschatting van de werkelijke kosten.

De meeste scholen (driekwart) vragen in totaal een bijdrage in de totale schoolkosten van maximaal 50 euro. Bij bijna één op de vijf scholen ligt het bedrag tussen 50 en 100 euro en bij een zeer klein deel van de scholen boven de 100 euro. 13% vraagt geen bijdrage (Tabel 4.2).
De gemiddelde bedragen per kostenpost en het gemiddelde van de totale kosten en zijn berekend over alle scholen, inclusief de scholen die geen kosten vragen binnen deze kostenpost. Gemiddeld (over alle scholen) bedragen de schoolkosten 50 euro (Tabel 4.2). Het gemiddelde voor boven- en onderbouw is vrijwel gelijk.

In Tabel 4.3 worden twee gemiddelden berekend. Naast het gemiddelde dat is berekend over alle scholen (inclusief de scholen die voor deze categorie geen kosten in rekening brengen) is een tweede gemiddelde berekend. In dit gemiddelde zijn alleen de scholen meegenomen die daadwerkelijk kosten voor deze categorie in rekening brengen (dus exclusief de scholen waar de kosten voor ouders 0 euro bedragen). Immers, maar heel klein deel van de scholen vraagt bijdragen van ouders in de categorieën leermiddelen, persoonsgebonden materialen en ICT. Echter vanwege de kleine aantallen scholen die een bijdrage voor deze kosten vragen, geven deze bedragen slechts een indicatief beeld.

Tabel 4.1 Categorieën waarvoor kosten in rekening worden gebracht (opgave scholen)

Categorie	N=1009
Leermiddelen en lesmateriaal (leerboeken en digitaal lesmateriaal)	0%
Persoonsgebonden materialen die langer dan een jaar meegaan (zoals schriften, schrijfgerei en sportkleding)	2%
ICT (laptop, tablet, software, oefenprogramma's)	0%
Vrijwillige ouderbijdrage (voor excursies, vieringen, schoolzwemmen of langdurige extracurriculaire programma's – zoals tweetalig onderwijs, profielklassen en begaafdenprogramma's – of bijlessen die worden aangeboden door de school)	94%
Anders	30%

Tabel 4.2 Totale schoolkosten – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

	Totaal (N=1009)	Onderbouw	Bovenbouw
€0,-	13%	13%	13%
€1 - €25	23%	24%	23%
€26 - €50	40%	42%	38%
€51 - €100	19%	16%	21%
Meer dan €100	5%	4%	5%
Gemiddeld bedrag*	€ 50	€ 49	€ 45

* Gemiddelde van alle scholen (incl. scholen die geen bijdrage vragen)

Tabel 4.3 Gemiddelde kosten per kostencategorie over alle scholen (opgave scholen)

	Gemiddelde van alle scholen (incl. € 0)	Gemiddelde van scholen die een bijdrage vragen (excl. € 0)	
Totale kosten (excl. anders)	€ 50	€ 57	877
Leermiddelen	€ 0,31	€ 104	3
Persoonsgebonden materialen	€ 0,23	€ 17	14
ICT	€ 0,05	€ 18	3
Vrijwillige ouderbijdrage	€ 49	€ 57	875

4.1.2 Schoolkosten po: ontwikkeling

De vorige schoolkostenmonitor 2018-2019 was de eerste waarin enquêtes zijn uitgezet in het primair onderwijs. Daardoor was er geen vergelijking met voorgaande jaren mogelijk. Om dit te ondervangen is destijds een websearch gedaan waarbij schoolgidsen zijn geanalyseerd. De uitkomsten hiervan zijn vergeleken met de uitkomsten van een rapport van de Inspectie van het Onderwijs uit 2014[18]. Voor de Schoolkostenmonitor 2022-2023 zijn opnieuw schoolgidsen geanalyseerd, zodat deze vergelijking kon worden voortgezet. Uit de analyse van de schoolgidsen bleek dat hierin alleen de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage expliciet werd genoemd. De andere kostencategorieën werden meestal niet genoemd of er werd vermeld dat hiervoor geen bijdrage is de kosten werd gevraagd aan ouders. Het

[18] Inspectie van het Onderwijs (2014). De vrijwillige ouderbijdrage in het primair onderwijs 2013/2014. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

gemiddelde bedrag van 40 euro heeft daarmee in de praktijk alleen betrekking op de vrijwillige ouderbijdrage.

*Tabel 4.4 Ontwikkeling gemiddelde ouderbijdrage 2000-2002-2009-2014 (schoolgidsdata, in % scholen) **

Hoogte van de ouderbijdrage, zoals vermeld in schoolgidsen (in €)	2000 ** (n=144)	2002 ** (n=142)	2009 ** (n=111)	2014 ** (n=130)	2017 ** (n=94)	2022 (n=94)***
Gemiddelde ouderbijdrage	€ 35	€ 28	€ 35	€ 49	€ 47	€ 40

* 2000 tot en met 2014 ontleend aan publicatie Inspectie (2014), bedragen gecorrigeerd voor inflatie tussen 2014 en 2017

** Bedragen zijn gecorrigeerd met een inflatiecorrectie van 1,1739 (voor inflatie tussen 2017/2018 en 2022/2023)

*** Het betreft alleen scholen die een ouderbijdrage in de schoolgids hebben vermeld. Van scholen die deze niet vermelden is niet bekend of ze geen ouderbijdrage hebben of deze alleen niet hebben vermeld.

In het vervolg van dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de enquête onder scholen in het primair onderwijs (basisonderwijs en sbo). We gaan eerst in op de totale kosten en de opbouw daarvan. Vervolgens worden de afzonderlijke kostencategorieën besproken. In de paragraaf over de vrijwillige ouderbijdrage gaan we in op de wetswijziging. In de laatste twee paragrafen van dit hoofdstuk bespreken we de informatievoorziening van de scholen over schoolkosten, de inspraak van ouders in relatie tot schoolkosten en tot slot de mogelijkheden voor tegemoetkoming in de schoolkosten voor ouders.

4.1.3 Scholen po zonder bijdrage schoolkosten

7% van de po-scholen geeft in de enquête aan dat ze geen bijdrage aan schoolkosten of vrijwillige ouderbijdrage in rekening brengen (Tabel 4.5). De argumenten die de scholen hiervoor opgeven wijzen vrijwel allemaal in de richting van kansengelijkheid. Ouders met lage inkomens en de stijgende kosten worden aanvullend genoemd. Enkele scholen geven nadrukkelijk aan dat het een principiële keuze is omdat ze vinden dat het funderend onderwijs gratis moet zijn.
Van de scholen die geen bijdrage aan schoolkosten of vrijwillige bijdrage van ouders vragen, hebben de meeste hier sinds 2022-2023 voor gekozen (4%).

Tabel 4.5 Scholen po zonder bijdrage schoolkosten (opgave scholen)

	n=95
Sinds 2022-2023	4%
Sinds 2021-2022	1%
Al vóór 2021	1%
Wel kosten	94%

4.1.4 Schoolkosten po: Leermiddelen en lesmateriaal

Slechts drie scholen geven aan dat ze een bijdrage in de kosten vragen voor leermiddelen en lesmateriaal. Uit de toelichting blijkt om creatieve materialen, devices en een licentie voor een typecursus gaat. Er worden geen alternatieven in verschillende prijsklassen geboden.

Tabel 4.6 Kosten leermiddelen en lesmateriaal – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

€0,-	100%
€1 - €25	0%
€26 - €50	0%
€51 - €100	0%
Meer dan €100	0%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n=3)	€104
Gemiddeld bedrag (over alle scholen, n=1008)	€ 0,31

4.1.5 Schoolkosten po: Persoonsgebonden materialen

Veertien scholen geven aan dat ze een bijdrage van ouders vragen voor zogenaamde persoonsgebonden materialen die langer dan een jaar meegaan. De persoonsgebonden materialen betreffen vooral gymkleding. Een enkele keer wordt een koptelefoon of muziekinstrument genoemd. Voor deze kosten is het bij een kwart van de scholen wel mogelijk om een alternatief in een andere prijsklasse te kiezen omdat ouders bijvoorbeeld de gymkleding zelf kunnen aanschaffen. Drie kwart van de scholen geeft aan dat een kosteloos alternatief ook mogelijk is. De school voorziet dan in de kleding of het instrument, bruikleen is mogelijk of er zijn ruilmogelijkheden voor ouders onderling.

Tabel 4.7 Kosten persoonsgebonden materialen – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

€0,-	99%
€1 - €25	1%
€26 - €50	0%
€51 - €100	0%
Meer dan €100	0%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n=14)	€ 17
Gemiddeld bedrag (over alle scholen, n=1119)	€ 0,23

4.1.6 Schoolkosten po: ICT (devices en software)

Slechts drie scholen geven kosten op die voor ICT in rekening worden gebracht. Dit zijn kosten voor een laptop of tablet, een koptelefoon, software of een typecursus.

Tabel 4.8 Kosten ICT – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

€0,-	100%
€1 - €25	0%
€26 - €50	0%
€51 - €100	0%
Meer dan €100	0%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n=3)	€ 18
Gemiddeld bedrag (alle scholen, n=1009)	€ 0,05

4.1.7 Schoolkosten po: Vrijwillige ouderbijdrage

De vrijwillige ouderbijdrage bedraagt gemiddeld 49 euro, op basis van de opgave van de scholen. Totaal drie kwart van de scholen heeft een vrijwillige ouderbijdrage tussen 1 en 50 euro (Tabel 4.9). De vrijwillige ouderbijdrage wordt door de meeste scholen ingezet voor feesten en vieringen (92%), buitenschoolse-/extra schoolactiviteiten zoals excursies of schoolzwemmen (62%), sport, ontspannen en toneel (42%) en de ouderraad/medezeggenschapsraad (26%) (Tabel 4.10). Bij de categorie 'Anders' worden vooral zaken genoemd die ook binnen de andere categorieën vallen, met name schoolreisjes en schoolkamp, feesten en vieringen.

Bij ongeveer één op de zes scholen varieert de vrijwillige ouderbijdrage per groep; bij 83% is het voor alle groepen gelijk.

Tabel 4.9 Vrijwillige ouderbijdrage – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

€1 - €25	13%
€1 - €25	23%
€26 - €50	40%
€51 - €100	19%
Meer dan €100	5%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n=875)	€ 57
Gemiddeld bedrag (alle scholen, n=1009)	€ 49

Tabel 4.10 Besteding van vrijwillige ouderbijdrage (opgave scholen)

	n=887
Feesten en vieringen	93%
Buitenschoolse-/extra schoolactiviteiten zoals excursies of schoolzwemmen	62%
Sport, ontspannen en toneel	42%
Ouderraad, medezeggenschapsraad	26%
Anders	12%
Mediatheek, bibliotheek	10%
Identiteitsgebonden activiteiten	11%
Langdurige extracurriculaire programma's – zoals tweetalig onderwijs, profielklassen en begaafdenprogramma's – of bijlessen die worden aangeboden door de school	2%
Verzekeringen	2%
Drukwerk voor leerlingen, ouders zoals de schoolkrant	1%
Automatisering en ICT	1%
Kluisjes	0%

Bijna de helft van de scholen geeft een vorm van korting op de vrijwillige ouderbijdrage, meestal vanwege een later instroommoment (Tabel 4.11). 8% van de scholen biedt vrijstelling van de ouderbijdrage op basis van inkomen. Ook de scholen die hier de categorie 'anders' kozen, geven veelal aan dat het gaat om ouders die niet over voldoende financiële middelen beschikken. Daarnaast geeft een aantal scholen aan dat het een vrijwillige bijdrage is dus dat het ouders sowieso vrij staat om deze bijdrage niet te betalen.

Tabel 4.11 Kortingspercentages of vrijstellingen (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=887
Ja, korting op basis van het aantal leerlingen per gezin	13%
Ja, korting op basis van inkomen	5%
Ja, korting op basis van instroommoment (voor groep 1 bijvoorbeeld)	28%
Ja, vrijstelling op basis van inkomen	8%
Ja, vrijstelling op basis van … (anders)	8%
Nee	52%
Weet ik niet	1%

In de vragenlijst voor de scholen zijn twee vragen gesteld over het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt. Deze uitkomsten zijn uitgesplitst naar scholen zonder achterstandsscore (n=390) en scholen met achterstandsscore (n=209) (zie paragraaf 3.2.2)

Figuur 4.1 laat zien welk deel van de ouders de ouderbijdrage volgens de school niet betalen. We zien dat bij bijna de helft van de scholen zonder achterstandsscore maximaal 10% van de ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt. Bij de scholen met achterstandsscore heeft maar 20% van de scholen dit relatief lage aandeel niet-betalende ouders. Scholen met achterstandsscore hebben vaker 11% tot 60% ouders die de vrijwillige bijdrage niet betalen. De genoemde verschillen zijn significant.

Een derde van de scholen geeft aan dat het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt hoger is dan vorig jaar (Tabel 4.12). Wanneer we de scholen uitsplitsen naar scholen die wel of geen achterstandsscore hebben (Tabel 4.12a), zien we dat door scholen met een achterstandsscore vaker wordt aangegeven dat het percentage ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt significant hoger is dan vorig jaar (42% versus 28%).

89% van de scholen geeft aan dat het niet betalen van de ouderbijdrage geen consequenties heeft voor de leerlingen; 11% van de scholen geeft aan dat dit op een andere manier wel gevolgen heeft. Uit de toelichtingen blijkt dat dit bij vrijwel al deze scholen betekent dat activiteiten worden aangepast/versoberd of geschrapt.

Figuur 4.1 Welk percentage ouders betaalt de vrijwillige ouderbijdrage niet (schatting scholen; n=647)

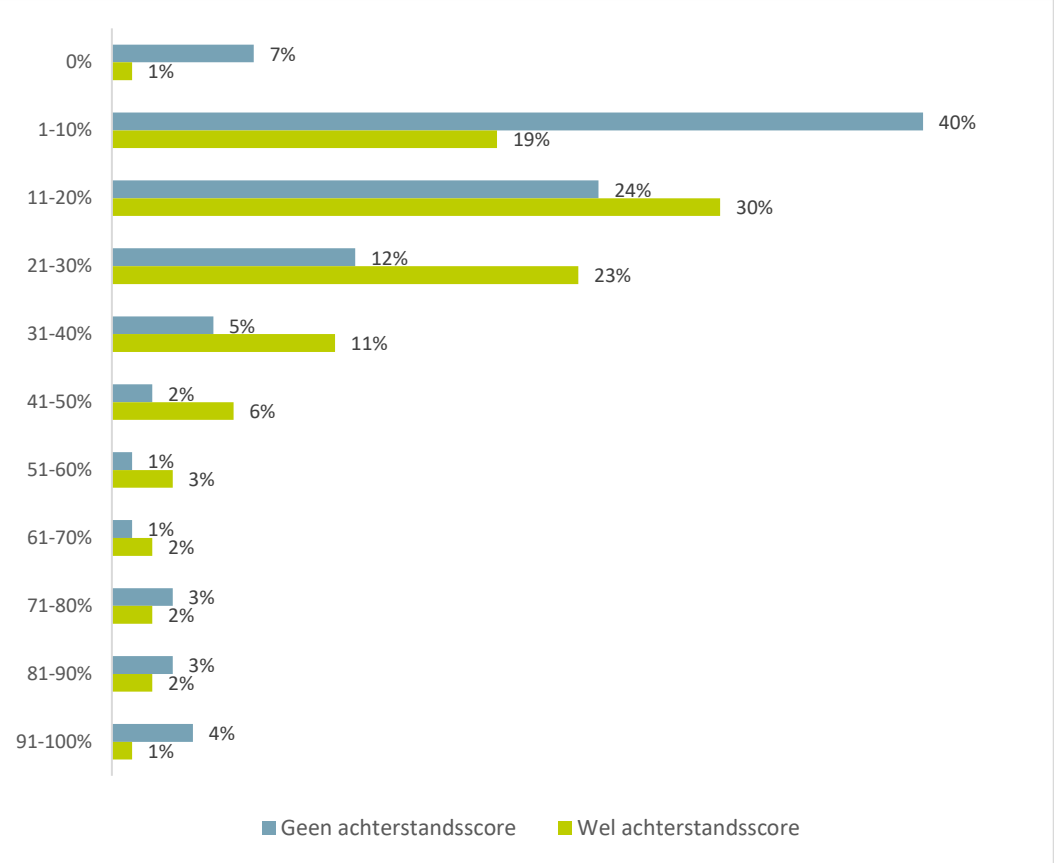

Tabel 4.12 Het percentage ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt, is…(opgave scholen)

	n=887
Hoger dan vorig jaar	32%
Vergelijkbaar met vorig jaar	49%
Lager dan vorig jaar	7%
Weet ik niet	12%

Tabel 4.12a Het percentage ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt, is… (opgave scholen)

	Geen achterstandsscore	Wel achterstandsscore
Hoger dan vorig jaar	28%	42%
Vergelijkbaar met vorig jaar	53%	41%
Lager dan vorig jaar	7%	7%
Weet ik niet	13%	10%

Wetswijziging

Op 1 augustus 2021 trad de initiatiefwet van leden Kwint (SP) en Westerveld (GL) over de vrijwillige ouderbijdrage in werking. Deze wetswijziging schrijft scholen voor dat leerlingen niet meer mogen worden uitgesloten van extra activiteiten die door de school worden georganiseerd (buiten het reguliere lesprogramma), wanneer ouders/verzorgers de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen. Tot dat moment was het voor scholen toegestaan om in zulke gevallen een kosteloos alternatief aan te bieden aan leerlingen. De wetswijziging had als doel kansengelijkheid te bevorderen; de negatieve gevolgen van het niet (kunnen) betalen van de vrijwillige ouderbijdrage moesten voor leerlingen worden beperkt.

Vrijwel alle scholen in het po zijn bekend met de wetswijziging; 1% (tien scholen) zegt er niet van te weten. 86% van de scholen heeft de wetswijziging meegenomen in de schoolgids. Dat wil zeggen dat expliciet is benoemd dat leerlingen mee kunnen doen met activiteiten, ook als ouders de ouderbijdrage niet betalen. 29% van de scholen heeft het (ook) in het schoolplan opgenomen en 12% in geen van beide.
De analyse van de websites en schoolgidsen (over 2022-2023) van ruim honderd scholen valt iets minder gunstig uit dan de eigen opgave van de scholen in de enquête. 62% van de onderzochte scholen vermeldt in de schoolgids of op de website dat kinderen niet uitgesloten mogen worden van de activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald.

Bij een kwart van de scholen heeft de wetswijziging tot veranderingen in het aanbod van extra activiteiten of extracurriculaire programma's geleid (Tabel 4.13). In de meeste gevallen is de vorm van het aanbod beperkt (16%), bij andere scholen is het aanbod verkleind (8%). Bij een zeer klein deel van de scholen (1%) is het aanbod afgeschaft. Er wordt vooral bezuinigd op feesten en vieringen en buitenschoolse activiteiten zoals excursies, schoolkamp of schoolzwemmen (Tabel 4.14). Slechts één school geeft aan dat op het langdurige extracurriculaire programma wordt bezuinigd.
In de toelichting geven enkele scholen aan dat er meer ouders zijn die wel kunnen maar niet willen betalen. Ze wijten dit aan het feit dat er als gevolg van de wetswijziging duidelijker wordt gecommuniceerd over het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage en dat ze geen betalingsherinnering meer sturen.
Wanneer deze uitkomsten worden uitgesplitst naar scholen met en zonder achterstandsscore zien we dat bij scholen met achterstandsscore het aanbod significant vaker is verkleind, beperkt of afgeschaft.

Tabel 4.13 Verandering in het aanbod van extra activiteiten zoals excursies en schoolzwemmen of langdurige extracurriculaire programma's waartoe de wetswijziging heeft geleid (opgave scholen)

	n=887
Omvang van het aanbod is verkleind (minder extracurriculaire activiteiten)	8%
Vorm van het aanbod is beperkt (minder kostbare activiteiten)	16%
Het aanbod is afgeschaft	1%
Het aanbod is niet gewijzigd ten gevolge van de wetswijziging	73%
N.v.t. (geen extracurriculaire activiteiten)	10%

Tabel 4.13a Verandering in het aanbod van extra activiteiten zoals excursies en schoolzwemmen of langdurige extracurriculaire programma's waartoe de wetswijziging heeft geleid (opgave scholen)

	Geen achterstandsscore	Wel achterstandsscore
Omvang van het aanbod is verkleind (minder extracurriculaire activiteiten)	6%	14%
Vorm van het aanbod is beperkt (minder kostbare activiteiten)	11%	26%
Het aanbod is afgeschaft	0%	2%
Het aanbod is niet gewijzigd ten gevolge van de wetswijziging	79%	60%
N.v.t. (geen extracurriculaire activiteiten)	9%	11%

Tabel 4.14 Het type aanbod aan extra activiteiten dat is veranderd of afgeschaft (opgave scholen)

	n=164
Feesten en vieringen	74%
Buitenschoolse extra schoolactiviteiten (excursies, schoolkamp, zwemles)	56%
Sport, toneel, ontspannen etc.	24%
Anders	4%
Langdurige extracurriculaire programma's – zoals VVTO/tweetalig onderwijs of begaafdenprogramma's	1%

Volgens een kwart van de scholen worden de ontbrekende inkomsten aangevuld door het schoolbestuur. Binnen de antwoordcategorie 'anders' geeft ook een groot deel van de scholen aan dat het uit het budget of reserves van de school moet komen, of dat er in de begroting rekening mee wordt gehouden. Bij iets minder dan een kwart wordt aangegeven dat er middelen uit andere subsidieregelingen aangesproken kunnen worden. Bij de scholen die 'anders' invulden zien we dat ook een deel aangeeft dat de gemeente bijspringt of Stichting Leergeld. Overigens lopen zaken in de beantwoording van de vragen soms wat door elkaar. Stichting Leergeld ondersteunt ouders, niet de scholen. Bovendien is het zo dat sinds de invoering van de wetswijziging en scholen leerlingen niet meer mogen uitsluiten van activiteiten, Stichting Leergeld de vrijwillige ouderbijdrage niet meer vergoedt[19]. Wel kunnen nog steeds aanvragen voor andere schoolkosten worden gedaan, zoals voor gymkleding en schoolspullen.

[19] https://www.leergeld.nl/wet-vrijwillige-ouderbijdrage

Bij ongeveer 15% komt ondersteuning uit een schoolfonds. Ook bij de 'anders' categorie zien we enkele scholen die aangeven dat sommige ouders een hogere ouderbijdrage betalen om te ondersteunen. Tot slot worden ook de tijdelijke middelen uit het NPO regelmatig (15%) door de scholen ingezet.
Van de scholen die de optie 'anders' kozen, geeft een kwart aan dat er geen ondersteuningsmogelijkheden voor de school zijn. Verder geven veel scholen nog aan dat ze zelf acties ondernemen om het budget aan te vullen, bijvoorbeeld door oud papier in te zamelen of door sponsoringacties op te zetten.

Tabel 4.15 De mogelijkheden om de school te ondersteunen als de ouderbijdrage door een deel van de ouders niet wordt betaald (opgave scholen)

	n=886
Financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur	22%
Financiële ondersteuning uit een schoolfonds (waar bijvoorbeeld meer draagkrachtige ouders een financiële bijdrage aan leveren)	17%
Middelen uit het NPO	15%
Middelen uit andere subsidieregelingen	21%
Anders	53%

4.1.8 Schoolkosten po: Informatie, inspraak en verantwoording

Informatievoorziening
Vrijwel alle scholen informeren nieuwe ouders over de schoolkosten. Een zeer klein deel van de scholen (2%) informeert nieuwe ouders niet over de schoolkosten. Iets minder dan een derde van de scholen informeert ouders van aankomend leerlingen over de schoolkosten op de open dag voorafgaand aan de start op de school. Ruim een derde informeert ze voorafgaand aan het schooljaar en de helft bij aanvang van het schooljaar. Een op de vijf scholen geeft aan (ook) in voorkomende gevallen gedurende het schooljaar de ouders te informeren.

De hoogte, het vrijwillige karakter en de besteding van de vrijwillige ouderbijdrage behoort duidelijk te zijn voor ouders. De meest gebruikte kanalen om ouders te informeren over de schoolkosten is via de schoolgids (81%), een (nieuws)brief (58%), de website (39%) en de ouderraad/medezeggenschapsraad (39%) (Figuur 4.2).

Negen op de tien scholen heeft de ouders geïnformeerd over de wetswijziging. Dat wil zeggen dat expliciet wordt benoemd dat leerlingen mee kunnen doen met activiteiten zoals excursies of speciale programma's, ook als ouders de ouderbijdrage niet betalen. Dat is veelal gebeurd via de eerdergenoemde kanalen, de schoolgids, een (nieuws)brief, de website en/of de ouderraad/medezeggenschapsraad (Figuur 4.2).

Bij 62% van de scholen kunnen ouders de bijdrage aan de schoolkosten standaard in meerdere termijnen betalen of kunnen zij daarvoor kiezen. Dat gebeurt veelal via een betaalverzoek.

Tabel 4.16 Moment waarop nieuwe ouders worden geïnformeerd over de hoogte van de schoolkosten (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=932
Voorafgaand aan het komende schooljaar	38%
Bij aanvang van het nieuwe schooljaar	51%
In voorkomende gevallen gedurende het schooljaar	22%
Bij aankomende leerlingen en ouders op de open dagen voorafgaand aan de start op de school	30%
School informeert hier niet over	2%

Figuur 4.2 Informatievoorziening aan ouders over schoolkosten en wetswijziging (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen, n=932)

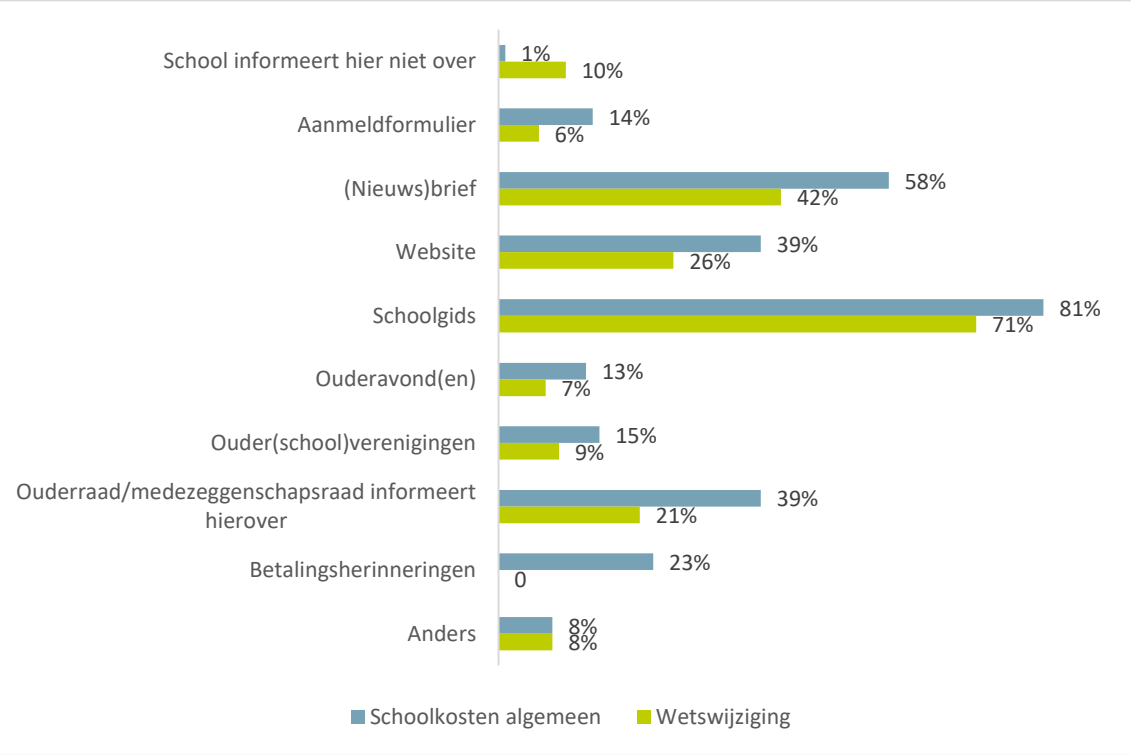

Inspraak

Op de meeste scholen worden ouders betrokken bij de besluitvorming over de hoogte van de bijdrage aan de schoolkosten, over de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming voor ouders en over de informatievoorziening aan ouders. De ouderraad/medezeggenschapsraad is voor alle drie de aspecten de belangrijkste route hiervoor. 89% van de scholen geeft aan dat ouders via de ouderraad/medezeggenschapsraad worden betrokken bij de besluitvorming over de hoogte van de schoolkosten. Andere mogelijkheden zijn onder meer een bijeenkomst aan het begin van het jaar (13%) of de mogelijkheid voor ouders om individueel bezwaar te maken (11%). Op 6% van de scholen hebben de ouders geen invloed op de besluitvorming over de hoogte van de bijdrage van ouders aan de schoolkosten.

Bij de vraag over de inspraak over de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming voor ouders wordt door relatief veel scholen aangegeven dat ouders individueel bezwaar kunnen aantekenen. Inspraak op dit aspect via de ouderraad/medezeggenschapsraad gebeurt minder vaak dan wanneer het gaat om de hoogte van de ouderbijdrage aan de schoolkosten en de informatievoorziening hierover. Ook is relatief vaak de antwoordoptie 'anders' gekozen. Uit de toelichtingen kunnen we afleiden dat veel respondenten hierbij niet aan de mogelijkheden voor inspraak over tegemoetkoming aan ouders hebben gedacht maar aan de informatievoorziening hierover; ze noemen bij 'anders' vaak de website, nieuwsbrieven, gesprekken, Stichting Leergeld etc.

Figuur 4.3 Inspraakmogelijkheden voor ouders (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen, n=930)

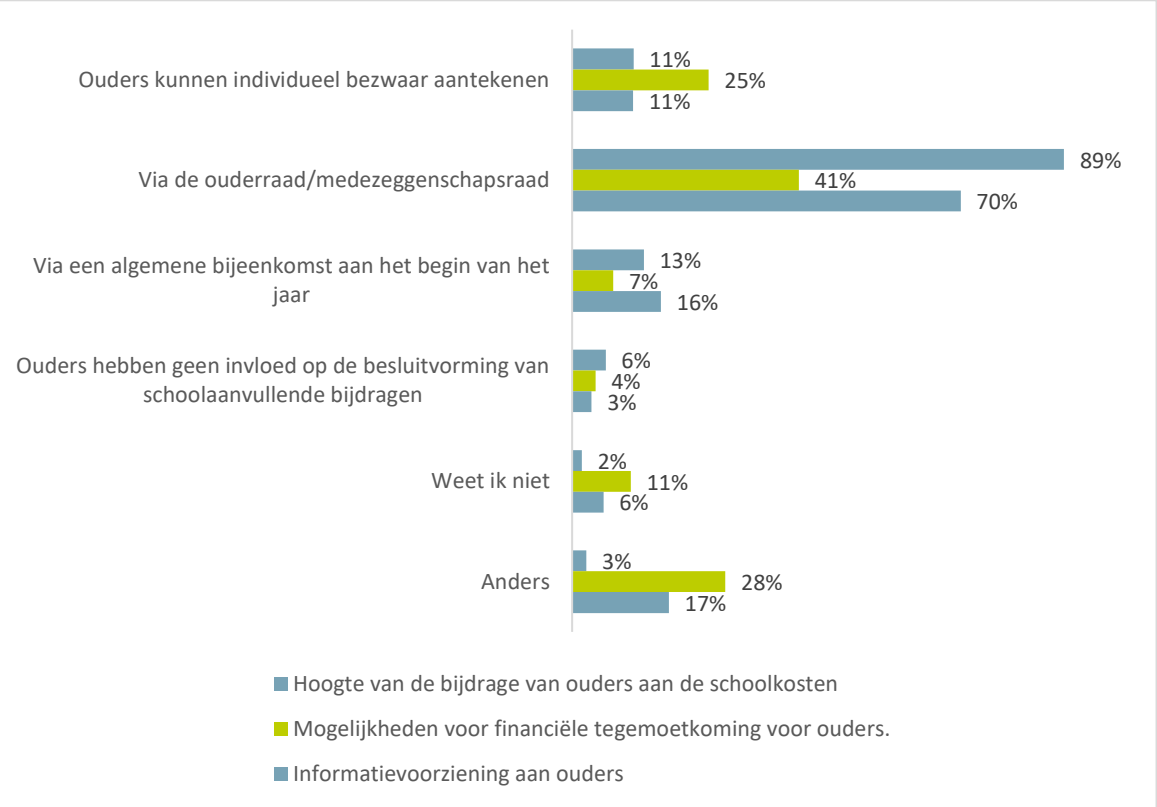

4.1.9 Schoolkosten po: Tegemoetkoming

Volgens de wetswijziging zou het niet (geheel) betalen van de vrijwillige ouderbijdrage voor de betreffende leerlingen geen gevolgen mogen hebben voor de deelname aan activiteiten die met deze bijdrage worden bekostigd. 95% van de scholen geeft aan dat dit inderdaad geen consequenties voor de leerlingen heeft, geen enkele school geeft aan dat de betreffende leerlingen worden uitgesloten en 8% van de scholen kiest de antwoordoptie 'anders'. Uit de toelichting blijkt dat deze scholen het activiteitenaanbod (voor alle leerlingen) zo nodig aanpassen.

Bijna een derde van de scholen biedt extra financiële tegemoetkoming aan ouders ter vermindering van de ouderlijke bijdragen aan schoolkosten. Iets meer dan tweede derde (69%) biedt die mogelijkheid niet. In antwoord op de open vraag waarom de scholen die mogelijkheid niet bieden wordt veelal

aangegeven dat de bijdrage vrijwillig is en als deze niet wordt betaald dit geen consequenties heeft. Verder worden externe mogelijkheden voor ouders genoemd zoals Stichting Leergeld en de gemeente.

Bij de scholen die wel een voorziening voor ouders hebben, is dat meestal een vrijstellingsregeling (67%) (Tabel 4.17). Andere mogelijkheden zijn een ad hoc verstrekking op verzoek (24%), een voorziening op aanvraag (21%) en bij een kleiner deel van de scholen een schoolfonds (11%). Bij de andere voorzieningen wordt weer veelal een verwijzing naar Stichting Leergeld en de gemeente genoemd en wordt aangegeven dat de school dit in overleg met de ouder oppakt.
De bekostiging van deze voorziening gebeurt veelal uit de eigen middelen van de school. Andere mogelijkheden die vaker worden genoemd: Stichting Leergeld, de gemeente, Jeugdeducatiefonds, acties, het schoolbestuur en ouders die meer bijdragen dan gevraagde ouderbijdrage.

Iets minder dan twee derde van de scholen informeert ouders actief over de voorziening(en) die de school heeft voor extra financiële tegemoetkoming; 39% van de scholen informeert hier niet actief over (Tabel 4.18). De informatie over deze voorzieningen wordt meestal via een (nieuws)brief en de schoolgids gegeven. Bij de antwoordoptie ‘anders’ wordt het vaakst aangegeven dat deze informatie in een gesprek met de ouders wordt gegeven.

Tabel 4.17 Voorzieningen van de school voor extra financiële tegemoetkoming aan ouders (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=288
Een schoolfonds waar ouders een beroep op kunnen doen	11%
Een voorziening die op aanvraag beschikbaar is	21%
Een ad hoc verstrekking op verzoek	24%
Een vrijstelling	67%
Anders	17%

Tabel 4.18 Informatievoorziening over de voorziening(en) die de school heeft voor extra financiële tegemoetkoming (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=288
School informeert hier actief niet over	39%
School informeert ouders via het aanmeldformulier	1%
School informeert ouders via een (nieuws)brief	41%
School informeert ouders via de website	15%
School informeert ouders via de schoolgids	33%
School informeert ouders via ouderavond(en)	7%
School informeert ouders via ouder(school)verenigingen	7%
De ouderraad/medezeggenschapsraad informeert hierover	11%
Anders	10%

4.2 Schoolkosten voor ouders po

We presenteren nu de resultaten van de enquête onder ouders primair onderwijs. We gaan eerst in op de totale schoolkosten en de ontwikkeling daarvan. Vervolgens worden de afzonderlijke kostencategorieën besproken. In de paragraaf over de vrijwillige ouderbijdrage gaan we in op de wetswijziging. In de laatste twee paragrafen van dit hoofdstuk bespreken we de informatievoorziening van de scholen over schoolkosten, de inspraak van ouders in relatie tot schoolkosten en tot slot de mogelijkheden voor tegemoetkoming in de schoolkosten voor ouders.

4.2.1 Schoolkosten po: totaal en opbouw

Aan de ouders is gevraagd om de schoolkosten van dit schooljaar (2022-2023) op te geven. Hiervoor kregen ze een lijst met vijf categorieën:

- Vrijwillige ouderbijdrage
- Leermiddelen en schoolbenodigdheden
- ICT
- Reizen, excursies en extra onderwijsaanbod
- Bijzondere kosten

Kosten die al onder de vrijwillige ouderbijdrage vallen, hoefden ouders niet nog apart aan te geven[20]. Per categorie waren verschillende subcategorieën weergegeven, zodat ouders de kosten per specifieke kostenpost konden opgeven. Onder elke categorie hadden ouders daarnaast de mogelijkheid om andere kosten te benoemen die niet terugkwamen in de subcategorieën[21].
We beschrijven eerst de totale kosten en vervolgens de spreiding en gemiddelde kosten per categorie. De categorie bijzondere kosten zijn kosten die ouders vrijwillig maken, zoals bijles, traktaties en die niet voor elke ouder gelden, zoals reiskosten. We rekenen deze niet mee bij de totale schoolkosten.

Totale schoolkosten

Om een beeld te krijgen van de totale kosten, zijn bijna alle genoemde kosten van de vier categorieën (Vrijwillige ouderbijdrage, Leermiddelen en schoolbenodigdheden, ICT en Reizen, excursies en extra onderwijsaanbod) bij elkaar opgeteld. In de onderstaande tabel zijn de gemiddelde kosten en de spreiding van de kosten weergegeven voor zowel de gehele groep ouders, als voor onderbouw en bovenbouw gesplitst. Over alle kosten en ouders gemiddeld zijn de schoolkosten 181 euro. Bij vorige meting was dit 143 (gecorrigeerd voor inflatiecorrectie). Net als in de vorige meting zien we dat ouders voor kinderen in de bovenbouw gemiddeld meer schoolkosten hebben dan voor kinderen in de onderbouw. Uit de uitsplitsingen per categorie blijkt dat de bovenbouw op vrijwel alle categorieën hogere kosten met zich meebrengt.
Ongeveer 17% van de ouders geeft aan de kosten (zeer) hoog te vinden. Ongeveer de helft van de ouders vindt de totale schoolkosten van gepaste hoogte. Ouders met een lager inkomen (< €1800) geven vaker aan dat zij de totale schoolkosten hoog vinden.

---

20 In zekere zin zijn de categorieën communicerende vaten: wat bij de ene ouder bij vrijwillige ouderbijdrage is meegenomen kan bij de ander bij een andere categorie opgenomen zijn. Voor de totale schoolkosten maakt dit niet uit.

21 Bij de opschoning van de data is opgevallen dat een aantal kostenposten niet volledig betrouwbaar zijn ingevuld. Om deze reden zijn een aantal kostenposten buiten beschouwing gelaten. Zo zijn er bij de “anders, namelijk…” categorieën vaak zaken genoemd die niet geteld kunnen worden als schoolkosten. Ook is de tussentijdse opvang niet meegenomen, omdat we uit de waarden kunnen ophalen dat er kosten per dag zijn opgegeven. Net als in de vorige meting is er daarom voor gekozen om deze categorieën anders en tso niet mee te nemen in de resultaten van zowel de totale kosten als de afzonderlijke categorieën.

Tabel 4.19: Totale schoolkosten – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 4.139	Onderbouw* n = 1.913	Bovenbouw* n = 2.124
€0	1,5%	2,1%	0,9%
€1-€50	13,5%	19,5%	8,3%
€51-€100	38,9%	45,3%	33,4%
€101-€250	32,7%	24,0%	40,1%
Meer dan €250	13,4%	9,1%	17,2%
Gemiddelde kosten	**€181**	**€145**	**€213**

* Van 99 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

Vrijwillige ouderbijdrage

De vrijwillige ouderbijdrage is de meest voorkomende kostenpost voor ouders van kinderen in het primair onderwijs. Gemiddeld betalen ouders volgens eigen opgave 70 euro als vrijwillige ouderbijdrage aan de school. Rekening houdend met de inflatie van de afgelopen jaren is dit bedrag vergelijkbaar met het bedrag van de vorige meting (67 euro, gecorrigeerd voor inflatie). Door te kijken naar de opgegeven antwoorden vermoeden we dat een klein groepje ouders alle kosten bij elkaar heeft opgeteld en deze kosten bij de vrijwillige ouderbijdrage hebben ingevuld. Hierdoor zullen de uitkomsten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden. Ook hoeft het niet zo te zijn dat dit de gevraagde ouderbijdrage door de school is. Die hebben we apart bevraagd, zie Tabel 4.26.

Tabel 4.20: Vrijwillige ouderbijdrage – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 4.143	Onderbouw* n = 1.916	Bovenbouw* n = 2.128
€0	6%	7%	6%
€1-€25	25%	25%	25%
€26-€50	41%	43%	40%
€51-€100	19%	18%	20%
Meer dan €100	8%	7%	9%
Gemiddelde kosten	**€70**	**€70**	**€70**

* Van 99 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

Leermiddelen en schoolbenodigdheden

Aan de ouders is gevraagd welke kosten ze hebben voor leermiddelen en schoolbenodigdheden. Denk hierbij aan gymspullen, materialen en borg voor schoolboeken. 86% van de ouders maakt kosten op het gebied van leermiddelen en schoolbenodigdheden. De gemiddelde kosten over alle ouders bedragen 44 euro. Gemiddeld hebben ouders met kinderen in de bovenbouw meer kosten dan ouders met kinderen in de onderbouw.

De kosten die ouders maken op het gebied van de borg voor schoolboeken zijn tijdelijke kosten: aan het einde van het schooljaar krijgen de meeste ouders dit bedrag terug. Deze kosten zijn wel meegenomen in de berekening van de leermiddelen en schoolbenodigdheden, maar kunnen niet echt gezien worden als echte kosten. Gemiddeld betalen ouders 1 euro aan borg voor schoolboeken.

Vergeleken met de vorige meting zijn er meer ouders die opgeven kosten van 50 euro of meer te hebben op het gebied van leermiddelen en schoolbenodigdheden. De gemiddelde kosten liggen deze meting – rekening houdende met de inflatie – ook iets hoger dan de voorgaande meting. Dit verschil kan mogelijk verklaard worden door het feit dat wij in deze meting een extra subcategorie hebben uitgevraagd (borg voor schoolboeken) dan dat wij in de vorige meting hebben gedaan.
Ouders hadden ook de mogelijkheid om andere kostenposten te noteren. Hoewel deze vanwege de onbetrouwbaarheid van de kosten niet mee zijn genomen in het totaal, is het relevant om te bekijken welke extra kostenposten ouders benoemen. Ouders benoemen vaak de kosten voor de schooltas, benodigdheden voor de tussenschoolse opvang (zoals drinkbekers en broodtrommels) en kleding/schoenen voor overdag.

Tabel 4.21: Leermiddelen en schoolbenodigdheden – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n= 4.137	Onderbouw* n = 1.914	Bovenbouw* n = 2.124
€0	14%	16%	12%
€1-€25	27%	37%	18%
€26-€50	33%	29%	36%
€51-€100	21%	14%	26%
Meer dan €100	6%	4%	8%
Gemiddelde kosten	**€44**	**€35**	**€52**

* Van 99 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

ICT

Ouders konden aangeven hoeveel kosten ze hadden op het gebied van ICT, gesplitst in kosten voor het printen, een laptop/tablet en software/oefenprogramma's. 16% van de ouders maakt kosten op het gebied van ICT. De gemiddelde kosten over alle ouders bedragen 33 euro. Ook hier zien we dat ouders met kinderen in de bovenbouw meer kosten hebben dan ouders met kinderen in de onderbouw.
Vergeleken met de resultaten van de vorige meting zijn de gemiddelde kosten voor ouders op het gebied van ICT toegenomen. Dit kan mogelijk verklaard worden door de verandering in de manier van uitvraging van deze gegevens. Ook is het mogelijk dat de coronapandemie en daaruit vloeiende versterkte digitalisering van het onderwijs ertoe heeft geleid dat ouders vaker kosten moeten maken op het gebied van ICT.
Andere kostenposten die vaker zijn benoemd (maar niet meegeteld), zijn laptops/tablets voor persoonlijk gebruik, telefoonkosten en accessoires voor de laptop (zoals een muis en een koptelefoon).

Tabel 4.22: Kosten voor ICT – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 4.142	Onderbouw* n = 1.915	Bovenbouw* n = 2.126
€0	82%	88%	77%
€1-€25	10%	6%	12%
€26-€50	1%	1%	2%
€51-€100	1%	1%	1%
Meer dan €100	6%	4%	9%
Gemiddelde kosten	**€33**	**€20**	**€44**

* Van 99 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

Reizen, excursies en extra onderwijsaanbod

De kosten rondom reizen, excursies en extra onderwijsaanbod konden ouders opgeven in de categorieën excursies/schoolkamp/schoolreizen, culturele activiteiten, keuzeprogramma's en extra lessen op school buiten het reguliere programma. Deze kosten zouden ook onder de vrijwillige ouderbijdrage kunnen vallen. We vroegen ouders kosten maar bij één categorie op te geven. 53% van de ouders maakt op dit gebied kosten. De gemiddelde kosten over alle ouders bedragen 36 euro. De gemiddelde kosten zijn vergelijkbaar met de vorige meting. Net zoals bij de bovenstaande categorieën zien we dat ouders met kinderen in de bovenbouw meer kosten hebben dan ouders met kinderen in de onderbouw.

Andere kostenposten die vaker zijn benoemd, zijn typecursussen, Mad Science en buitenschoolse activiteiten zoals zwemmen en paardrijden. Deze andere kostenposten zijn niet meegenomen in de resultaten.

Tabel 4.23: Reizen, excursies en extra onderwijsaanbod – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 4.143	Onderbouw* n = 1.916	Bovenbouw* n = 2.128
€0	47%	55%	40%
€1-€25	19%	22%	17%
€26-€50	19%	17%	21%
€51-€100	9%	4%	13%
Meer dan €100	6%	2%	9%
Gemiddelde kosten	**€36**	**€22**	**€49**

* Van 99 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

Bijzondere kosten

Tot slot konden ouders hun uitgaven voor diverse bijzondere kosten noteren, in de categorieën[22] aanvullend onderwijs (bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining), zelf aangeschafte oefenprogramma's, eten en drinken verzorgd door de school, schoolfoto's, traktaties en reiskosten. We beschouwen dit als optionele kosten, waarvoor een ouder zelf kiest, of die niet voor elk kind gelden.

[22] De kostenpost "tussenschoolse opvang" is buiten beschouwing gelaten, omdat er uit de antwoorden blijkt dat een deel van de ouders het uurtarief heeft opgegeven, wat niet om te rekenen is naar jaarlijkse kosten.

93% van de ouders maakt hiervoor kosten. De gemiddelde kosten over alle ouders bedragen 115 euro. Net zoals bij de bovenstaande categorieën zien we dat ouders met kinderen in de bovenbouw gemiddeld meer kosten hebben dan ouders met kinderen in de onderbouw; de spreiding verschilt niet. De bijzondere kosten zijn niet meegerekend in de totale schoolkosten.
De categorie “bijzondere kosten” is vergeleken met de voorgaande meting uitgebreider uitgevraagd met bijvoorbeeld de reiskosten en het aanvullend onderwijs (wat in de vorige meting als aparte categorie was meegenomen). Hierdoor zijn de resultaten niet goed te vergelijken met de voorgaande meting.
Er was ruimte voor ouders om andere bijzondere kostenposten te noteren. Deze kostenposten zijn niet meegenomen in de resultaten. Kostenposten die vaker zijn benoemd, zijn kosten voor de fiets en buitenschoolse activiteiten.

Tabel 4.24: Bijzondere kosten – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 4.143	Onderbouw* n = 1.916	Bovenbouw* n = 2.127
€0	7%	8%	7%
€1-€25	13%	12%	14%
€26-€50	35%	36%	34%
€51-€100	26%	26%	25%
Meer dan €100	20%	19%	21%
Gemiddelde kosten	**€115**	**€93**	**€135**

*Van 99 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

4.2.2 Schoolkosten po: Ontwikkeling

Aangezien de schoolkosten van het po ook bij de vorige meting zijn gemeten, kunnen we de resultaten van de huidige meting vergelijken met de voorgaande meting (2018-2019) gecorrigeerd met een inflatiecorrectie[23].
Zoals te zien is in figuur 4.4 en tabel 4.25, zijn de gemiddelde totale schoolkosten de afgelopen vier jaar – uitzondering van groep 4 – gestegen.

Er zijn verschillende verklaringen mogelijk voor de stijging in kosten. Zo zijn er in deze meting meer subcategorieën uitgevraagd, waardoor er mogelijk meer kosten in beeld zijn gebracht die in de voorgaande meting niet naar voren zijn gekomen. Ook zien wij een toename in kosten voor de ICT-kosten. Dit kan mogelijk (deels) verklaard worden door de coronapandemie, wat ervoor zorgde dat onderwijs meer ging digitaliseren, waardoor ouders wellicht de juiste ICT-benodigdheden moesten aanschaffen.

[23] De inflatiecorrectie is tot stand gekomen door de CPI index van 2022 te delen door de CPI index van 2018 (121,43/103,44). Dit resulteert in een inflatiecorrectie van 17,39%, oftewel 1,1739.

Figuur 4.4: Ontwikkeling totale schoolkosten po (opgave ouders)

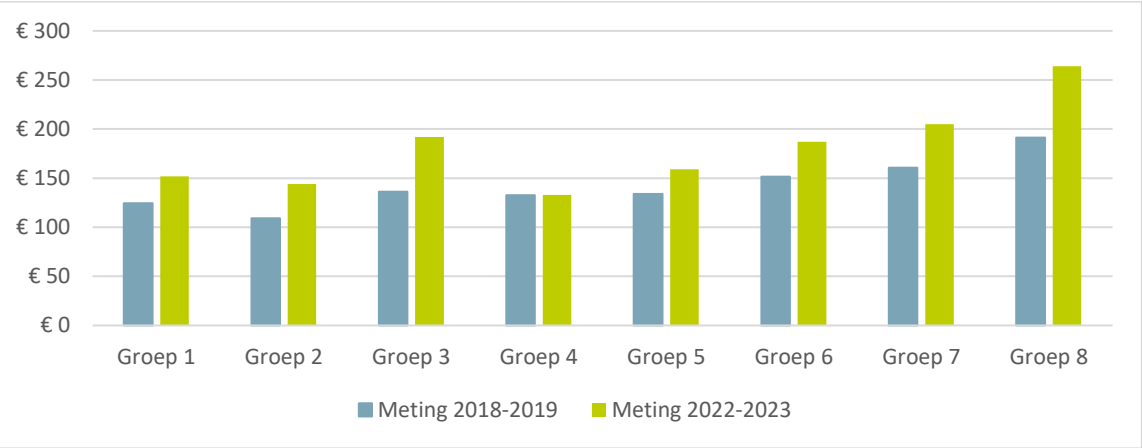

Tabel 4.25: Ontwikkeling totale schoolkosten (opgave ouders)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Meting 2018-2019*	€124	€109	€136	€133	€134	€151	€161	€191
Meting 2022-2023	€152	€144	€192	€133	€159	€187	€205	€264

* Bedragen zijn gecorrigeerd met een inflatiecorrectie van 1,1739

4.2.3 Schoolkosten po: vrijwillige ouderbijdrage

Naast de eigen opgave over de schoolkosten van ouders (zie paragraaf 4.2.1.), hebben we ook de door de school gevraagde vrijwillige bijdrage nagevraagd. Negen op de tien ouders (90%) geven aan dat de school om een vrijwillige ouderbijdrage vraagt. In tabel 4.26 is de spreiding en het gemiddelde van deze ouderbijdrage opgenomen. Gemiddeld wordt volgens de ouders 90 euro als vrijwillige ouderbijdrage gevraagd.

Net zoals bij de uitwerking van de vrijwillige ouderbijdrage in de paragraaf “totale kosten en opbouw” zijn we voorzichtig in het interpreteren van de uitkomsten. Binnen de categorie boven de 100 euro hebben meerdere ouders bedragen van boven de 1000 euro opgegeven, waarvan we ons afvragen of deze bedragen juist zijn. Bij controle van deze groep ouders zagen we namelijk dat de vrijwillige ouderbijdrage die op de schoolwebsite benoemd worden veel lager zijn dan de ouder zelf heeft opgegeven.

Tabel 4.26: Vrijwillige ouderbijdrage gevraagd door school – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n= 3.686**	Onderbouw* n = 1.690	Bovenbouw* n = 1.908
€1-€25	26%	27%	26%
€26-€50	46%	47%	44%
€51-€100	19%	18%	20%
Meer dan €100	9%	8%	11%
Gemiddelde kosten	**€90**	**€80**	**€100**

* Van 99 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

** 12 respondenten hebben een nul ingevuld bij deze vraag. Deze aantallen zijn uit de spreiding en gemiddelde kosten gefilterd.

Aan de ouders die hebben aangegeven dat de school om een vrijwillige ouderbijdrage vraagt is een aantal vervolgvragen gesteld. De meerderheid van de ouders vindt dat de vrijwillige ouderbijdrage ongeveer evenredig is met wat er van wordt betaald (zie tabel 4.27). Wel is het aandeel ouders dat vindt dat de ouderbijdrage te laag of te hoog is toegenomen ten opzichte van de vorige meting. Waar in de vorige meting 17% van de ouders vonden dat de ouderbijdrage te hoog of te laag was, is dat nu 25%. Dit zit vooral in de toename van ouders die vinden dat de ouderbijdrage te laag is.

Tabel 4.27: Oordeel over hoogte vrijwillige ouderbijdrage (opgave ouders)

	Totaal n = 3.698	Onderbouw* n = 1.694	Bovenbouw* n = 1.916
De ouderbijdrage is te hoog in vergelijking met wat er van wordt betaald	11%	11%	12%
De ouderbijdrage is ongeveer goed in vergelijking met wat er van wordt betaald	64%	64%	64%
De ouderbijdrage is te laag in vergelijking met wat er van wordt betaald	14%	15%	14%
Weet ik niet	10%	10%	10%

* Van 99 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

Vrijwel alle ouders betalen dit jaar de volledige vrijwillige ouderbijdrage (zie figuur 4.5). Een klein deel van de ouders betaalt een gedeelte van de bijdrage. Deze ouders betalen in de meeste gevallen minstens de helft van de vrijwillige ouderbijdrage. Ook is er een kleine groep ouders die de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt. Ouders met een gezinsinkomen van lager dan 1800 euro geven vaker aan de vrijwillige ouderbijdrage niet of deels te betalen.
Er zijn verschillende redenen gegeven door ouders die de vrijwillige ouderbijdrage deels of niet betalen. Zo spelen de hoogte van het gezinsinkomen en/of het hebben van meerdere kinderen een rol. Daarnaast heeft een deel van de ouders het idee dat er niet veel met het geld gedaan wordt door scholen of zijn ouders het niet eens met de zaken die bekostigd worden met de ouderbijdrage. Om die reden besluit een deel van de ouders om alleen voor het deel te betalen dat zij relevant vinden. Ten slotte speelt de hoge inflatie en de daarbij horende hogere kosten voor sommige ouders een rol.

Figuur 4.5: Betaalde bijdrage (opgave ouders, n = 4084)

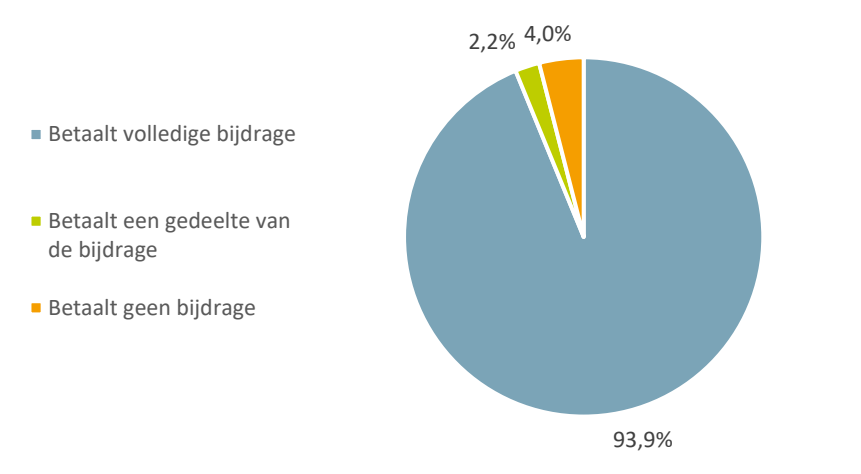

Sinds 1 augustus 2021 zijn scholen verplicht om het aanbod beschikbaar te stellen voor alle kinderen, ongeacht of de vrijwillige ouderbijdrage betaald is of niet. Uit de resultaten blijkt dat de meeste scholen zich aan deze afspraak houden, al geldt dit niet voor elke school. Zo geeft 4% van de ouders aan dat de school kinderen uitsluit van bepaalde activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald. Hoewel dit percentage lager ligt dan de vorige meting (12%) komt het volgens de ouders dus nog steeds voor. Daarnaast zegt 12 procent van de ouders 'ja' op de vraag of de school een aanmaning stuurt of een incassobureau inschakelt als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald. Dit percentage is vergelijkbaar met de vorige meting. Ten slotte ervaart ongeveer 60% van de ouders het betalen van de ouderbijdrage als een verplichting. Ook dit percentage is vergelijkbaar met de vorige meting.

4.2.4 Schoolkosten po: ICT (devices en software)

Aan de ouders is gevraagd wie betaalt voor de laptops/tablets/andere ICT-middelen en de software/oefenprogramma's die hun kind op school gebruikt. Ongeveer vier op de vijf ouders geven aan dat de school zelf over de ICT-middelen beschikt en hier geen bijdrage vanuit de ouders voor vraagt. Ongeveer 7% van de ouders maakt zelf kosten voor een laptop/tablet en 3% maakt zelf kosten voor software/oefenprogramma's, ofwel in de vorm van een bijdrage aan de school of door het zelf aan te schaffen.
Ouders hadden ook de mogelijkheid om andere antwoorden te benoemen. De gegeven antwoorden rondom laptops/tablets en software/oefenprogramma's zijn vergelijkbaar met elkaar. Zo geeft een deel van de ouders aan dat hun kind nog in de kleuterklas zit en dus geen gebruik maakt van een laptop of tablet. Ook geeft een deel van de ouders aan dat deze kosten onderdeel zijn van de vrijwillige ouderbijdrage.

Figuur 4.6: Verantwoordelijkheid betaling ICT (opgave ouders, n = 4084)

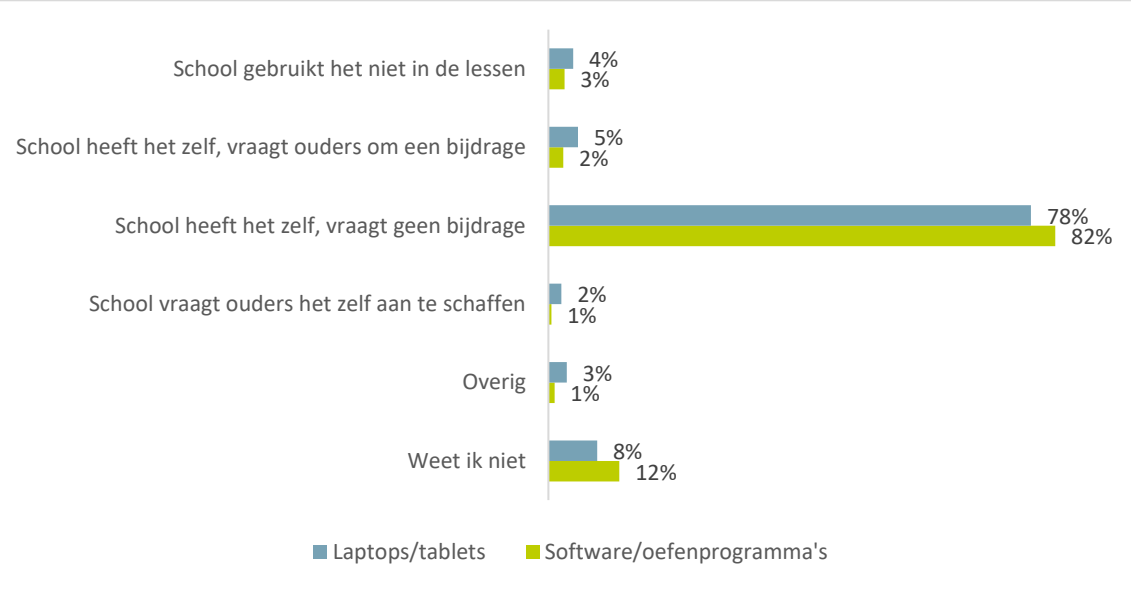

Aan de ouders die zelf kosten maken op het gebied van ICT is gevraagd hoeveel zij hiervoor betalen. Van de ouders die hebben aangegeven dat de school vraagt om een bijdrage weet ongeveer de helft van de ouders wat de bijdrage dit schooljaar is. De gemiddelde kosten hiervoor staan weergegeven in tabel 4.28. Voor de laptop/tablet geldt dat ouders gemiddeld 34 euro betalen, voor software/oefenprogramma's 2 euro.

Ouders die aangaven dat de school ouders vraagt om zelf ICT aan te schaffen is gevraagd of ze dit ook hebben gedaan. 82% van deze groep van 84 ouders heeft een laptop/tablet aangeschaft, voor de software/oefenprogramma's is dit 63% van 19 ouders. De gemiddelde kosten staan ook weergegeven in tabel 4.28. Deze groep ouders betaalt gemiddeld 528 euro voor een laptop/tablet, en 144 euro voor software/oefenprogramma's.

Ten slotte is aan de ouders gevraagd of zij weten dat het betalen voor laptops/tablets/andere ICT-middelen vrijwillig is. 81% van de 4084 ouders geeft aan dit niet te weten.

Tabel 4.28: Gemiddelde kosten ICT (opgave ouders)

	Kosten bijdrage n = 95	**Kosten eigen aanschaf n = 69**
Gemiddelde kosten laptop/tablet	€34	€528
	Kosten bijdrage n = 48	**Kosten eigen aanschaf n = 12**
Gemiddelde kosten software/oefenprogramma's	€2	€144

4.2.5 Schoolkosten po: Bijles, huiswerkbegeleiding, toetstraining

Ongeveer vier op de vijf ouders van een leerlingen in het po geeft aan geen gebruik te maken van de drie vormen van aanvullend onderwijs: bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining. Eén op de acht ouders maakt gebruik van één vorm van aanvullend onderwijs. Een klein deel van de ouders (6%) geeft aan van twee of meer vormen van aanvullend onderwijs gebruik te maken. Volgens de ouders maken de kinderen het meest gebruik van bijles (14%), gevolgd door toetstraining (6%) en huiswerkbegeleiding (5%).

Figuur 4.7: Gebruik van aanvullend onderwijs (opgave ouders, n = 4067)

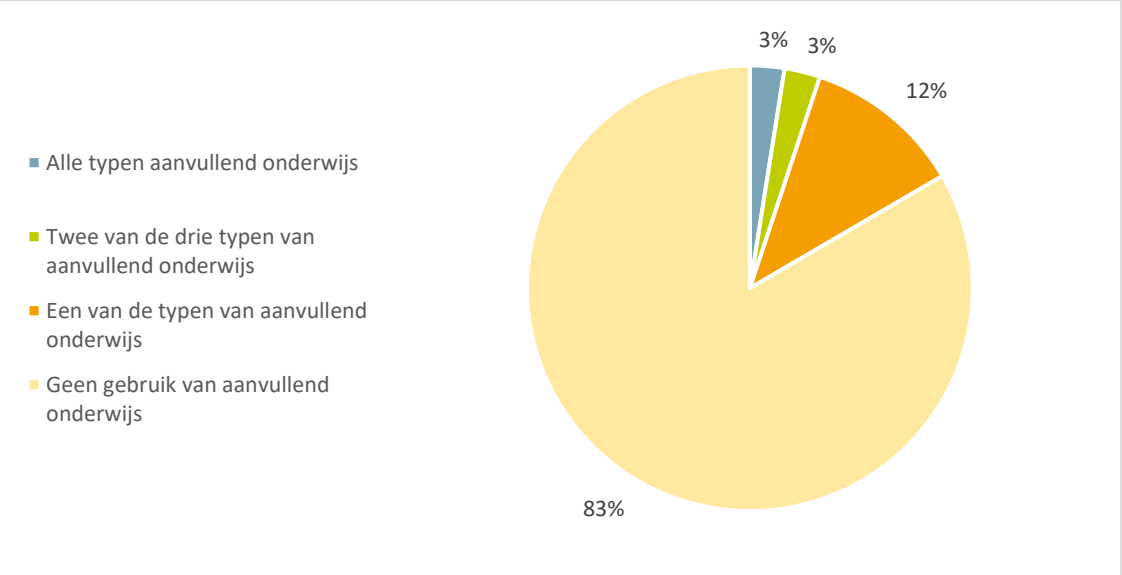

Bij gebruik van bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining heeft iets meer dan de helft van de ouders hier geen kosten aan. Ouders die wel kosten hebben aan het aanvullend onderwijs, zijn in de meeste gevallen meer dan 100 euro kwijt. Als we de ouders die niets betalen buiten beschouwing laten, betalen ouders gemiddeld 908 euro voor aanvullend onderwijs. Wanneer we kijken naar de verschillen in kosten tussen de onderbouw en bovenbouw, zien we dat ouders met een kind in de bovenbouw gemiddeld ruim 400 euro extra besteden aan aanvullend onderwijs. Ook zien we enige verschillen op het gebied van opleidingsniveau en inkomen. Zo geven de huishoudens met een hoger inkomen meer geld uit aan het aanvullend onderwijs. Hetzelfde geldt voor opleidingsniveau: over het algemeen geldt dat hoe hoger het opleidingsniveau, des te meer deze ouders uitgeven aan het aanvullend onderwijs. Waar in de vorige meting 3% van de ouders kosten maakte op het gebied van aanvullend onderwijs, is dat in deze meting 7%. Zoals eerder is aangegeven, is het mogelijk dat de coronapandemie en de daaruit volgende toenemende onderwijsachterstanden ertoe heeft geleid dat meer ouders kiezen voor aanvullend onderwijs. Ook zien we een stijging in de gemiddelde kosten voor aanvullend onderwijs. Dit verschil is te verklaren door de berekening van de gemiddelde kosten van de vorige meting: in de berekening zijn alle ouders meegenomen, ook ouders die geen gebruik maken van aanvullend onderwijs. In deze meting hebben wij deze groep voor de berekening van de gemiddelde kosten buiten beschouwing gelaten.

Tabel 4.29: Aanvullend onderwijs – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 659	Onderbouw* n = 242	Bovenbouw* n = 405
€0	57%	62%	55%
€1-€25	5%	4%	4%
€26-€50	3%	3%	3%
€51-€100	5%	6%	4%
Meer dan €100	30%	26%	34%
Gemiddelde kosten	**€387**[24]	**€239**	**€485**
Gemiddelde kosten (exclusief €0)	**€908**	**€622**	**€1086**

* Van 12 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend of hun kind momenteel in de onderbouw of bovenbouw zit.

Ouders hadden de mogelijkheid om aan te geven bij welke partij ze bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining afnamen. Vervolgens konden ze per partij aangeven hoeveel kosten ze hadden (Tabel 4.30).
De kinderen volgen voornamelijk aanvullend onderwijs op de eigen school. In de meeste gevallen lijken ouders hier niet voor te hoeven betalen. Hierdoor kunnen we voorzichtig concluderen dat een deel van de scholen gratis bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining kunnen aanbieden. De NPO-gelden of de School en Omgeving subsidies kunnen hier mogelijk een rol in hebben gespeeld. Wanneer de kinderen van de ouders aanvullend onderwijs volgen bij een instituut of bij een andere partij hebben

[24] In de vorige meting bedroegen de gemiddelde kosten €13 (€15,26 met inflatiecorrectie). Het grote verschil is te verklaren door de verschillen in berekeningen. In de vorige meting zijn alle ouders die aangaven geen gebruik te maken van aanvullend onderwijs meegenomen in de berekeningen, met het idee dat zij 0 euro betalen. Als wij deze berekening toepassen, komen wij op gemiddelde kosten van 63 euro uit. Dit verschil is te verklaren door de grotere groep ouders die aangeeft meer dan 100 euro te betalen.

ouders gemiddeld meer kosten dan wanneer hun kind het aanvullend onderwijs volgt op de eigen school.

Tabel 4.30: Gemiddelde kosten per type aanvullend onderwijs (deelnemers die kosten maken, opgave ouders)

	Bijles		Huiswerkbegeleiding		Toetstraining	
	Inclusief €0	Exclusief €0	Inclusief €0	Exclusief €0	Inclusief €0	Exclusief €0
Eigen school	**€60** *n = 353*	**€351** *n = 60*	**€71** *n = 98*	**€218** *n = 32*	**€21** *n = 137*	**€90** *n = 32*
Instituut	**€664** *n = 113*	**€862** *n = 87*	**€505** *n = 41*	**€668** *n = 31*	**€327** *n = 44*	**€423** *N= 34*
Andere partij	**€503** *n = 155*	**€691** *n = 113*	**€245** *n = 71*	**€370** *n = 47*	**€274** *n = 68*	**€424** *n = 44*

4.2.6 Schoolkeuze en schoolkosten

7,7% van de ouders geeft desgevraagd aan dat zij gekeken hebben naar de kosten van scholen tijdens het proces van het kiezen van een school. 2,3% geeft aan dat de hoogte van de kosten ook heeft meegespeeld in de schoolkeuze.

4.2.7 Schoolkosten po: Informatie, inspraak en verantwoording

Voor zowel de hoogte als de besteding van de vrijwillige ouderbijdrage geldt dat scholen dit volgens de ouders voornamelijk delen via een (nieuws)brief. Ouders worden net iets vaker geïnformeerd over de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage dan de besteding ervan. Naast de onderstaand genoemde manieren waarop ouders geïnformeerd worden, benoemen ze dat ze geïnformeerd worden via een app van de school, de mail en via de ouderraad.

Over het algemeen zijn de ouders tevreden over de informatie die ze ontvangen. Als het gaat om de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage is 71% van de ouders (zeer) tevreden over hoe ze geïnformeerd worden. Rondom de besteding van de vrijwillige ouderbijdrage is dit iets lager, namelijk 53%.

Figuur 4.8: Informatievoorziening rondom hoogte en besteding van vrijwillige ouderbijdrage (opgave ouders, n = 4017)

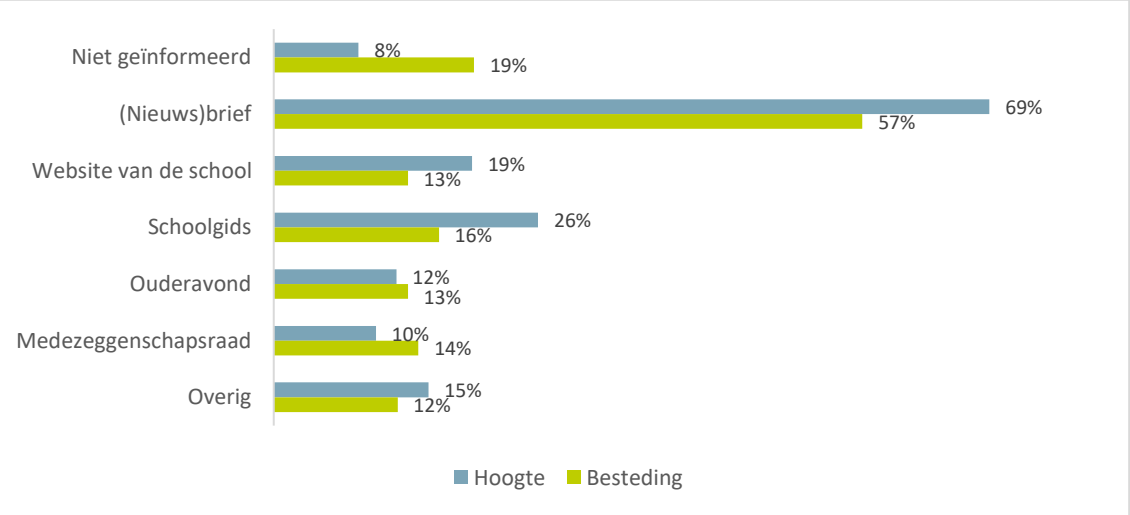

Als het gaat om de hoogte van de schoolkosten geeft 6% van de ouders aan ontevreden te zijn over de informatie die ze hierover ontvangen. Rondom de besteding is 12% van de ouders ontevreden over de informatievoorziening vanuit de school. Ouders geven aan niet goed te weten waar het geld aan uitgegeven wordt, of vinden dat de besteding zich niet verhoudt met de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage. Deze groep ouders hebben het gevoel dat de school niet volledig transparant is. Ook geven ouders aan dat informatie niet altijd voor iedereen beschikbaar is. Zo wordt er bijvoorbeeld aangegeven dat de informatie alleen gedeeld wordt op de ouderavond en niet wordt verspreid naar de ouders die daar niet bij kunnen zijn.

Aan de ouders is ook gevraagd op welke wijze zij betrokken worden bij beslissingen over de schoolkosten. 40% van de ouders geeft aan dat ze via de medezeggenschapsraad betrokken kunnen worden bij de beslissingen. Van de rest van de ouders geeft de helft aan niet te weten hoe ze betrokken worden. Ook geeft een kwart van deze groep ouders aan geen invloed te hebben rondom de beslissingen over de schoolkosten. Naast de onderstaande wijzen is ook aangegeven dat ouders via de ouderraad/ALV mee kunnen beslissen over de schoolkosten.
Tot slot geeft 52% van de ouders aan dat ze niet van op de hoogte te zijn van de rol die de medezeggenschapsraad heeft als het gaat om de hoogte en de besteding van de schoolkosten.

Figuur 4.9: Wijze waarop ouders betrokken worden bij beslissingen over de schoolkosten (opgave ouders, n = 4017)

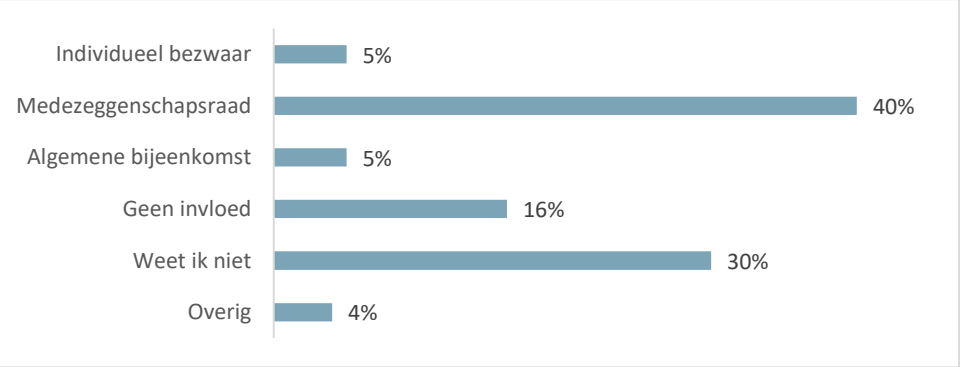

*4.2.8 **Schoolkosten po: Tegemoetkoming***

Het overgrote deel van de ouders geeft aan geen tegemoetkoming voor de schoolkosten te ontvangen (98%). 1% van de ouders ontvangt geld en 1% van de ouders ontvangt spullen/materialen. De kleine groep ouders die geld ontvangt, krijgt een geldbedrag van gemiddeld 213 euro. Ouders die aangeven spullen/materialen te ontvangen, geven aan dat ze onder andere materialen ontvangen die ze niet zelf kunnen betalen (zoals een laptop, gymspullen of een fiets). Ook is de Schoolspullenpas meerdere malen genoemd. Zowel de ouders die geld ontvangen als de ouders die materialen/spullen ontvangen, geven aan dat dit voornamelijk via de gemeente of Stichting Leergeld gebeurt.

Aan de ouders die geld ontvangen is gevraagd waar ze dit geld aan uitgeven. De meeste ouders gebruiken het geld om de vrijwillige ouderbijdrage of excursies te kunnen betalen. Ook wordt het geld gebruikt om materialen en gymspullen aan te schaffen.
Ten slotte geeft ongeveer een kwart van alle ouders (29%) aan geen informatie van de school te hebben ontvangen over financiële ondersteuning. Van de overige ouders geeft de helft aan informatie te hebben ontvangen. De andere helft weet niet meer of ze hierover informatie hebben ontvangen.

5 Schoolkosten voortgezet onderwijs

5.1 Beleid vo-scholen rond schoolkosten

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de enquête onder scholen in het voortgezet onderwijs. We gaan eerst in op de totale kosten en de opbouw daarvan. Vervolgens worden de afzonderlijke kostencategorieën besproken. In de paragraaf over de vrijwillige ouderbijdrage gaan we in op de wetswijziging. In de laatste twee paragrafen van dit hoofdstuk bespreken we de informatievoorziening van de scholen over schoolkosten, de inspraak van ouders in relatie tot schoolkosten en tot slot de mogelijkheden voor tegemoetkoming in de schoolkosten voor ouders.

5.1.1 Schoolkosten vo: Totaal en opbouw

De totale schoolkosten in het vo worden volgens opgave van de scholen grotendeel bepaald door de vrijwillige bijdrage. De gemiddelde vrijwillige bijdrage varieert tussen 83 (pro) en 274 euro (vwo). De kosten voor leermiddelen variëren tussen gemiddeld 1 en 2 euro; de kosten voor persoonsgebonden materialen tussen gemiddeld 7 en 11 euro en ICT-kosten tussen 10 en 22 euro (Tabel 5.2).

De vrijwillige ouderbijdrage is in twee onderdelen uitgevraagd: de vrijwillige bijdrage voor excursies, reizen etc. en de vrijwillige bijdrage voor speciale programma's zoals tweetalig onderwijs (Tabel 5.2). Van de verschillende uitgevraagde categorieën wordt de vrijwillige ouderbijdrage het vaakst aan ouders gevraagd. Daarnaast brengt ongeveer een derde van de scholen kosten in rekening voor persoonsgebonden materialen, ongeveer een vijfde voor ICT en slechts een klein aantal opleidingen brengt kosten voor leermiddelen in rekening bij ouders.

In Tabel 5.2 worden twee verschillende gemiddelden getoond. Naast het gemiddelde dat is berekend over alle scholen (inclusief de scholen die voor deze categorie geen kosten in rekening brengen) is een tweede gemiddelde berekend. In dit gemiddelde zijn alleen de scholen meegenomen die daadwerkelijk kosten voor deze categorie in rekening brengen (dus exclusief de scholen waar de kosten voor ouders 0 euro bedragen). Immers, in andere categorieën dan de vrijwillige bijdrage, vragen lang niet alle scholen een bijdrage waardoor de gemiddelde bedragen berekend over alle scholen lager uitvallen. De gemiddelden van daadwerkelijk gevraagde bijdragen laten zien dat met de name de ICT-kosten en de kosten voor speciale programma's bij deze scholen vrij hoog zijn.

Tabel 5.1 Totale schoolkosten – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

	Pro n=89	Vmbo n=316	Havo n=267	Vwo n=274
€0,-	40%	25%	24%	24%
€1 - €250	47%	60%	33%	30%
€251 - €500	8%	8%	22%	23%
€501 - €1000	4%	5%	17%	20%
Meer dan €1000	40%	1%	3%	3%
Gemiddelde	€ 105	€ 144	€ 287	€ 306

Tabel 5.2 Opbouw schoolkosten (opgave scholen)

		Gemiddelde van alle scholen	Gemiddelde van scholen die een bijdrage vragen (excl. €0)	
Totaal	Pro	€ 105	€ 176	53
	Vmbo	€ 144	€ 192	237
	Havo	€ 287	€ 380	202
	Vwo	€ 306	€ 403	208
Leermiddelen en lesmateriaal	Pro	€ 1	€ 35	n=2
	Vmbo	€ 2	€ 56	n=11
	Havo	€ 2	€ 53	n=8
	Vwo	€ 2	€ 61	n=9
Persoonsgebonden materialen	Pro	€ 11	€ 46	n=22
	Vmbo	€ 7	€ 23	n=93
	Havo	€ 9	€ 34	n=70
	Vwo	€ 9	€ 34	n=76
ICT	Pro	€ 10	€ 144	n=6
	Vmbo	€ 14	€ 84	n=54
	Havo	€ 22	€ 129	n=45
	Vwo	€ 21	€ 125	n=45
Vrijwillige bijdrage	Pro	€ 83	€ 161	n=46
	Vmbo	€ 121	€ 173	n=221
	Havo	€ 255	€ 362	n=188
	Vwo	€ 274	€ 389	n=193
Onderverdeeld in:				
- *Excursies en reizen*	Pro	€ 31	€ 69	n=40
	Vmbo	€ 51	€ 75	n=213
	Havo	€ 96	€ 144	n=178
	Vwo	€ 107	€ 159	n=185
- *Speciale programma's*	Alle	€ 134	€ 291	n = 167

Schoolboeken

Schoolboeken zijn gratis, maar ouders betalen soms borg. Hoewel dat in principe geen kosten zijn, tellen ouders dat vaak op bij de schoolkosten. 4% van de vo-scholen vraagt borg voor het gebruik van schoolboeken. De hoogte van de borg varieert tussen 10 en 200 euro.

5.1.2 Schoolkosten vo: Ontwikkeling

Om de ontwikkeling van de schoolkosten in het voortgezet onderwijs inzichtelijk te maken is gebruik gemaakt van de resultaten van de vorige metingen, zoals gerapporteerd in de Schoolkostenmonitor 2018-2019. We moeten voorzichtig zijn met een vergelijking met de vorige metingen vanwege de wijzigingen in de bevraagde kostencategorieën in deze meting. Het beeld dat ontstaat uit Tabel 5.3 en Figuur 5.1 is niet eenduidig. De schoolkosten voor praktijkonderwijs en vmbo dalen verder, terwijl de schoolkosten voor havo en vwo juist weer zijn gestegen.

*Tabel 5.3 Ontwikkeling totale schoolkosten**

	2006-2007	2009-2010	2012-2013	2015-2016	2018-2019	2022-2023
Praktijk	€ 176	€ 211	€ 170	€ 139	€ 154	€ 105
Vmbo	€ 323	€ 305	€ 279	€ 269	€ 237	€ 144
Havo	€ 370	€ 412	€ 332	€ 288	€ 266	€ 287
Vwo	€ 377	€ 413	€ 367	€ 367	€ 289	€ 306

* Gecorrigeerd voor inflatie tussen 2018-2019 en 2022-2023. De bedragen die voor de berekening zijn gebruikt, zijn afkomstig uit de Schoolkostenmonitor 2018-2019, waarin voor de jaargangen 2006-2007 tot en met 2015-2016 al een eerdere inflatiecorrectie was toegepast ten opzichte van 2018-2019.

Figuur 5.1 Ontwikkeling totale schoolkosten vo

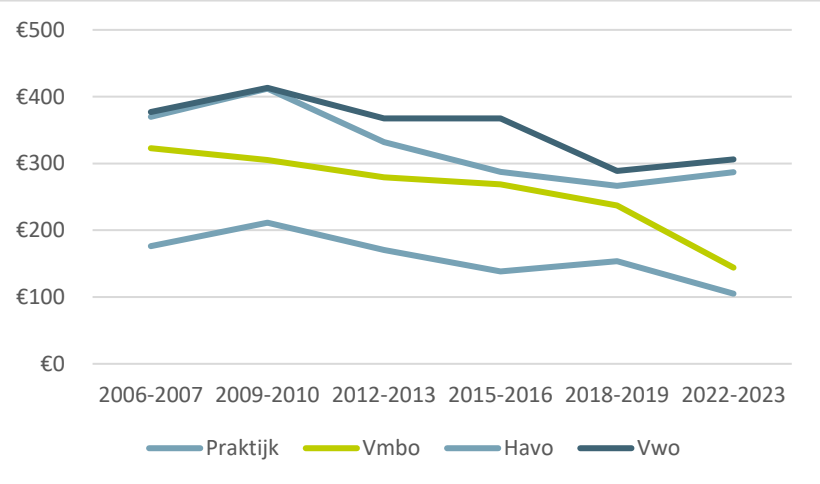

5.1.3 Scholen vo zonder bijdrage schoolkosten

5% van de scholen in het voortgezet onderwijs geeft aan geen bijdrage aan schoolkosten of vrijwillige ouderbijdrage te vragen. Dit percentage is gelijk verdeeld over scholen waar dit al voor 2021 zo was, scholen waar dit sinds 2021-2022 en sinds 2022-2023 is ingevoerd.

Tabel 5.4 Scholen vo zonder bijdrage schoolkosten (opgave scholen)

	N=445
Sinds 2022-2023	2%
Sinds 2021-2022	2%
Al vóór 2021	2%
Wel kosten	95%

5.1.4 Schoolkosten vo: Leermiddelen en lesmateriaal

Slechts een paar procent van de scholen brengt bij de ouders kosten in rekening voor leermiddelen en lesmateriaal. De gemiddelde bijdrage berekend over alle scholen varieert van 1 tot 2 euro.
Ondanks de toelichtingen bij de verschillende kostencategorieën blijkt dat het voor de scholen toch niet altijd duidelijk was welke kosten onder welke categorie vallen. Bij de categorie leermiddelen worden zaken genoemd als een atlas, woordenboek, rekenmachine en schoolspullen als een etui en pennen. Deze zaken passen eigenlijk binnen de categorie persoonsgebonden materialen. Minder dan de helft van deze scholen biedt mogelijkheden voor ouders in verschillende prijsklassen en/of de mogelijkheid voor ouders om de spullen zelf aan te schaffen.

Tabel 5.5 Kosten leermiddelen en lesmaterialen – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

	Pro	Vmbo	Havo	Vwo
€0,-	98%	97%	97%	97%
€1 - €25	-	1%	1%	1%
€26 - €50	2%	2%	1%	1%
€51 - €100	-	-	1%	1%
Meer dan €100	-	-	-	-
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€ 35	€ 56	€ 53	€ 61
N	2	11	8	9
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 1	€ 2	€ 2	€ 2
N	89	316	267	274

5.1.5 Schoolkosten vo: Persoonsgebonden materialen

Een kwart van de scholen vraagt een bijdrage van ouders voor persoonsgebonden materialen die langer dan een jaar meegaan (Tabel 5.6). Gemiddeld over alle scholen berekend bedragen deze kosten voor ouders 7-11 euro.

Drie kwart van de scholen die aan ouders een bijdrage in deze kosten vragen, biedt de mogelijkheid voor ouders om deze zelf aan te schaffen; een derde geeft aan dat (daarmee) ouders een keuze hebben uit alternatieven uit verschillende prijsklassen. Materialen die het meest worden genoemd zijn gymkleding, werkkleding en – schoenen, laptop, atlas, woordenboeken, rekenmachine en schoolspullen (pennen, passer, geodriehoek etc).

61% van de scholen die aan ouders een bijdrage in deze kosten vragen biedt een kosteloos alternatief als ouders persoonsgebonden materialen niet kunnen/willen aanschaffen. De school voorziet dan in de materialen, er zijn mogelijkheden voor bruikleen of Stichting Leergeld of een ander fonds wordt aangesproken.

Tabel 5.6 Kosten persoonsgebonden materialen – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

	Pro	Vmbo	Havo	Vwo
€0,-	75%	75%	76%	76%
€1 - €25	9%	18%	11%	11%
€26 - €50	8%	3%	7%	6%
€51 - €100	7%	3%	5%	5%
Meer dan €100	1%	1%	2%	2%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€ 46	€ 23	€ 34	€ 34
n	22	93	70	76
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 11	€ 7	€ 9	€ 9
n	89	299	259	259

5.1.6 Schoolkosten vo: ICT (devices en software)

17% van de vo-scholen vraagt ouders een bijdrage in ICT-kosten voor een device (laptop of tablet) of software. Gemiddeld over alle scholen berekend bedragen de kosten voor ouders per jaar 10-22 euro. Het aandeel scholen dat een bijdrage in de kosten voor devices en software vraagt is laag als we het vergelijken met het aandeel ouders dat kosten in deze categorie opgeeft (zie paragraaf 5.2.4). Mogelijk heeft dit te maken met de vraagstelling die – gelijk aan de vorige meting – is geformuleerd als: ‘Brengt uw school kosten in rekening bij ouders of vraagt u daarnaast nog andere bijdragen – voor ICT (laptop, tablet, software, oefenprogramma’s)? In deze vraagstelling gaat het dus alleen om kosten die via de school lopen.

Tabel 5.7 Kosten ICT– spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

	Pro	Vmbo	Havo	Vwo
€0,-	83%	83%	83%	83%
€1 - €25	2%	2%	2%	2%
€26 - €50	2%	2%	2%	3%
€51 - €100	6%	5%	6%	7%
Meer dan €100	7%	9%	7%	7%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€ 144	€ 84	€ 129	€ 125
n	6	54	45	45
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 10	€ 14	€ 22	€ 21
n	89	316	267	274

5.1.7 Schoolkosten vo: Vrijwillige ouderbijdrage

Vrijwillige ouderbijdrage

Ongeveer 70% van de scholen vraagt een vrijwillige ouderbijdrage; behalve in het praktijkonderwijs waar minder scholen een vrijwillige ouderbijdrage vragen (Tabel 5.8). In de vragenlijst is de vrijwillige ouderbijdrage in twee delen bevraagd: een vrijwillige ouderbijdrage voor onder meer excursies en schoolkampen en een vrijwillige bijdrage voor speciale programma's zoals tweetalig onderwijs. Tabel 5.8 toont de totale gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage voor deze activiteiten samen. De gemiddelde jaarlijkse vrijwillige ouderbijdrage berekend over alle scholen varieert van 83 euro (praktijkonderwijs) tot 274 euro (havo).

De gemiddelde vrijwillige bijdrage aan excursies berekend over alle scholen varieert tussen 31 euro (pro) en 107 euro (vwo) (Tabel 5.8). Grofweg een derde tot de helft van de scholen vraagt hiervoor geen vrijwillige bijdrage van ouders.

De vrijwillige bijdrage van ouders aan speciale programma's berekend over alle scholen bedraagt gemiddeld 134 euro (Tabel 5.10)[25].

In Tabel 5.10 tonen we de kosten voor een aantal verschillende types speciale programma's. We presenteren hierbij opnieuw twee gemiddelden: een gemiddelde berekend over alle scholen (incl. de scholen die geen bijdrage in de kosten voor deze programma's vragen of deze niet hebben) en een gemiddelde berekend over de scholen die daadwerkelijk deze bijdragen vragen. De tabel laat zien dat de werkelijk gevraagde bijdrage in de kosten voor het tweetalig onderwijs het hoogst is (gemiddeld € 379) en voor het Technasium het laagst (gemiddeld € 97). Bij de categorie 'anders' worden met name sportklassen vaker genoemd, de overige antwoorden zijn zeer uiteenlopend.

Tabel 5.8 Vrijwillige ouderbijdrage – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

	Pro	Vmbo	Havo	Vwo
€0,-	48%	30%	30%	30%
€1 - €25	3%	6%	1%	1%
€26 - €50	9%	10%	2%	1%
€51 - €100	16%	20%	9%	6%
Meer dan €100	24%	34%	59%	62%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€ 161	€ 173	€ 362	€ 389
n	46	221	188	193
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 83	€ 121	€ 255	€ 274
n	89	316	267	274

[25] De vrijwillige bijdrage aan speciale programma's is niet per onderwijssector uitgevraagd. Wel zijn deze voor verschillende programma's uitgevraagd, zie het vervolg van de paragraaf.

Tabel 5.9 Kosten excursies en reizen – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

	Pro	Vmbo	Havo	Vwo
€0,-	55%	29%	34%	33%
€1 - €25	3%	9%	2%	2%
€26 - €50	12%	21%	7%	7%
€51 - €100	20%	21%	14%	12%
€100 of meer	9%	21%	44%	46%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen)	€ 69	€ 75	€ 144	€ 159
n	40	213	178	185
Gemiddeld bedrag (over alle scholen)	€ 31	€ 51	€ 96	€ 107
n	89	316	267	274

Tabel 5.10 Kosten speciale programma's – spreiding en gemiddelde (opgave scholen)

	Alle schooltypen
€0,-	54%
€1 - €25	2%
€26 - €50	5%
€51 - €100	7%
€100 of meer	32%
Gemiddeld bedrag (alleen de scholen die deze kosten in rekening brengen, n=167)	€ 291
Gemiddeld bedrag (alle scholen, n =363)	€134

Tabel 5.11 Opbouw kosten speciale programma's (opgave scholen)

	Gemiddelde van alle scholen (n=363)	Gemiddelde van scholen die een bijdrage vragen (excl. €0)	
Speciale programma's			
- Tweetalig onderwijs	€ 44	€ 379	n=42
- Versterkt taalaanbod	€ 47	€ 183	n=94
- Talent- of profielstroom	€ 14	€ 145	n=35
- Technasium	€ 7	€ 97	n=27
- Anders	€ 22	€ 145	n = 54

In de vragenlijst voor de scholen zijn twee vragen gesteld over het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt. Deze uitkomsten zijn uitgesplitst naar scholen zonder achterstandsscore (n=124) en scholen met achterstandsscore (n=118) (zie ook paragraaf 3.3.2)

Figuur 5.2 laat zien welk deel van de ouders de ouderbijdrage volgens de school niet betalen. We zien dat bij ruim 60% van de scholen zonder achterstandsscore maximaal 20% van de ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt. Bij de scholen met achterstandsscore heeft maar een kwart van de scholen dit relatief lage aandeel niet-betalende ouders. Scholen met achterstandsscore hebben vaker 31% tot 70% ouders die de vrijwillige bijdrage niet betalen. De genoemde verschillen zijn significant.

Ongeveer de helft van de scholen geeft aan dat het aandeel ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt hoger is dan vorig jaar (Tabel 5.12). Wanneer we de scholen uitsplitsen naar scholen die wel of geen achterstandsscore hebben (Tabel 5.13), zien we op het oog wel een verschil tussen scholen met en zonder achterstandsscore maar dit is niet significant.

Figuur 5.2 Welk percentage ouders betaalt de vrijwillige ouderbijdrage niet (schatting scholen)

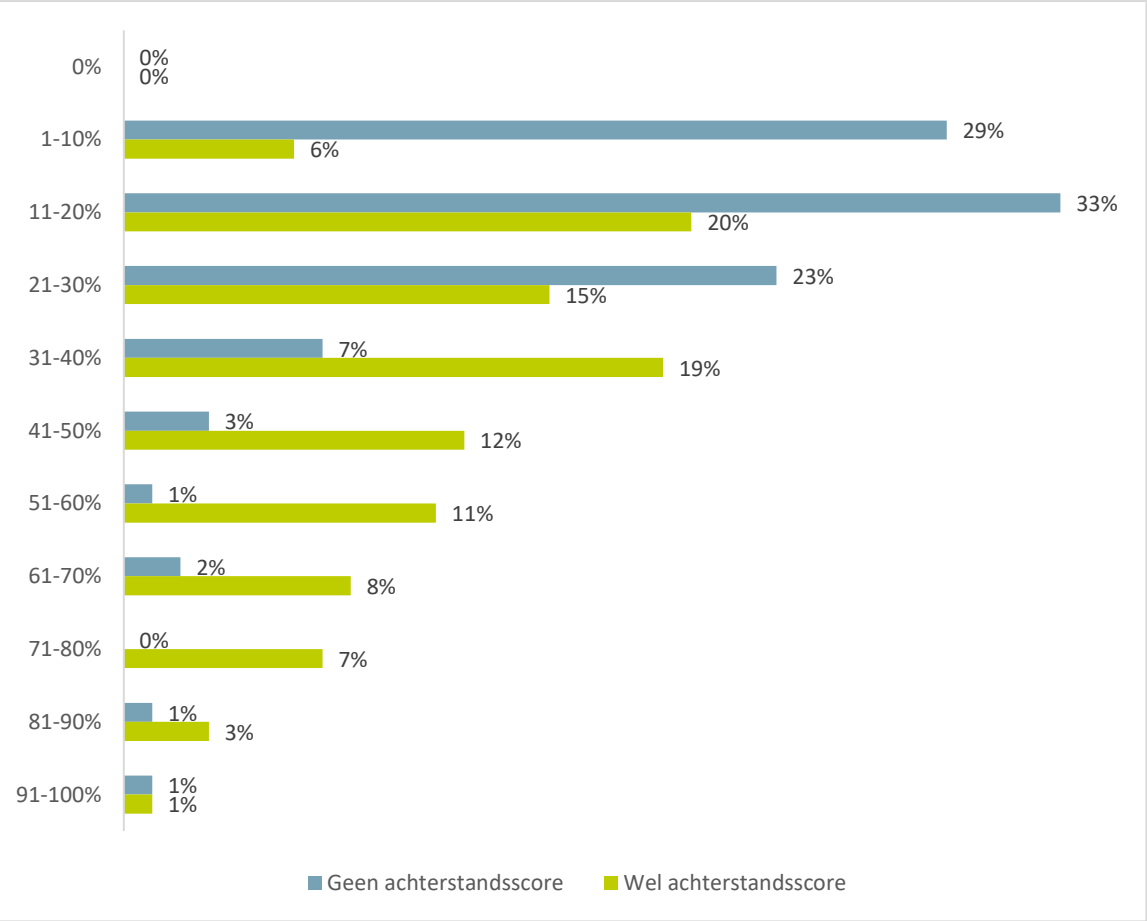

Tabel 5.12 Het percentage ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt, is… (opgave scholen)

	n=314
Hoger dan vorig jaar	48%
Vergelijkbaar met vorig jaar	32%
Lager dan vorig jaar	9%
Weet ik niet	11%

Tabel 5.13 Het percentage ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt, is… (opgave scholen)

	Geen achterstandsscore	Wel achterstandsscore
Hoger dan vorig jaar	54%	47%
Vergelijkbaar met vorig jaar	31%	31%
Lager dan vorig jaar	6%	12%
Weet ik niet	9%	10%

Wetswijziging

Vrijwel alle scholen in het vo zijn bekend met de wetswijziging die voorschrijft dat leerlingen niet meer mogen worden uitgesloten van extra activiteiten die door de school worden georganiseerd (buiten het reguliere lesprogramma), wanneer ouders/verzorgers de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen; 1% (drie scholen) zegt er niet van te weten.

Ongeveer de helft van de scholen geeft aan dat de wetswijziging heeft geleid tot verandering in hun aanbod van extra activiteiten (Tabel 5.14). Bij een kwart van de scholen heeft het geleid tot verkleining van het aanbod (minder activiteiten) en bij 29% heeft het geleid tot verandering in de vorm van het aanbod (minder kostbaar). Bij een klein deel van de scholen (3%) is het aanbod afgeschaft. Bij de antwoordoptie Anders komen de volgende antwoorden het meest voor: 1) scholen geven aan dat ze momenteel nog compenseren met NPO-middelen en 2) scholen inventariseren vooraf of ouders de bijdrage gaan betalen en bepalen een drempelwaarde; als bijvoorbeeld minimaal 90% van de ouders betaalt kan de activiteit doorgaan en bij minder gaat de activiteit niet door of in andere vorm. Bij de meeste scholen die hun aanbod aanpassen (of afschaffen) gaat het om buitenschoolse activiteiten als excursies en schoolkampen (80%, Tabel 5.15). Ongeveer een vijfde van de scholen past het aanbod van feesten/vieringen en sport/toneel etc. aan. Het aanbod van speciale programma's zoals vvto of Technasium wordt het minst vaak aangepast.

Er zijn wat betreft veranderingen in het aanbod geen significante verschillen gevonden tussen scholen met en zonder achterstandsscore.

Tabel 5.14 Verandering in het profiel-aanbod en het aanbod van extra activiteiten zoals excursies (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=314
Omvang van het aanbod is verkleind (minder extracurriculaire activiteiten)	26%
Vorm van het aanbod is beperkt (minder kostbare activiteiten)	29%
Het aanbod is afgeschaft	3%
Het aanbod is niet gewijzigd ten gevolge van de wetswijziging	52%
N.v.t. (geen extracurriculaire activiteiten)	2%
Anders	13%

Tabel 5.15 Het type aanbod aan extra activiteiten is veranderd of afgeschaft

	n=144
Buitenschoolse extra schoolactiviteiten (excursies, schoolkamp)	80%
Feesten en vieringen	18%
Sport, toneel, ontspannen etc.	20%
VVTO/Tweetalig onderwijs	8%
Versterkt taalaanbod (Goethe, Cambridge)	8%
Talent- of profielstroom	6%
Technasium	4%
Anders	16%

Ontbrekende inkomsten worden door de vo-scholen momenteel nog grotendeels aangevuld met NPO-middelen (61%, Tabel 5.16). Daarnaast geeft ongeveer een kwart van de scholen aan gebruik wordt gemaakt van financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur, vanuit een schoolfonds en andere subsidieregelingen dan het NPO. Van de scholen die de antwoordoptie 'anders' koos, geven de meesten aan dat dit uit de eigen middelen of reserves komt. Daarnaast wordt ook de Stichting Leergeld genoemd en geeft een klein deel aan dat er geen andere middelen beschikbaar zijn.

Tabel 5.16 De mogelijkheden om de school te ondersteunen als de ouderbijdrage door een deel van de ouders niet wordt betaald (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=314
Financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur	31%
Financiële ondersteuning uit een schoolfonds (waar bijvoorbeeld meer draagkrachtige ouders een financiële bijdrage aan leveren)	29%
Middelen uit het NPO	61%
Middelen uit andere subsidieregelingen	26%
Anders	26%

5.1.8 Schoolkosten vo: Informatie en verantwoording

Informatievoorziening

Alle scholen in het vo informeren nieuwe ouders over de schoolkosten (Tabel 5.17). Bij ruim een derde van de scholen gebeurt dat al op de open dag voorafgaand aan de start op de school; bij bijna driekwart gebeurt dat voorafgaand aan het komend schooljaar en bij de helft bij aanvang van het schooljaar. Bij een kwart gebeurt dit ook in voorkomende gevallen gedurende het schooljaar. De meest gebruikte kanalen om ouders over de schoolkosten te informeren zijn de schoolgids (85%), de website (73%), een (nieuws)brief (55%), ouderavonden en open dagen (54%) en via het betalingssysteem (46%) (Figuur 5.3). Bij 81% van de scholen kunnen ouders de bijdrage aan de schoolkosten standaard in meerdere termijnen betalen of kunnen zijn daarvoor kiezen. Betaling gebeurt veelal via een betaalverzoek.

De meeste scholen hebben de ouders geïnformeerd over de wetswijziging, 5% heeft dit niet gedaan. Voor de informatievoorziening wordt gebruik gemaakt van dezelfde kanalen die de gebruiken voor de schoolkosten (Figuur 5.3).

Tabel 5.17 Moment waarop nieuwe ouders worden geïnformeerd over de hoogte van de schoolkosten (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=334
Voorafgaand aan het komende schooljaar	72%
Bij aanvang van het nieuwe schooljaar	50%
In voorkomende gevallen gedurende het schooljaar	25%
Bij aankomende leerlingen en ouders op de open dagen voorafgaand aan de start op de school	36%
School informeert hier niet over	0%
Anders	4%

Figuur 5.3 Informatievoorziening aan ouders over schoolkosten en wetswijziging (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

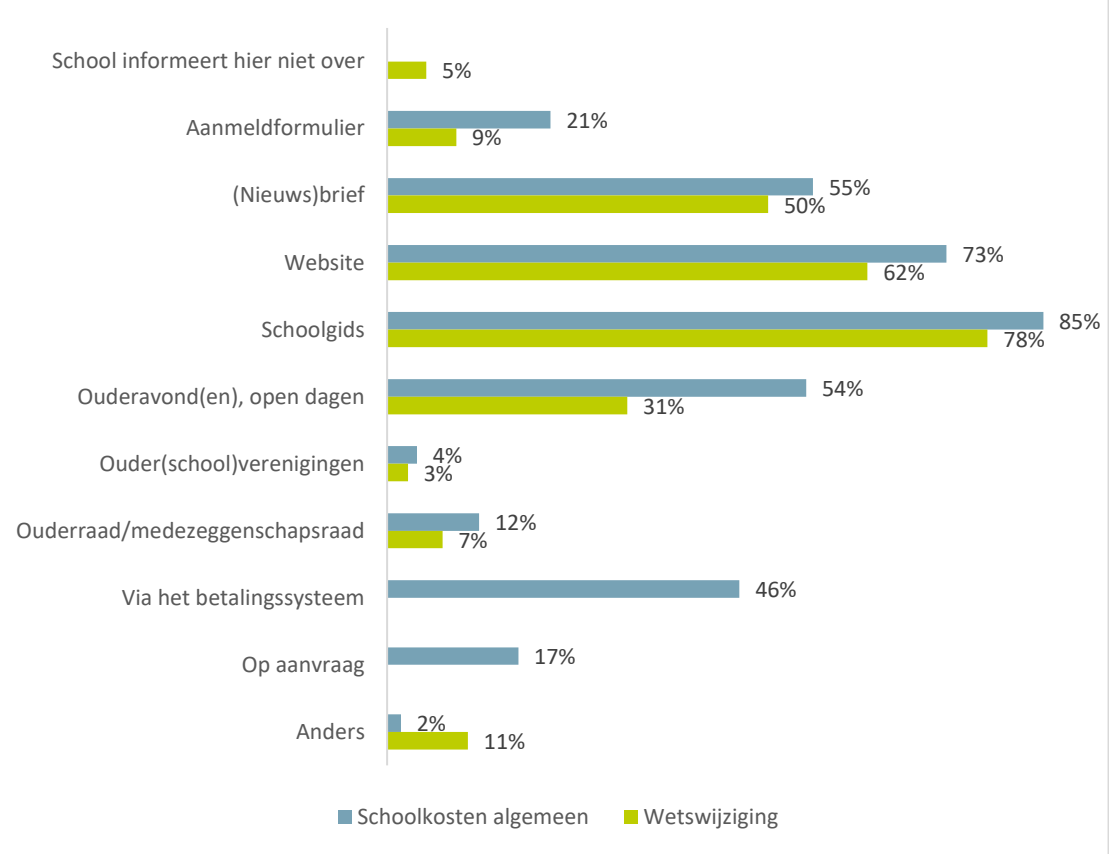

*Waar maar één balk in de grafiek wordt getoond, is de betreffende categorie alleen bij die vraag (schoolkosten algemeen of wetswijziging) opgenomen.

Inspraak

Op de meeste scholen worden ouders betrokken bij de besluitvorming over de hoogte van de bijdrage aan de schoolkosten, over de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming voor ouders en over de informatievoorziening aan ouders; 7% tot 10% van de ouders heeft geen inspraak op deze aspecten van de schoolkosten (Figuur 5.4). De ouderraad/medezeggenschapsraad is voor alle drie de aspecten de belangrijkste route hiervoor. 87% van de ouders wordt via de ouderraad/medezeggenschapsraad betrokken bij de besluitvorming over de hoogte van de schoolkosten. Verder wordt relatief vaak de

mogelijkheid om individueel bezwaar te maken genoemd (21%). Net als bij de vragenlijst voor het po kunnen we uit de toelichtingen bij de antwoordcategorie 'anders' afleiden dat veel respondenten bij de beantwoording van de vragen naar inspraak op de financieringsmogelijkheden voor ouders en de informatievoorziening aan ouders niet zozeer dachten aan inspraak op deze aspecten maar de maar aan de informatievoorziening hierover; ze noemen bij 'anders' vaak de schoolgids, nieuwsbrief, gesprekken, Stichting Leergeld etc.

Figuur 5.4 Inspraakmogelijkheden voor ouders (opgave scholen)

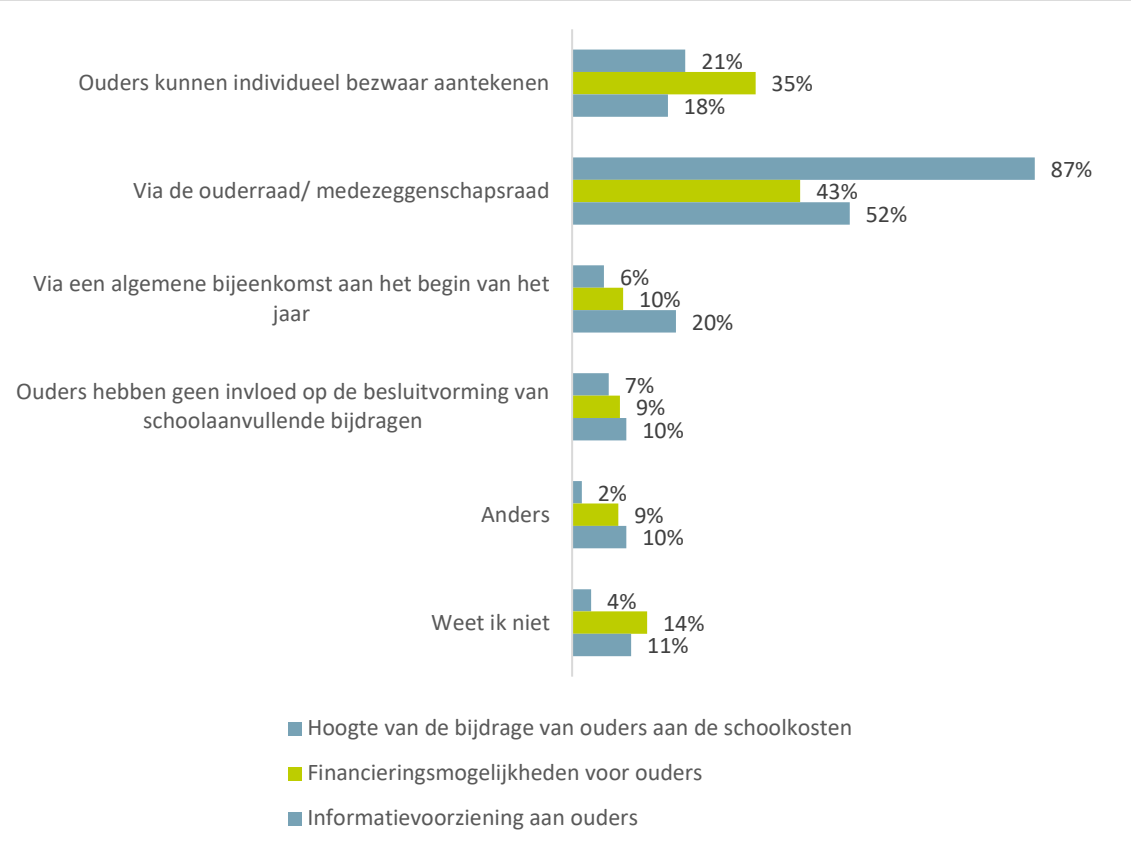

5.1.9 Schoolkosten vo: Tegemoetkoming

Volgens de wetswijziging zou het niet (geheel) betalen van de vrijwillige ouderbijdrage voor de betreffende leerlingen geen gevolgen mogen hebben voor de deelname aan activiteiten die met deze bijdrage worden bekostigd. Volgens 77% van de scholen in het vo heeft dit inderdaad geen consequenties voor de leerling, één school geeft aan dat de betreffende leerling wordt uitgesloten en bij 22% van de scholen is de antwoordoptie 'anders' gekozen. Uit de toelichtingen bij dit antwoord blijkt dat dit inderdaad geen consequenties voor individuele leerlingen heeft maar wel voor de leerlingen in het algemeen omdat het aanbod dan zo nodig wordt aangepast of geannuleerd.

Twee derde van de scholen biedt extra financiële tegemoetkoming aan ouders ter vermindering van de schoolkosten; een derde biedt die mogelijkheid niet. In antwoord op de open vraag waarom de scholen die mogelijkheid niet bieden wordt veelal aangegeven dat de bijdrage vrijwillig is en als deze niet wordt betaald dit geen consequenties heeft. De school neemt dan deze kosten op zich. Verder worden externe mogelijkheden voor ouders genoemd zoals Stichting Leergeld (voor andere kosten dan de vrijwillige ouderbijdrage) en de gemeente.

Bij de scholen die wel een voorziening hebben voor financiële tegemoetkoming aan ouders is dit het vaakst een ad hoc verstrekking op verzoek (48%) of een schoolfonds (35%) of een voorziening die op aanvraag beschikbaar is (29%) (Tabel 5.18). Bij andere mogelijkheden wordt opnieuw Stichting Leergeld genoemd. Ook geeft een aantal scholen aan dat ze bijdragen aan de kosten voor een laptop. De bekostiging van deze voorziening gebeurt veelal uit de eigen middelen van de school (lumpsum, reserves). Andere mogelijkheden die vaker worden genoemd: Stichting Leergeld, de gemeente, een schoolfonds of solidariteitsfonds.
De meerderheid van de scholen informeert ouders actief over de voorziening(en) die de school heeft voor extra financiële tegemoetkoming; 14% informeert ouders niet (Tabel 5.19). Informatie over mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming wordt meestal gedeeld via de schoolgids (54%), de website (42%), een (nieuws)brief (41%) en ouderavonden (36%). Bij de antwoordmogelijkheid 'anders' wordt veelal aangegeven dat deze informatie in individueel contact met de ouders wordt gegeven.

Tabel 5.18 Voorzieningen van de school voor extra financiële tegemoetkoming aan ouders (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=223
Een schoolfonds waar ouders een beroep op kunnen doen	35%
Een voorziening die op aanvraag beschikbaar is	29%
Een ad hoc verstrekking op verzoek	48%
Anders	26%

Tabel 5.19 Informatievoorziening over de voorziening(en) die de school heeft voor extra financiële tegemoetkoming (meer antwoorden mogelijk, opgave scholen)

	n=224
School informeert hier niet over	14%
School informeert ouders via het aanmeldformulier	7%
School informeert ouders via een (nieuws)brief	41%
School informeert (nieuwe) ouders via de website	42%
School informeert ouders via de schoolgids	54%
School informeert ouders via ouderavond(en)	36%
School informeert ouders via ouder(school)verenigingen	3%
De ouderraad/medezeggenschapsraad informeert hierover	6%
Anders	16%

5.2 Schoolkosten voor ouders vo

We presenteren nu de resultaten van de enquête onder ouders voortgezet onderwijs. We gaan eerst in op de totale schoolkosten en de ontwikkeling daarvan. Vervolgens worden de afzonderlijke kostencategorieën besproken. In de paragraaf over de vrijwillige ouderbijdrage gaan we in op de wetswijziging. Bij het voortgezet onderwijs zijn ook de reiskosten bevraagd. In de laatste drie paragrafen van dit hoofdstuk bespreken we invloed van de schoolkosten op de schoolkeuze, de

informatievoorziening van de scholen over schoolkosten, de inspraak van ouders in relatie tot schoolkosten en tot slot de mogelijkheden voor tegemoetkoming in de schoolkosten voor ouders.

5.2.1 Schoolkosten vo: Totaal en opbouw

Aan de ouders is gevraagd om de schoolkosten van dit schooljaar (2022-2023) op te geven. Hiervoor kregen ze een lijst met vijf categorieën:

- Vrijwillige ouderbijdrage.
- Leermiddelen en schoolbenodigdheden.
- ICT.
- Reizen, excursies en extra onderwijsaanbod.
- Bijzondere kosten.

Kosten die al onder de vrijwillige ouderbijdrage vallen, hoefden ouders niet nog apart aan te geven[26]. Per categorie waren verschillende subcategorieën weergegeven, zodat ouders de kosten per specifieke kostenpost konden opgeven. Onder elke categorie hadden ouders daarnaast de mogelijkheid om andere kosten te benoemen die niet terugkwamen in de subcategorieën[27].
We beschrijven eerst de totale kosten en vervolgens de spreiding en gemiddelde kosten per categorie. De categorie bijzondere kosten zijn kosten die ouders vrijwillig maken (o.a. bijles) en die niet voor elke ouder gelden (reiskosten). Net zoals bij po rekenen we deze niet mee bij de totale schoolkosten.

Totale schoolkosten

In de onderstaande tabel over alle categorieën samen zijn de gemiddelde kosten en de spreiding van de kosten weergegeven voor de gehele groep ouders en gesplitst per onderwijssoort. Gemiddeld hebben ouders met een kind in het vo in het schooljaar 2022-2023 842 euro aan schoolkosten betaald. Ouders met kinderen in het havo en vwo hebben gemiddeld iets hogere kosten en ouders met kinderen in het praktijkonderwijs hebben gemiddeld iets lagere kosten.
Ongeveer 40% van de ouders geeft aan de totale schoolkosten (zeer) hoog te vinden. Ouders met een lager inkomen (< €1800) zijn iets sneller geneigd om aan te geven dat zij de totale schoolkosten hoog vinden.

Tabel 5.20: Totale schoolkosten – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 3.004	Praktijk* n = 41	Brugjaar* n = 1.267	Vmbo* n = 441	Havo* n = 507	Vwo* n = 675
€0	0,8%	2,4%	0,9%	0,9%	0,2%	0,6%
€1-€250	12,7%	53,7%	13,9%	17,2%	10,4%	7,2%
€251-€500	17,0%	17,1%	17,9%	17,9%	15,4%	14,9%
€501-€1000	36,8%	17,1%	38,7%	35,8%	38,6%	34,6%
Meer dan €1000	32,8%	9,8%	28,6%	28,1%	35,4%	42,7%
Gemiddelde kosten	**€842**	**€391**	**€785**	**€772**	**€885**	**€996**

*Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk onderwijs hun kind zit.

[26] In zekere zin zijn de categorieën communicerende vaten: wat bij de ene ouder bij vrijwillige ouderbijdrage is meegenomen kan bij de ander bij een andere categorie opgenomen zijn. Voor de totale schoolkosten maakt dit niet uit.

[27] Bij de opschoning van de data is opgevallen dat een aantal kostenposten niet volledig betrouwbaar zijn ingevuld. Om deze reden zijn een aantal kostenposten buiten beschouwing gelaten. Zo zijn er bij de “anders, namelijk…” categorieën vaak zaken genoemd die niet geteld kunnen worden als schoolkosten.

Vrijwillige ouderbijdrage

Ook binnen het voortgezet onderwijs is de vrijwillige ouderbijdrage de meest voorkomende kostenpost voor ouders. Gemiddeld betalen ouders 133 euro als vrijwillige ouderbijdrage aan de school. Vergeleken met de resultaten van de vorige meting is de vrijwillige ouderbijdrage gestegen. Door te kijken naar de antwoorden vermoeden we hier hetzelfde als bij de vragenlijst voor ouders met kinderen in het po: een klein groepje ouders heeft de vragenlijst waarschijnlijk niet goed geïnterpreteerd en heeft alle kosten bij elkaar opgeteld en deze kosten alleen bij de vrijwillige ouderbijdrage ingevuld. Hierdoor zullen de uitkomsten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden.

Tabel 5.21: Vrijwillige ouderbijdrage – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 3.032	Praktijk* n = 41	Brugjaar* n = 1.283	Vmbo* n = 447	Havo* n = 509	Vwo* n = 682
€0	11%	22%	12%	14%	7%	9%
€1-€50	21%	42%	21%	23%	23%	19%
€51-€100	30%	29%	28%	32%	36%	28%
€101-€200	24%	5%	24%	23%	25%	26%
Meer dan €200	14%	2%	16%	7%	9%	19%
Gemiddelde kosten	**€133**	**€62**	**€136**	**€113**	**€115**	**€154**

*Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

Leermiddelen en schoolbenodigdheden

Aan de ouders is gevraagd welke kosten ze hebben voor leermiddelen en schoolbenodigdheden. Denk hierbij aan kosten voor een atlas, woordenboeken, rekenmachine, gymspullen, huur voor een kluis, gereedschappen, materialen, borg voor schoolboeken en activiteiten voor de studie- en beroepskeuze. 96% van de ouders maakt kosten op het gebied van leermiddelen en schoolkosten, variërend van 3 euro tot aan 2300 euro in totaal. De gemiddelde kosten over alle ouders bedraagt 187 euro. Vergeleken met de resultaten van de vorige meting zijn de totale kosten toegenomen. Gemiddeld hebben ouders met kinderen in de havo- en vwo-klassen iets hogere kosten dan ouders met kinderen in de brugklas, vmbo-klassen of het praktijkonderwijs.

De kosten die ouders maken op het gebied van de borg voor schoolboeken zijn tijdelijke kosten: aan het einde van het schooljaar krijgen de meeste ouders dit bedrag terug. Deze kosten zijn wel meegenomen in de berekening van de leermiddelen en schoolbenodigdheden, maar kunnen niet echt gezien worden als echte kosten. Gemiddeld betalen ouders 9,50 euro aan borg voor schoolboeken.

Bij andere kostenposten (die niet zijn meegenomen in de berekeningen) noemen ouders vaak de kosten voor de schooltas en een fiets.

Tabel 5.22: Kosten leermiddelen en schoolbenodigdheden – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 3.006	Praktijk* n = 41	Brugjaar* n = 1.269	Vmbo* n = 443	Havo* n = 507	Vwo* n = 677
€0	4%	10%	4%	6%	4%	3%
€1-€25	4%	7%	2%	5%	6%	5%
€26-€50	6%	20%	5%	10%	4%	7%
€51-€100	17%	27%	20%	19%	13%	11%
Meer dan €100	69%	37%	69%	61%	73%	75%
Gemiddelde kosten	**€187**	**€125**	**€179**	**€168**	**€201**	**€208**

*Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

ICT

Ouders konden aangeven hoeveel kosten ze dit schooljaar hadden op het gebied van ICT, gesplitst in kosten voor het printen, een laptop/tablet, software/oefenprogramma's en een koptelefoon. 76% van de ouders maken kosten op het gebied van ICT, variërend tussen 1 en 3053 euro. De gemiddelde kosten voor alle ouders bedraagt 311 euro. Hier zien we dat de kosten voornamelijk in het brugjaar gemiddeld hoger liggen dan voor vmbo, havo of vwo. Waarschijnlijk wordt dan de eerste aanschaf gedaan van deze benodigdheden die meerdere jaren gebruikt kunnen worden. Vergeleken met de vorige meting lijken de kosten rondom ICT te zijn toegenomen.

Andere kostenposten die vaker zijn benoemd, zijn laptops/tablets voor persoonlijk gebruik, monitorschermen, verzekeringen, telefoonkosten en accessoires voor de laptop (zoals een muis en een beschermingshoes). Deze zijn niet meegenomen in de verdere resultaten.

Tabel 5.23: ICT-kosten – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 3.027	Praktijk* n = 41	Brugjaar* n = 1.281	Vmbo* n = 445	Havo* n = 509	Vwo* n = 681
€0	24%	39%	19%	26%	27%	31%
€1-€50	17%	32%	17%	21%	17%	16%
€51-€100	12%	2%	12%	12%	14%	12%
€101-€250	19%	12%	19%	20%	22%	17%
Meer dan €250	27%	15%	34%	21%	20%	24%
Gemiddelde kosten	**€311**	**€161**	**€360**	**€263**	**€275**	**€289**

* Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

Reizen, excursies en extra onderwijsaanbod

We vroegen ouders hun kosten voor reizen, excursies en extra onderwijsaanbod noteren. Ze konden de kosten gesplitst opgeven in de categorieën excursies/schoolkamp/schoolreizen naar het buitenland, excursies/schoolkamp/schoolreizen binnen Nederland en specifieke onderwijsprogramma's en profielscholen. 73% van de ouders maken kosten op het gebied van reizen, excursies en extra onderwijs, variërend tussen 4 en 3000 euro. De gemiddelde kosten voor alle ouders bedraagt 225 euro. Ook hier zien we dat ouders met kinderen op het havo of vwo gemiddeld meer kosten hebben dan ouders met kinderen op het vmbo, in de burgklas of in het praktijkonderwijs. Vergeleken met de vorige meting lijken

de kosten te zijn toegenomen: voor het vmbo zijn de kosten met 40 euro toegenomen, voor havo 78 euro, en voor vwo 88 euro.
Ook hier was er ruimte voor ouders om andere kostenposten te noteren. Kostenposten die vaker zijn benoemd, zijn Cambridge lessen/toetsen, kunstklassen en buitenschoolse activiteiten zoals sportklassen en themaweken.

Tabel 5.24: Kosten reizen, excursies en extra onderwijsaanbod – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 3.031	Praktijk* n = 41	Brugjaar* n = 1.282	Vmbo* n = 447	Havo* n = 509	Vwo* n = 682
€0	27%	54%	36%	24%	18%	18%
€1-€100	22%	37%	28%	17%	20%	15%
€101-€250	16%	5%	20%	16%	10%	12%
€251-€500	21%	5%	11%	33%	31%	25%
Meer dan €500	14%	0%	5%	11%	21%	30%
Gemiddelde kosten	**€225**	**€46**	**€126**	**€247**	**€302**	**€342**

* Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

Bijzondere kosten

Ten slotte konden ouders uitgaven voor bijzondere kosten noteren. Ze konden de kosten gesplitst opgeven in de categorieën aanvullend onderwijs (bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining), zelf aangeschafte oefenprogramma's, schoolfoto's en reiskosten. We beschouwen dit als optionele kosten, waarvoor een ouder zelf kiest, of die niet voor elk kind gelden. 80% van de ouders maken kosten op het gebied van bijzondere kosten, variërend tussen 1 en 6025 euro. De gemiddelde kosten over alle ouders bedraagt 247 euro. Gemiddeld hebben ouders met kinderen op havo en vwo en in het praktijkonderwijs iets hogere kosten dan ouders van kinderen in de brugklas of het vmbo-onderwijs. Vergeleken met de resultaten van de vorige meting lijken de kosten te zijn toegenomen.
Andere kostenposten die vaker zijn benoemd, zijn kosten voor de (elektrische) fiets en het openbaar vervoer.

Tabel 5.25: Bijzondere kosten – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 3.029	Praktijk* n = 41	Brugjaar* n = 1.282	Vmbo* n = 447	Havo* n = 509	Vwo* n = 680
€0	20%	39%	22%	21%	15%	17%
€1-€25	40%	24%	42%	41%	40%	40%
€26-€50	9%	2%	9%	8%	8%	8%
€51-€100	6%	5%	5%	8%	5%	5%
Meer dan €100	26%	23%	23%	23%	32%	29%
Gemiddelde kosten	**€247**	**€251**	**€225**	**€197**	**€288**	**€293**

* Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

5.2.2 Schoolkosten vo: Ontwikkeling

Om de ontwikkeling van de totale schoolkosten in het voortgezet onderwijs inzichtelijk te maken, is de huidige meting gezet tegen voorafgaande metingen. Als startpunt is het schooljaar 2006-2007 genomen. Dit is de eerste meting in het voortgezet onderwijs die een beeld geeft van de schoolkosten. In de jaren daarna is dat herhaald, waardoor er momenteel zes metingen met elkaar vergeleken kunnen worden. De bedragen uit de voorgaande metingen zijn gecorrigeerd voor inflatie zodat de schoolkosten van alle jaren op het huidige prijspeil zijn weergegeven. Het resultaat daarvan is weergegeven in figuur 5.5 en tabel 5.26. Hoewel er in de vorige meting sprake was van een kleine daling in de totale schoolkosten, geldt voor bijna alle onderwijsniveaus binnen het voortgezet onderwijs dat ouders gemiddeld meer schoolkosten hebben dan in voorgaande metingen. Net als in de vorige meting zijn vwo-opleidingen het duurst, gevolgd door het havo-onderwijs, het brugjaar, het vmbo en ten slotte het praktijkonderwijs. De verklaring voor de stijging van de totale schoolkosten voor alle opleidingsniveaus is niet te koppelen aan een specifiek onderdeel. Binnen vrijwel alle categorieën zien we een stijging in kosten. Een mogelijke verklaring voor deze stijging zou kunnen zijn dat er in deze meting meer subcategorieën zijn uitgevraagd, waardoor het mogelijk is dat er kosten in beeld zijn gebracht die in de voorgaande meting niet naar voren zijn gekomen.

Figuur 5.5: Ontwikkeling totale schoolkosten vo (opgave ouders)

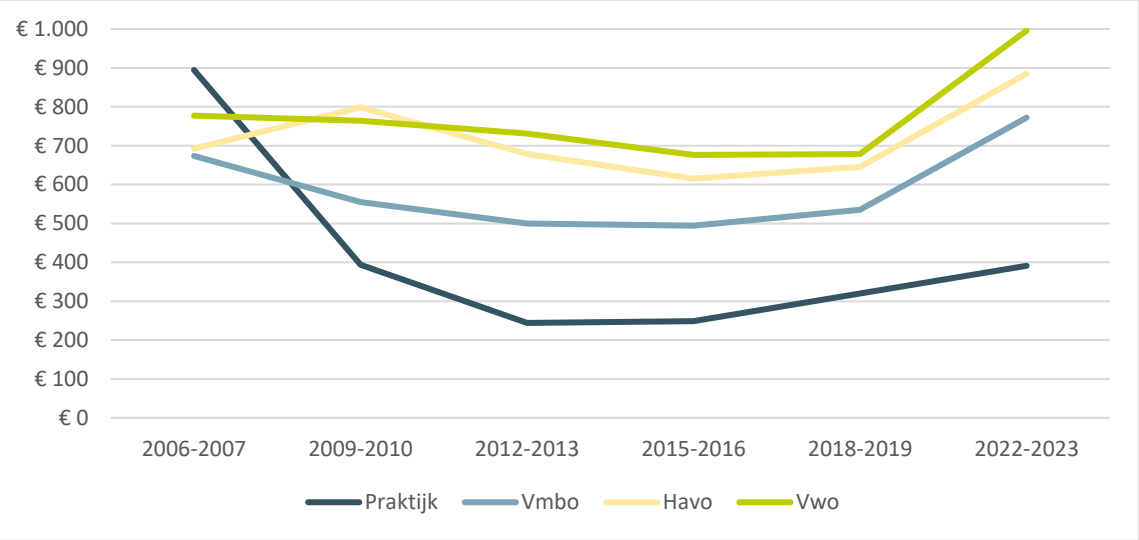

Tabel 5.26: Ontwikkeling totale schoolkosten (opgave ouders)

	2006-2007*	2009-2010*	2012-2013*	2015-2016*	2018-2019*	2022-2023
Praktijk	895	393	244	249	-	391
Vmbo	674	555	500	494	535	772
Havo	693	798	679	615	646	885
Vwo	777	764	731	676	679	996
Brugjaar	-	-	-	-	-	785

* Bedragen zijn gecorrigeerd voor inflatie

5.2.3 Schoolkosten vo: Vrijwillige ouderbijdrage

Naast de opgave van schoolkosten aan de hand van voorgestelde categorieën, waarvan de vrijwillige bijdrage er één was, is ouders een aantal vragen gesteld over de vrijwillige ouderbijdrage. 87% van de ouders geeft desgevraagd aan dat de school om een vrijwillige ouderbijdrage vraagt. Aan deze ouders is gevraagd hoe hoog de vrijwillige ouderbijdrage is. De ouders geven aan dat de school tussen de 1 en 2500 euro vraagt, zie Tabel 5.27. Gemiddeld vragen scholen 137 euro als vrijwillige ouderbijdrage, volgens de ouders.

Net zoals bij de uitwerking van de vrijwillige ouderbijdrage in de paragraaf "totale kosten en opbouw" zetten we onze vraagtekens bij deze uitkomsten. Een aantal ouders hebben bedragen van boven de 1000 euro opgegeven, waarvan de vraag is of deze bedragen juist zijn. Vanwege de voorzichtigheid waarmee wij de resultaten interpreteren is er geen vergelijking met de vorige meting gemaakt.

Tabel 5.27: Gevraagde vrijwillige ouderbijdrage – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 2.612**	Praktijk* n = 28	Brugjaar* n = 1.075	Vmbo* n = 362	Havo* n = 465	Vwo* n = 613
€1-€50	26%	57%	25%	29%	27%	22%
€51-€100	33%	39%	32%	39%	38%	30%
€101-€200	26%	0%	26%	23%	26%	28%
Meer dan €200	15%	4%	17%	9%	10%	20%
Gemiddelde kosten	**€137**	**€67**	**€144**	**€113**	**€115**	**€159**

*Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

** 9 respondenten hebben een 0 ingevuld bij deze vraag. Deze aantallen zijn uit de spreiding en gemiddelde kosten gefilterd.

Aan de ouders die hebben aangegeven dat de school om een vrijwillige ouderbijdrage vraagt is een aantal vervolgvragen gesteld. Zo is er gevraagd wat zij vinden van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage (Tabel 5.28). Een kleine meerderheid van de ouders vindt dat de vrijwillige ouderbijdrage ongeveer evenredig is met wat er van wordt betaald. Bijna een kwart (24%) van de ouders vindt dat de ouderbijdrage te laag of te hoog is, waarvan de meerderheid (18%) aangeeft de ouderbijdrage te hoog te vinden.

Tabel 5.28: Oordeel hoogte vrijwillige ouderbijdrage (opgave ouders)

	Totaal n = 2.612	Praktijk* n = 28	Brugjaar* n = 1.081	Vmbo* n = 364	Havo* n = 466	Vwo* n = 615
De ouderbijdrage is te hoog in vergelijking met wat er van wordt betaald	18%	11%	17%	21%	18%	18%
De ouderbijdrage is ongeveer goed in vergelijking met wat er van wordt betaald	57%	43%	57%	54%	58%	58%
De ouderbijdrage is te laag in vergelijking met wat er van wordt betaald	6%	7%	6%	6%	3%	6%
Weet ik niet	19%	40%	19%	19%	20%	17%

* Van 70 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

Ook is aan de ouders gevraagd of zij dit schooljaar de vrijwillige ouderbijdrage betalen. De resultaten zijn weergegeven in figuur 5.6. Ongeveer negen op de tien (89%) ouders betalen de volledige vrijwillige ouderbijdrage. Een klein deel van de ouders betaalt een gedeelte van de bijdrage. Deze ouders betalen in de meeste gevallen (75%) minstens de helft van de vrijwillige ouderbijdrage. Ook is er een kleine groep ouders die de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt. Ouders met een gezinsinkomen van lager dan 1800 euro geven vaker aan de vrijwillige ouderbijdrage niet of deels te betalen.
Er zijn verschillende redenen gegeven door ouders die de vrijwillige ouderbijdrage deels of niet betalen. Zo spelen de hoogte van het gezinsinkomen (40%) en/of het hebben van meerdere kinderen (13%) een rol. Daarnaast heeft een deel van de ouders het idee dat er niet veel met het geld gedaan wordt door scholen of dat scholen het geld niet uitgeven aan zaken die ouders verwachten, zoals uitjes en reizen naar het buitenland die wegens corona niet door zijn gegaan. Ook zijn ouders het niet altijd eens met de kostenposten die worden gefinancierd vanuit de ouderbijdrage, waardoor zij ervoor kiezen alleen te betalen voor het deel waar ze zich wel in kunnen vinden.

Figuur 5.6: Betaalde bijdrage (opgave ouders, n = 2612)

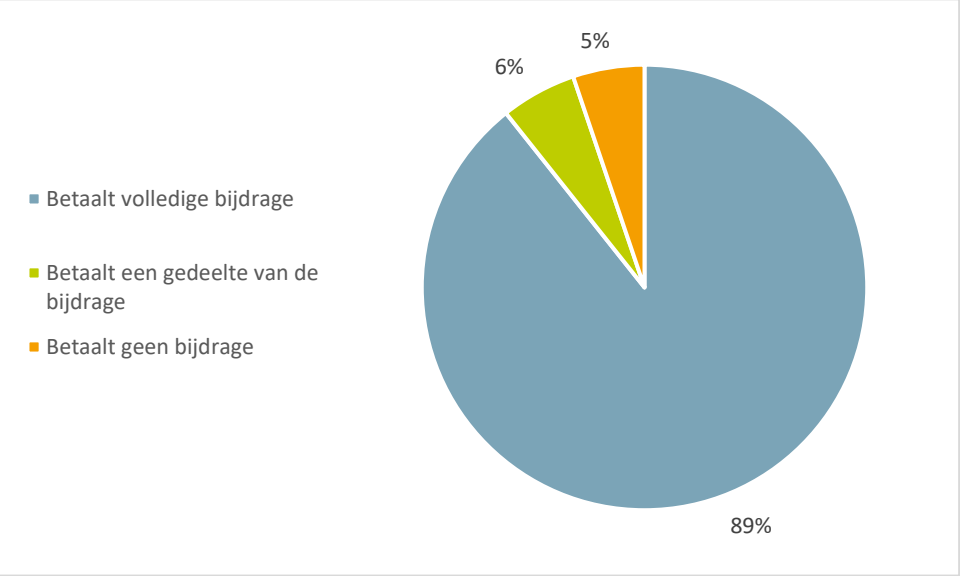

Sinds 1 augustus 2021 zijn scholen verplicht om het aanbod beschikbaar te stellen voor alle leerlingen, ongeacht of de vrijwillige ouderbijdrage betaald is of niet. Uit de resultaten blijkt dat de meeste scholen zich aan deze afspraak houden, al geldt dit niet voor elke school. Zo geeft 7% van de ouders aan dat de school leerlingen uitsluit van bepaalde activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald. Hoewel dit percentage lager ligt dan de vorige meting (18%) komt het volgens de ouders nog steeds voor. Daarnaast zegt 12 procent van de ouders ‘ja’ op de vraag of de school een aanmaning stuurt of een incassobureau inschakelt als de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt betaald. Dit percentage is vergelijkbaar met de vorige meting. Ten slotte ervaart 64% van de ouders het betalen van de ouderbijdrage als een verplichting. Ook dit percentage is vergelijkbaar met de vorige meting.

5.2.4 Schoolkosten vo: ICT (devices en software)

Aan de ouders is gevraagd wie betaalt voor de laptops/tablets/andere ICT-middelen en de software/oefenprogramma’s die hun kind op school gebruikt. Betreffende de aanschaf van de laptop/tablet geeft 63% van de ouders aan dat de school aan de ouder vraagt om dit zelf aan te

schaffen. 16% van de ouders geeft aan dat de school zelf laptops heeft en hier geen bijdrage voor vraagt. Een klein deel (6%) van de ouders geeft aan dat school laptops beschikbaar stelt en hier een bijdrage voor vraagt. Als het gaat om de software/oefenprogramma's geeft 69% van de ouders aan dat de school zelf programma's heeft en er geen bijdrage voor vraagt. 12% van de ouders betalen zelf voor een programma of betalen een bijdrage aan de school.
Ouders hadden ook de mogelijkheid om andere antwoorden te benoemen. Over de laptops/tablets geven ouders aan dat zij de mogelijkheid hebben om een laptop/tablet van school te kopen of te huren. Ook geeft een deel van de ouders aan dat school een laptop aanbiedt, maar dat zij zelf voor thuis ook een laptop hebben aangeschaft. Daarnaast vraagt een aantal scholen borg voor de laptop die het kind vanuit school krijgt. Als het gaat om de software/oefenprogramma's geven ouders aan dat zij de gebruikte methoden van school soms zelf aanvullen met andere oefenprogramma's. Ook geeft een deel van de ouders aan dat de school vergoeding vraagt voor een deel van de software, zoals een Office-pakket. Ten slotte benoemt een aantal ouders dat de software onderdeel is van het schoolboekenpakket (aangezien er licenties vastzitten aan bepaalde methoden).

Figuur 5.7: Verantwoordelijkheid betaling ICT (opgave ouders, n = 2972)

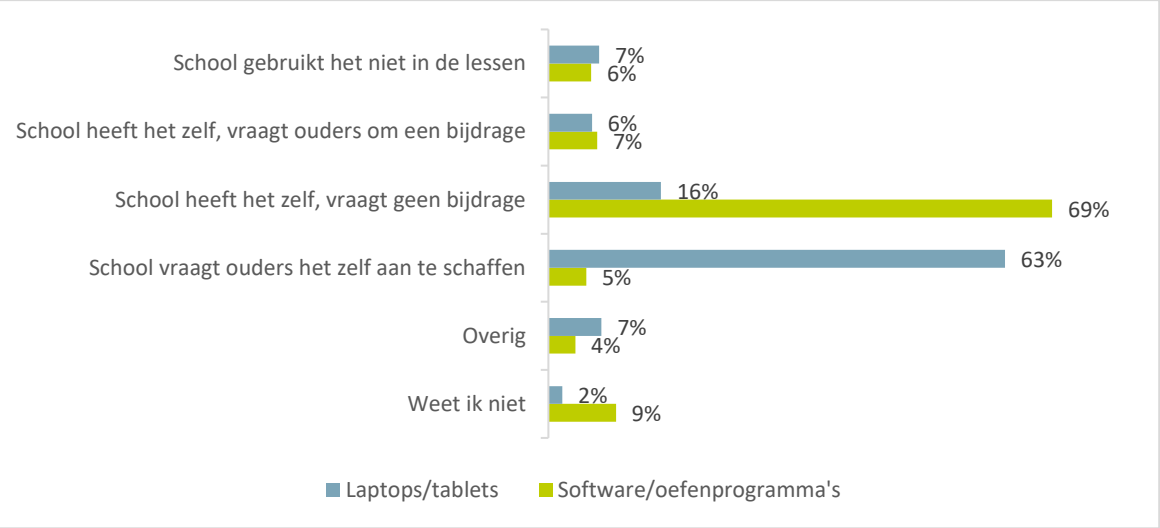

De groep ouders die kosten maakt voor ICT is onder te verdelen in een groep waar via de school om een eigenbijdrage wordt verzocht en een groep die dit zelf aanschaft. Aan deze groep ouders is gevraagd hoe groot de bijdrage is die de school vraagt. De gemiddelde kosten hiervoor staan weergegeven in tabel 5.29. Voor de laptop/tablet geldt dat ouders die een bijdrage betalen aan de school gemiddeld 157 euro betalen, voor software/oefenprogramma's 22 euro.
98% van de ouders die zelf ICT aanschaft (1824 ouders) heeft een laptop/tablet aangeschaft, voor de software/oefenprogramma's is dit 69% (107 ouders). De gemiddelde kosten zijn ook weergegeven in tabel 5.29. Deze groep ouders betaalt gemiddeld 582 euro voor een laptop/tablet, en 119 euro voor software/oefenprogramma's.

Tabel 5.29: Gemiddelde kosten ICT (opgave ouders)

	Kosten bijdrage n = 116	Kosten eigen aanschaf n = 1.824
Gemiddelde kosten laptop/tablet	€157	€582
	Kosten bijdrage n = 62	**Kosten eigen aanschaf n = 187**
Gemiddelde kosten software/oefenprogramma's	€22	€119

Ten slotte is aan de ouders gevraagd of zij weten dat het betalen voor laptops/tablets/andere ICT-middelen vrijwillig is. 84% van de 2972 ouders geeft aan dit niet te weten.

5.2.5 Schoolkosten vo: Bijles, huiswerkbegeleiding, toetstraining

Ongeveer drie op de vijf ouders (60%) van de leerlingen in het vo geeft aan geen gebruik te maken van de drie vormen van aanvullend onderwijs: bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining. Eén op de vijf ouders maakt gebruik van één vorm van aanvullend onderwijs. Een deel van de ouders (18%) geeft aan van twee of meer vormen van aanvullend onderwijs gebruik te maken. Volgens de ouders maken de leerlingen het meest gebruik van bijles (27%), gevolgd door huiswerkbegeleiding (20%) en toetstraining (16%).

Figuur 5.8: Gebruik van aanvullend onderwijs (opgave ouders, n = 2972)

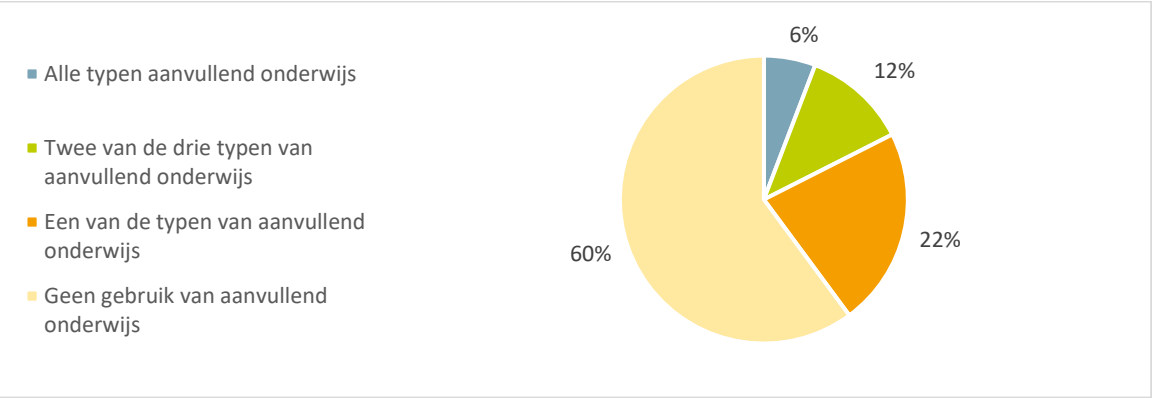

Aan de groep ouders die aangaven dat hun kind gebruik maakt van bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining is gevraagd of zij kosten hebben gemaakt. Zoals in tabel 5.30 te zien is, heeft de helft van de ouders geen kosten aan het aanvullend onderwijs. Ouders die wel kosten hebben aan het aanvullend onderwijs, zijn in de meeste gevallen meer dan 100 euro kwijt. Als we de ouders die niets betalen buiten beschouwing laten, betalen ouders gemiddeld 985 euro voor aanvullend onderwijs. Wanneer we kijken naar de verschillen in kosten tussen de onderwijsniveaus, zien we dat ouders met een kind in het havo- en vwo-onderwijs gemiddeld ruim 100 euro meer uitgeven aan aanvullend onderwijs. Ook zien we enige verschillen op het gebied van opleidingsniveau en inkomen. Zo geven de huishoudens met een hoger inkomen meer geld uit aan het aanvullend onderwijs. Hetzelfde geldt voor opleidingsniveau: over het algemeen geldt dat hoe hoger het opleidingsniveau, des te meer deze ouders uitgeven aan het aanvullend onderwijs. De uitzondering op deze regel zijn de ouders met een middelbareschooldiploma: zij besteden gemiddeld meer geld aan aanvullend onderwijs dan ouders met een mbo-diploma.

Tabel 5.30: Aanvullend onderwijs – spreiding en gemiddelde (opgave ouders)

	Totaal n = 1.172	Praktijk* n = 9	Brugjaar* n = 429	Vmbo* n = 207	Havo* n = 241	Vwo* n = 259
€0	50%	33%	56%	64%	40%	42%
€1-€25	3%	0%	3%	2%	2%	3%
€26-€50	3%	11%	2%	5%	3%	1%
€51-€100	4%	22%	4%	5%	5%	2%
Meer dan €100	41%	33%	36%	24%	51%	53%
Gemiddelde kosten	**€489**	**€76**	**€439**	**€402**	**€574**	**€556**
Gemiddelde kosten (exclusief €0)	**€985**	**€114**	**€992**	**€1109**	**€954**	**€954**

*Van 27 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

Vergeleken met de vorige meting zien we dat het aandeel ouders dat kosten maakt op het gebied van aanvullend onderwijs relatief gelijk is gebleven. Waar in de vorige meting 18% van de ouders kosten maakte op het gebied van aanvullend onderwijs, is dat in deze meting 20%. Wel zien we een flinke stijging in de gemiddelde kosten voor aanvullend onderwijs: waar in de vorige meting een gemiddeld bedrag van tussen de 29 en 64 euro werd gemeten, zien we nu een gemiddeld bedrag van tussen de 76 en 574 euro. Het is wellicht mogelijk dat ouders wegens de toenemende onderwijsachterstanden die te maken hebben met de coronapandemie meer aanvullend onderwijs buiten de school om hebben gezocht, wat heeft geleid tot hogere kosten.
Ouders hadden de mogelijkheid om aan te geven bij welke partij ze bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining afnamen. Vervolgens konden ze per partij aangeven hoeveel kosten ze hadden. De resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 5.31.
De kinderen van de ouders volgen voornamelijk typen van het aanvullend onderwijs op de eigen school. In de meeste gevallen lijken ouders hier niet voor te hoeven betalen. Hierdoor kunnen we voorzichtig concluderen dat een deel van de scholen gratis bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining kunnen aanbieden. De NPO-gelden of de School en Omgeving subsidies kunnen hier een rol in hebben gespeeld. Wanneer de kinderen van de ouders aanvullend onderwijs volgen bij een instituut of bij een andere partij hebben ouders gemiddeld meer kosten dan wanneer hun kind het aanvullend onderwijs volgt op de eigen school.

Tabel 5.31: Gemiddelde kosten per type aanvullend onderwijs (opgave ouders)

	Bijles		Huiswerkbegeleiding		Toetstraining	
	Inclusief €0	Exclusief €0	Inclusief €0	Exclusief €0	Inclusief €0	Exclusief €0
Eigen school	**€42** *n = 420*	**€254** *n = 70*	**€28** *n = 358*	**€222** *n = 46*	**€23** *n = 317*	**€124** *n = 60*
Instituut	**€713** *n = 203*	**€847** *n = 171*	**€1378** *n = 168*	**€1642** *n = 141*	**€308** *n = 126*	**€436** *n = 89*
Andere partij	**€397** *n = 229*	**€461** *n = 197*	**€221** *n = 94*	**€310** *n = 67*	**€169** *n = 67*	**€231** *n = 49*

5.2.6 Schoolkosten vo: Reiskosten

Veruit de meeste ouders (84%) geven aan dat hun kind op de fiets naar school gaat. Als we dit uitsplitsen naar onderwijsniveau, zien we dat het praktijkonderwijs een uitzondering vormt op deze regel: hoewel iets meer dan de helft op de fiets naar school gaat, gaat bijna een derde van de kinderen (32%) met het openbaar vervoer of met de auto naar school. Onder "overig" hebben ouders vaak aangegeven dat hun kind van meerdere vormen van vervoer gebruik maakt (zoals een combinatie van de fiets en het openbaar vervoer) of hebben ouders aangegeven dat hun kind gebruik maakt van het leerlingenvervoer.

Tabel 5.32: Type vervoer naar school (opgave ouders)

	Totaal n = 2951	Praktijk* n = 38	Brugjaar* n = 1.245	Vmbo* n = 429	Havo* n = 500	Vwo* n = 672
Lopend	2%	5%	2%	2%	2%	2%
Fiets	84%	55%	86%	81%	82%	85%
Brommer/scooter	2%	0%	0%	2%	5%	4%
Openbaar vervoer	9%	21%	9%	11%	8%	7%
Auto	1%	11%	1%	1%	1%	0%
Overig	3%	8%	3%	3%	2%	2%

*Van 67 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.

Aan de 253 ouders die aangeven dat hun kind gebruik maakt van het openbaar vervoer is gevraagd hoeveel reiskosten zij per jaar betalen (Tabel 5.33). Gemiddeld betalen deze ouders 132 euro aan reiskosten voor het openbaar vervoer. Als we kijken naar verschillen in opleidingsniveau, betalen de ouders van leerlingen in het brugjaar of het vmbo iets meer reiskosten.

Tabel 5.33: Reiskosten – spreiding en gemiddelde kosten (opgave ouders)

	Totaal** n = 251	Praktijk* n = 8	Brugjaar* n = 106	Vmbo* n = 46	Havo* n = 39	Vwo* n = 46
€1-€25	2%	13%	2%	0%	5%	0%
€26-€50	15%	13%	18%	11%	10%	20%
€51-€100	53%	25%	47%	61%	67%	52%
Meer dan €100	29%	50%	33%	28%	18%	28%
Gemiddelde kosten	**€132**	**€109**	**€149**	**€146**	**€82**	**€131**

*Van 6 ouders is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welke klas hun kind zit.
**Twee ouders hebben aangegeven geen reiskosten te hebben. Deze ouders zijn in deze tabel buiten beschouwing gelaten.

Ook is gevraagd aan de groep ouders die aangeven dat hun kind met het openbaar vervoer reist naar school of de hoogte van de reiskosten invloed hebben gehad op de schoolkeuze. Van de 253 ouders geven 43 ouders (17%) van de ouders aan dat hier inderdaad sprake van was.

Veruit de meeste ouders (95%) die aangaven dat hun kind reist met het openbaar vervoer geven aan dat zij geen reiskostenvergoeding krijgen. 2% van de ouders (4 ouders) ontvangt een bedrag van school, die gemiddeld uitkomt op 87 euro per maand. 4% van de ouders ontvangt een vergoeding van een andere instantie, die gemiddeld uitkomt op 185 euro per maand. Ouders ontvangen dit geld voornamelijk van de gemeente of van de sportclub (in de gevallen dat het kind doet aan topsport).

Ten slotte is aan de 30 ouders die hebben aangegeven dat hun kind met de auto naar school gaat gevraagd hoe groot de afstand is tussen het woonadres en de schoollocatie. De genoemde afstanden variëren tussen 1 en 29 kilometer. In twee derde van de gevallen gaat het om afstanden van meer dan 10 kilometer.

5.2.7 Schoolkosten vo: Schoolkeuze en schoolkosten

14 procent van de ouders geeft aan dat zij gekeken hebben naar de kosten van scholen tijdens het proces van het kiezen van een vo-school. Veruit de meeste ouders zoeken de schoolkosten van tevoren dus niet op. Voor 3% van het totaal aantal ouders heeft de hoogte van de kosten meegespeeld in de schoolkeuze.
Binnen deze groep zijn het vooral de ouders met een lager opleidingsniveau en ouders die een netto inkomen van minder dan 1800 euro hebben, die de schoolkosten mee laten spelen in de schoolkeuze.

5.2.8 Schoolkosten vo: Informatie en inspraak

Aan de ouders is gevraagd in hoeverre en op welke manier ze geïnformeerd worden over de hoogte en de besteding van de vrijwillige ouderbijdrage. Voor zowel de hoogte als de besteding van de vrijwillige ouderbijdrage geldt dat dit voornamelijk wordt gedeeld via een (nieuws)brief. Ouders worden net iets vaker geïnformeerd over de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage dan de besteding ervan. Naast de onderstaand genoemde manieren waarop ouders geïnformeerd worden, benoemen ze dat ze geïnformeerd worden via een app van de school, de mail, sociale media, en via facturen met toelichting. Over het algemeen zijn de ouders neutraal tot tevreden over de informatie die ze ontvangen. Als het gaat om de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage is 52% van de ouders (zeer) tevreden over hoe ze geïnformeerd worden. Rondom de besteding van de vrijwillige ouderbijdrage is dit wat lager, namelijk 43%.

Als het gaat om de hoogte van de schoolkosten geeft 9% van de ouders aan ontevreden te zijn over de informatie die ze hierover ontvangen. Rondom de besteding is 14% van de ouders ontevreden over de informatievoorziening vanuit de school. Ouders geven aan dat de school niet (voldoende) toelicht waar het geld aan uitgegeven wordt, of vinden dat de besteding zich niet verhoudt met de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage.

Figuur 5.9: Informatievoorziening rondom hoogte en besteding van vrijwillige ouderbijdrage (opgave ouders, n = 2936)

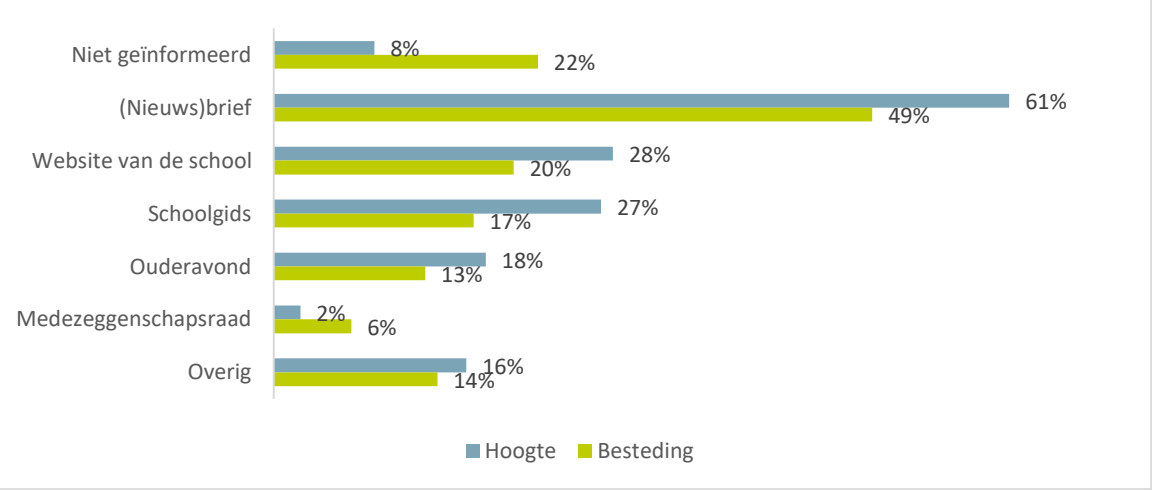

Aan de ouders is ook gevraagd op welke wijze zij betrokken worden bij beslissingen over de schoolkosten. De resultaten hiervan zijn weergegeven in figuur 5.10. 32% van de ouders geeft aan dat ze via de medezeggenschapsraad betrokken kunnen worden bij de beslissingen. Van de rest van de ouders geeft meer dan de helft aan niet te weten hoe ze betrokken worden. Ook geeft een vijfde van de ouders aan geen invloed te hebben rondom de beslissingen over de schoolkosten. Onder overige wijzen is benoemd dat ouders via de ouderraad of via e-mail mee kunnen beslissen over de schoolkosten.

Figuur 5.10: Wijze waarop ouders betrokken worden bij beslissingen over de schoolkosten (opgave ouders, n = 2936)

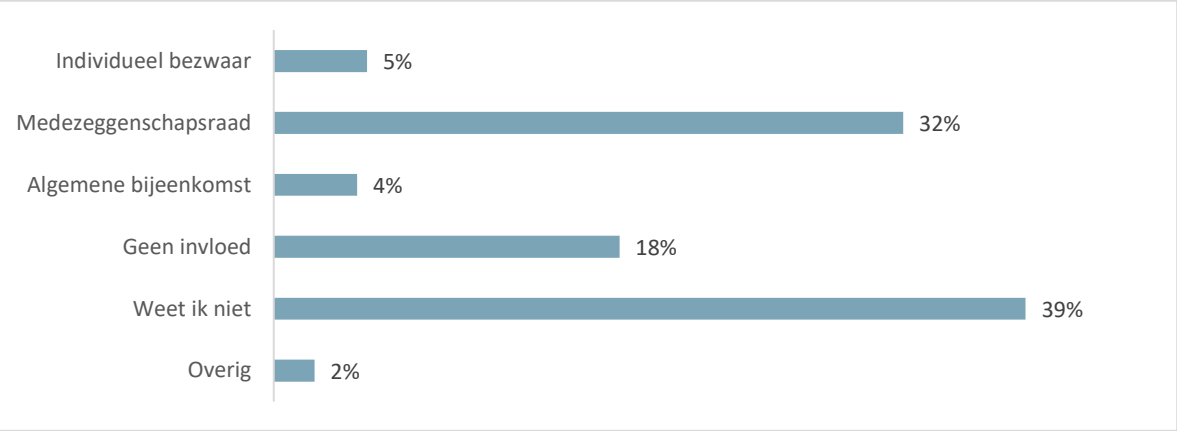

Ten slotte is gevraagd of ouders op de hoogte zijn van de rol die de medezeggenschapsraad heeft als het gaat om de hoogte en de besteding van de schoolkosten. 59% van de ouders geeft aan hier niet van op de hoogte te zijn.

5.2.9 Schoolkosten vo: Tegemoetkoming

Het overgrote deel van de ouders (97%) geeft aan geen tegemoetkoming voor de schoolkosten te ontvangen. 2% van de ouders ontvangt geld en 1% van de ouders ontvangt spullen/materialen. Het kleine groepje ouders dat geld ontvangt, krijgt een geldbedrag van gemiddeld 301 euro. Ouders die aangeven spullen/materialen te ontvangen, geven aan dat ze onder anderen een materialen ontvangen die ze niet kunnen betalen (zoals boeken, kleding of gymspullen). Ook is de Schoolspullenpas meerdere malen genoemd. Zowel de ouders die geld ontvangen als de ouders die materialen/spullen ontvangen, geven aan dat ze dit voornamelijk van de gemeente of Stichting Leergeld ontvangen.

Aan de ouders die geld ontvangen is gevraagd waar ze dit geld aan uitgeven. De meeste ouders gebruiken het geld om de vrijwillige ouderbijdrage, materialen en ICT-benodigdheden zoals een laptop of een koptelefoon te kunnen betalen.
Ten slotte geeft meer dan de helft van alle ouders (61%) aan geen informatie van de school te hebben ontvangen over financiële ondersteuning. Van de overige ouders geeft de helft aan informatie te hebben ontvangen. De andere helft weet niet meer of ze hierover informatie hebben ontvangen.

6 Schoolkosten middelbaar beroepsonderwijs

6.1 Beleid mbo-opleidingen rond schoolkosten

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de enquête onder mbo-opleidingen. We gaan eerst in op de totale kosten en de opbouw daarvan. Vervolgens worden de afzonderlijke kostencategorieën besproken en de ontwikkeling in de totale schoolkosten. In de laatste twee paragrafen van dit hoofdstuk bespreken we de informatievoorziening van de opleidingen over schoolkosten, de inspraakmogelijkheden en tot slot de mogelijkheden voor tegemoetkoming in de schoolkosten.

6.1.1 Schoolkosten mbo: Totaal en opbouw

De totale schoolkosten voor een BOL mbo-opleiding variëren tussen gemiddeld 486 en 510 euro en voor een BBL mbo-opleiding tussen gemiddeld 390 euro en 411 euro. De kosten voor een BOL opleiding op niveau 3-4 zijn gemiddeld het hoogst.

Om een duidelijk beeld te krijgen van de kosten voor studenten en/of hun ouders, op scholen die wel een bijdrage vragen binnen een kostenpost, is ook het gemiddelde per kostenpost berekend waarbij de scholen die geen bijdrage vragen niet worden meegerekend (Tabel 6.2). Immers, lang niet alle mbo-opleidingen vragen bijdragen in alle categorieën, waardoor de gemiddelde bedragen berekend over alle opleidingen erg kunnen afwijken van de gemiddelden berekend over alleen de opleidingen die daadwerkelijk een bijdrage in deze categorieën vragen.
Een vrijwillige ouder-/studentbijdrage is in het mbo een stuk minder gebruikelijk dan in het vo. Wel vragen veel mbo-opleidingen een bijdrage in kosten voor leermiddelen en -materialen en deze kosten zijn het hoogst, naast de kosten voor ICT, maar deze worden door minder opleidingen opgevoerd.

Tabel 6.1 Totale schoolkosten mbo – spreiding en gemiddelde (opgave opleidingen)

	BOL n=31	n=128	BBL n=47	n=83
	BOL		BBL	
	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4
€ 0	16%	16%	23%	16%
€1 - €500	52%	45%	51%	55%
€501 - €1000	29%	25%	13%	23%
€1001 - €1500	0%	9%	6%	6%
Meer dan €1500	6%	5%	6%	0%
Gemiddeld bedrag	€ 486	€ 510	€ 411	€ 390

Tabel 6.2 Opbouw schoolkosten mbo (opgave opleidingen)

	Gemiddelde kosten	Gemiddelde van scholen die een bijdrage vragen (excl. €0)	
Totaal			
BOL niveau 1 + 2	€ 486	€ 557	27
BOL niveau 3 + 4	€ 510	€ 610	107
BBL niveau 1 + 2	€ 411	€ 536	36
BBL niveau 3 + 4	€ 390	€ 463	70
Leermiddelen			
BOL niveau 1 + 2	€ 92	€ 142	20
BOL niveau 3 + 4	€ 121	€ 211	73
BBL niveau 1 + 2	€ 108	€ 182	28
BBL niveau 3 + 4	€ 144	€ 184	65
Persoonsgebonden materialen			
BOL niveau 1 + 2	€ 97	€ 215	14
BOL niveau 3 + 4	€ 86	€ 199	55
BBL niveau 1 + 2	€ 56	€ 139	19
BBL niveau 3 + 4	€ 34	€ 105	27
ICT			
BOL niveau 1 + 2	€ 123	€ 273	14
BOL niveau 3 + 4	€ 113	€ 300	46
BBL niveau 1 + 2	€ 127	€ 664	9
BBL niveau 3 + 4	€ 90	€ 327	23
Vrijwillige bijdrage			
BOL niveau 1 + 2	€ 140	€ 255	17
BOL niveau 3 + 4	€ 114	€ 252	58
BBL niveau 1 + 2	€ 13	€ 61	10
BBL niveau 3 + 4	€ 65	€ 192	28
Waarvan:			
- *Excursies*			
BOL niveau 1 + 2	€ 81	€ 147	17
BOL niveau 3 + 4	€ 102	€ 224	58
BBL niveau 1 + 2	€ 13	€ 61	10
BBL niveau 3 + 4	€ 58	€ 171	28
- *Speciale programma's*			
BOL niveau 1 + 2	€ 59	€ 306	6
BOL niveau 3 + 4	€ 13	€ 406	4
BBL niveau 1 + 2	€ -	-	0
BBL niveau 3 + 4	€ 7	€ 200	3

	Gemiddelde kosten	Gemiddelde van scholen die een bijdrage vragen (excl. €0)	
Schoolboeken			
BOL niveau 1 + 2	€ 33	€ 115	9
BOL niveau 3 + 4	€ 81	€ 196	53
BBL niveau 1 + 2	€ 106	€ 415	12
BBL niveau 3 + 4	€ 57	€ 163	29

6.1.2 Schoolkosten mbo: Ontwikkeling

Om de ontwikkeling van de schoolkosten in het mbo inzichtelijk te maken is gebruik gemaakt van de resultaten van de vorige metingen, zoals gerapporteerd in de Schoolkostenmonitor 2018-2019. We moeten voorzichtig zijn met een vergelijking met de vorige metingen vanwege de wijzigingen in de bevraagde kostencategorieën in deze meting. Tabel 6.3 en Figuur 6.1 laten zien dat de schoolkosten in het mbo nogal schommelen en met name bij BOL niveau 3 en 4 de kosten een stuk later liggen dan bij de vorige meting.

*Tabel 6.3 Ontwikkeling totale schoolkosten**

Leerweg/niveau	2009-2010	2015-2016	2018-2019	2022-2023
BOL niveau 1+2	€ 750	€ 754	€ 700	€ 486
BOL niveau 3+4	€ 876	€ 825	€ 1.058	€ 510
BBL niveau 1+2	€ 730	€ 389	€ 575	€ 411
BBL niveau 3+4	€ 684	€ 463	€ 656	€ 390

* Gecorrigeerd voor inflatie tussen 2018-2019 en 2022-2023. De bedragen die voor de berekening zijn gebruikt, zijn afkomstig uit de Schoolkostenmonitor 2018-2019, waarin voor de jaargangen 2009-2010 en 2015-2016 al een eerdere inflatiecorrectie was toegepast ten opzichte van 2018-2019.

Figuur 6.1 Ontwikkeling totale schoolkosten mbo

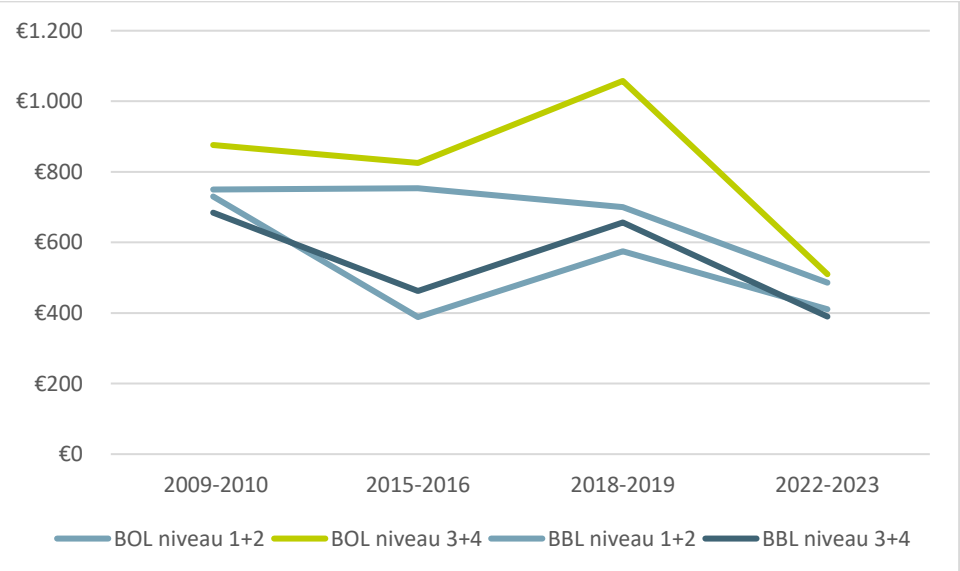

6.1.3 Mbo-opleidingen zonder bijdrage schoolkosten

6% van de mbo-opleidingen geeft vooraan in de enquête aan dat ze geen bijdrage aan schoolkosten of vrijwillige bijdrage aan studenten of hun ouders vragen (Tabel 6.4).

Tabel 6.4 Mbo-opleidingen zonder bijdrage schoolkosten (opgave opleidingen)

	n=293
Sinds 2022-2023	0%
Sinds 2021-2022	1%
Al vóór 2021	5%
Wel kosten	94%

6.1.4 Schoolkosten mbo: Leermiddelen en lesmateriaal

De meerderheid van de mbo-opleidingen heeft kosten voor leermiddelen en lesmateriaal. Gemiddeld zijn deze kosten het hoogst voor de niveau 3 en 4 opleidingen: 121 euro gemiddeld voor de BOL en 144 gemiddeld voor de BBL niveau 3 en 4 opleidingen. Bij de meeste opleidingen (87%) gaat het om leermiddelen die de opleiding vraagt aan studenten of hun ouders om zelf aan te schaffen. Veelal worden boeken, licenties en laptops genoemd. Net als in de vragenlijst voor het voortgezet onderwijs zien we hier dat de antwoorden met andere kostencategorieën overlappen, ondanks de toelichtingen bij de verschillende kostencategorieën. 40% van de opleidingen biedt alternatieven in verschillende prijsklassen. Veelal wordt genoemd dat studenten studieboeken tweedehands kunnen aanschaffen of dat ze de keuze hebben tussen hardcopy of e-boeken waarbij de tweede optie voordeliger is. Bij licenties zijn er geen goedkopere alternatieven. 62% van de opleidingen biedt een kosteloos alternatief. Het meest genoemd worden: een fonds van de mbo-instelling dat kan bijspringen, het mbo-studentenfonds, Stichting Leergeld en mogelijkheden voor bruikleen. Verder wordt door verschillende opleidingen genoemd dat er zogenaamde financiële of budgetcoaches zijn die samen met de student en/of ouders naar mogelijkheden kijkt.

Tabel 6.5 Kosten leermiddelen en lesmaterialen – spreiding en gemiddelde (opgave opleidingen)

	BOL n=31	n=128	BBL n=47	n=83
	Niveau 1 + 2	Niveau 3 + 4	Niveau 1 + 2	Niveau 3 + 4
€ 0	35%	43%	40%	22%
€1 - €25	3%	0%	2%	2%
€26 - €50	3%	3%	4%	1%
€51 - €100	10%	8%	11%	13%
Meer dan €100	48%	46%	43%	61%
Gemiddeld bedrag	€ 92	€ 121	€ 108	€ 144

6.1.5 Schoolkosten mbo: Persoonsgebonden materialen

Minder dan de helft van de opleidingen benoemt kosten voor persoonsgebonden materialen die langer dan een jaar meegaan. De bijdrage in de kosten is het hoogst in de BOL-opleidingen: gemiddeld 97 euro voor de niveau 1 en 2 opleidingen tot 86 euro voor de niveau 3 en 4 opleidingen. Vooral in de BBL

niveau 3 en 4 opleidingen worden lagere kosten opgegeven, gemiddeld 34 euro. Vrijwel alle opleidingen die kosten voor persoonsgebonden materialen opgeven in de enquête, vragen aan studenten of hun ouders om de persoonsgebonden materialen zelf aan te schaffen. Veelal worden kleding, schoenen en gereedschap genoemd. 53% van de opleidingen biedt alternatieven van verschillende prijsklassen. In de toelichtingen wordt veelal aangegeven dat studenten zelf merk en leverancier van de spullen kunnen kiezen. Waar dit kan geven de meeste opleidingen aan dat inkoop via de opleiding verloopt. 72% van de opleidingen geeft aan dan een kosteloos alternatief mogelijk is. De antwoorden zijn vergelijkbaar met de kosteloze alternatieven voor leermiddelen: een fonds van de mbo-instelling dat kan bijspringen, het mbo-studentenfonds, Stichting Leergeld en mogelijkheden voor bruikleen.

Tabel 6.6 Kosten persoonsgebonden materialen – spreiding en gemiddelde (opgave opleidingen)

	BOL n=31	n=128	BBL n=47	n=83
	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4
€ 0	55%	57%	60%	67%
€1 - €25	10%	9%	6%	6%
€26 - €50	3%	6%	6%	7%
€51 - €100	6%	4%	13%	8%
Meer dan €100	26%	23%	15%	11%
Gemiddeld bedrag	€ 97	€ 86	€ 56	€ 34

6.1.6 Schoolkosten mbo: ICT (devices en software)

De gemiddelde bijdrage in de kosten voor aan ICT-benodigdheden (via de onderwijsinstelling of door eigen aanschaf) varieert van 90 euro (BBL niveau 3 en 4) tot 127 euro (BBL niveau 1 en 2). Lang niet alle mbo-opleidingen geven aan dat er voor (ouders van) studenten ICT-kosten zijn. Bij 57% (BOL niveau 1 en 2) tot 81% (BBL niveau 1 en 2) zijn er volgens opgave van de opleidingen geen ICT-kosten (in de vorm van een bijdrage of eigen aanschaf) voor (ouders van) studenten. Het betreft vooral kosten voor aanschaf van een laptop en kosten voor licenties (Tabel 6.8). De meeste opleidingen (96%) vragen studenten of hun ouders zelf de ICT-middelen aan te schaffen (in plaats van een bijdrage via de onderwijsinstelling). 78% biedt alternatieven in verschillende prijsklassen, wat veelal inhoudt dat studenten vrij zelf om zelf een laptop aan te schaffen. 63% van de opleidingen biedt een kosteloos alternatief. Ook hier worden weer de bekende mogelijkheden genoemd: een fonds van de mbo-instelling dat kan bijspringen, het mbo-studentenfonds, Stichting Leergeld en mogelijkheden voor bruikleen van schoollaptops.

Tabel 6.7 ICT-kosten – spreiding en gemiddelde (opgave opleidingen)

	BOL n=30	n=122	BBL n=47	n=83
	BOL		BBL	
	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4
€ 0	57%	62%	81%	72%
€1 - €25	7%	2%	0%	0%
€26 - €50	0%	3%	0%	0%
€51 - €100	0%	2%	2%	6%
Meer dan €100	37%	30%	17%	22%
Gemiddeld bedrag	€ 123	€ 113	€ 127	€ 90

Tabel 6.8 ICT-middelen waar de bijdrage van (ouders van) studenten aan wordt besteed (meer antwoorden mogelijk, opgave opleidingen)

	n=138
Software programma's/Apps/Elektronische leeromgeving	30%
Een laptop	77%
Een tablet	4%
Een koptelefoon	5%
Licenties	57%
CD's en DVD's	0%
Anders	7%

6.1.7 Schoolkosten mbo: Vrijwillige ouder-/studentbijdrage

De vrijwillige ouder-/studentbijdrage is in twee delen uitgevraagd: een bijdrage in de kosten voor excursies, schoolkampen, uitwisseling etc. en voor speciale programma's.

Ongeveer de helft van de BOL-opleidingen vraagt een vrijwillige bijdrage voor excursies. In de BBL vraagt een kleiner deel van de opleidingen een vrijwillige bijdrage; 79% van de niveau 1 en 2 en 66% van de niveau 3 en 4 BBL-opleidingen vraagt geen vrijwillige bijdrage voor excursies. De gemiddelde bijdragen variëren sterk, van gemiddeld 13 euro bij BBL niveau 1 en 2 tot gemiddeld 102 euro bij BOL niveau 3 en 4. Speciale programma's waarvoor een bijdrage van studenten of hun ouders wordt gevraagd komen weinig voorin het mbo (Tabel 6.10). De gemiddelden in de tabel zijn slechts indicatief. In de opleidingen waar het voorkomt is de bijdrage vaak veel hoger.

Tabel 6.9 Vrijwillige bijdrage excursies en reizen – spreiding en gemiddelde (opgave opleidingen)

	BOL n=31	n=128	BBL n=47	n=83
	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4
€ 0	45%	55%	79%	66%
€1 - €25	6%	5%	9%	5%
€26 - €50	3%	11%	2%	10%
€51 - €100	16%	4%	9%	5%
Meer dan €100	29%	26%	2%	14%
Gemiddeld bedrag	€ 81	€ 102	€ 13	€ 58

Tabel 6.10 Kosten speciale programma's – spreiding en gemiddelde (opgave opleidingen)

	BOL n=31	n=128	BBL n=47	n=83
	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4
€ 0	81%	97%	100%	96%
€1 - €25	0%	0%	0%	0%
€26 - €50	3%	0%	0%	0%
€51 - €100	3%	1%	0%	0%
Meer dan €100	13%	2%	0%	4%
Gemiddeld bedrag	€ 59	€ 13	€ -	€ 7

Bij de meeste mbo-opleidingen (72%) waar een student-/ouderbijdrage wordt gevraagd is het percentage ouders dat deze niet betaalt maximaal 10%. Bij de meeste opleidingen is dat vergelijkbaar met vorig jaar (Tabel 6.11). 23% van de mbo-opleidingen legt de ouders een overeenkomst voor ter ondertekening van betaling van de vrijwillige ouders-/studentbijdrage. De meeste opleidingen informeren ouders/studenten over de voorzieningen die uit de vrijwillige bijdrage worden betaald, het vrijwillige karakter ervan en de mogelijkheden voor reductie/kwijtschelding (Tabel 6.12). De mogelijkheid voor ouders/studenten om slechts bij te dragen aan de voorzieningen die ze nodig achten wordt iets minder vaak benoemd (68%).

Mogelijkheden om de opleiding te ondersteunen als de bijdrage voor de genoemde activiteiten door een deel van de (ouders van) studenten niet wordt betaald zijn verdeeld over ondersteuning vanuit NPO-middelen (39%), financiële ondersteuning vanuit het bestuur (39%), een fonds (36%) en andere subsidieregelingen (38%).

Tabel 6.11 Het percentage ouders/studenten dat de vrijwillige bijdrage niet betaalt is… (opgave opleidingen)

	n=107
Hoger dan vorig jaar	16%
Vergelijkbaar met vorig jaar	81%
Lager dan vorig jaar	3%

Tabel 6.12 De opleiding informeert (ouders van) studenten over…. (meer antwoorden mogelijk, opgave opleidingen)

	n=111
Het vrijwillige karakter van de ouder-/studentbijdrage	83%
De voorzieningen die betaald worden uit de ouder-/studentbijdrage	86%
De mogelijkheid voor ouders/studenten om slechts bij te dragen aan de voorzieningen die ze nodig achten	68%
De mogelijkheid voor ouders/studenten om in aanmerking te komen voor een reductie- of kwijtscheldingsregeling	80%

Tabel 6.13 De mogelijkheden om de opleiding te ondersteunen als de bijdrage voor de genoemde activiteiten door een deel van de (ouders van) studenten niet wordt betaald? (meer antwoorden mogelijk, opgave opleidingen)

	n=125
Financiële ondersteuning vanuit het bestuur	39%
Financiële ondersteuning uit een fonds (waar bijvoorbeeld meer draagkrachtige (ouders van) studenten een financiële bijdrage aan leveren)	36%
Middelen uit het NPO	39%
Middelen uit andere subsidieregelingen	38%
Anders	15%

Schoolboeken

In een apart vragenblok is expliciet gevraagd naar de kosten voor schoolboeken. Deze kosten overlappen echter met de nieuwe categorie leermiddelen en lesmateriaal. De kosten voor de schoolboeken zijn daarom niet meegenomen in de berekening van de totale schoolkosten.

Minstens de helft van de mbo-opleidingen heeft jaarlijkse kosten voor schoolboeken. De kosten lopen uiteen van gemiddeld 33 euro in de BOL niveau 1 en 2 opleidingen naar 106 euro voor BBL niveau 1 en 2 opleidingen.

Een derde van de opleidingen die kosten voor schoolboeken heeft, betrekt studenten in het kader van medezeggenschap (studentenraad). In antwoord op de open vraag hoe studenten worden betrokken wordt aangegeven dat dit inderdaad via de studentenraad gaat, of studentenpanels. Door een enkele respondent wordt expliciet aangegeven dat de boekenlijst of methoden worden voorgelegd aan de studentenraad.

Tabel 6.14 Kosten schoolboeken– spreiding en gemiddelde (opgave opleidingen)

	BOL n=31	n=128	BBL n=47	n=83
	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4	Niveau 1 +2	Niveau 3 + 4
€ 0	50%	56%	59%	63%
€1 - €25	25%	20%	9%	3%
€26 - €50	25%	15%	9%	23%
€51 - €100	0%	5%	16%	11%
Meer dan €100	0%	5%	6%	0%
Gemiddeld bedrag	€ 33	€ 81	€ 106	€ 57

6.1.8 Schoolkosten mbo: Informatie en verantwoording

Informatievoorziening

Alle mbo-opleidingen informeren (ouders van) studenten over de schoolkosten (Tabel 6.15). Bij de meeste opleidingen (89%) gebeurt dat voorafgaand aan het komende schooljaar. Studenten of hun ouders worden hierover veruit het vaakst geïnformeerd via de website (68%) en ouderavonden, open dagen etc. (66%) (Figuur 6.2).

Bij twee derde van de opleidingen kunnen (ouders van) studenten zelf kiezen voor betaling in één keer of gespreide betaling. Bij 23% van de opleidingen is alleen betaling in één keer mogelijk. Betaling gebeurt meestal via een betaalverzoek of via platforms waar de spullen worden aangeschaft zoals Studers en Mbowebshop.

Tabel 6.15 Moment waarop (ouders van) studenten geïnformeerd worden over de hoogte van de schoolkosten (meer antwoorden mogelijk, opgave opleidingen)

	n=260
Voorafgaand aan het komende schooljaar	89%
Bij aanvang van het nieuwe schooljaar	36%
In voorkomende gevallen gedurende het schooljaar	14%
Bij aankomende leerlingen en ouders op de open dagen voorafgaand aan de start op de school	46%
School informeert hier niet over	0%

Figuur 6.2 Informatievoorziening aan (ouders van) studenten over schoolkosten (meer antwoorden mogelijk, opgave opleidingen)

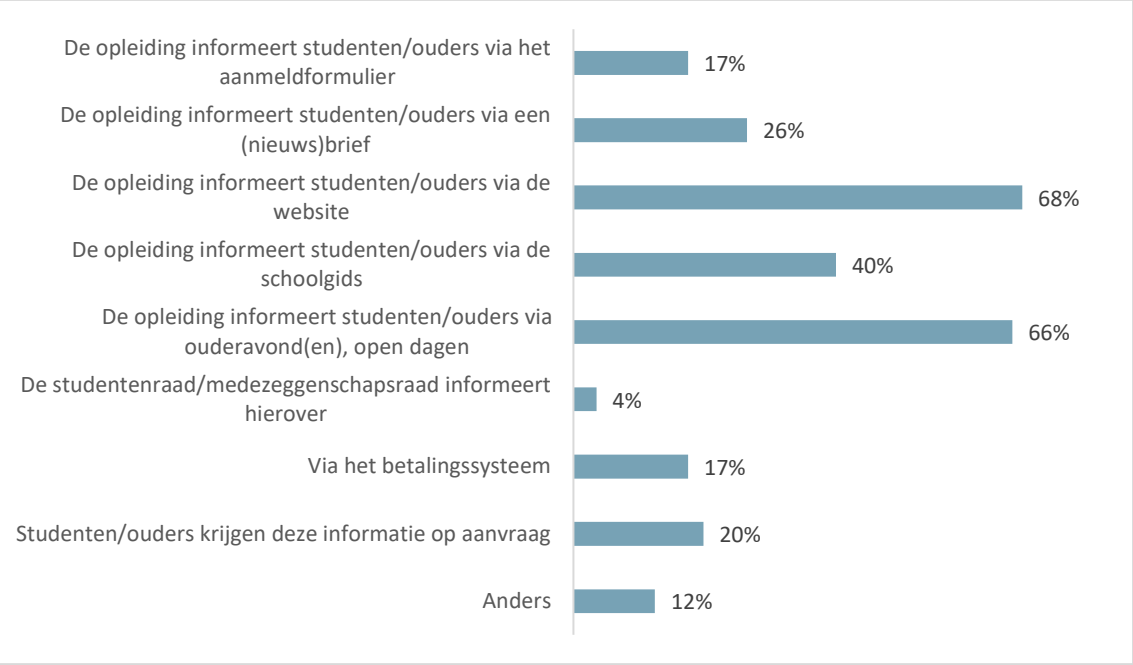

Inspraak

Bij de meeste opleidingen worden studenten/ ouders betrokken bij de besluitvorming over de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming en over de informatievoorziening aan (ouders van) studenten; bij respectievelijk 21% en 19% van de opleidingen hebben studenten/ ouders hier geen inspraak op. Echter, als het gaat om de hoogte van de bijdrage van (ouders van) studenten hebben bij 52% van de opleidingen de (ouders van) studenten geen inspraak (Figuur 6.3).

Figuur 6.3 Inspraakmogelijkheden voor ouders/studenten (opgave opleidingen)

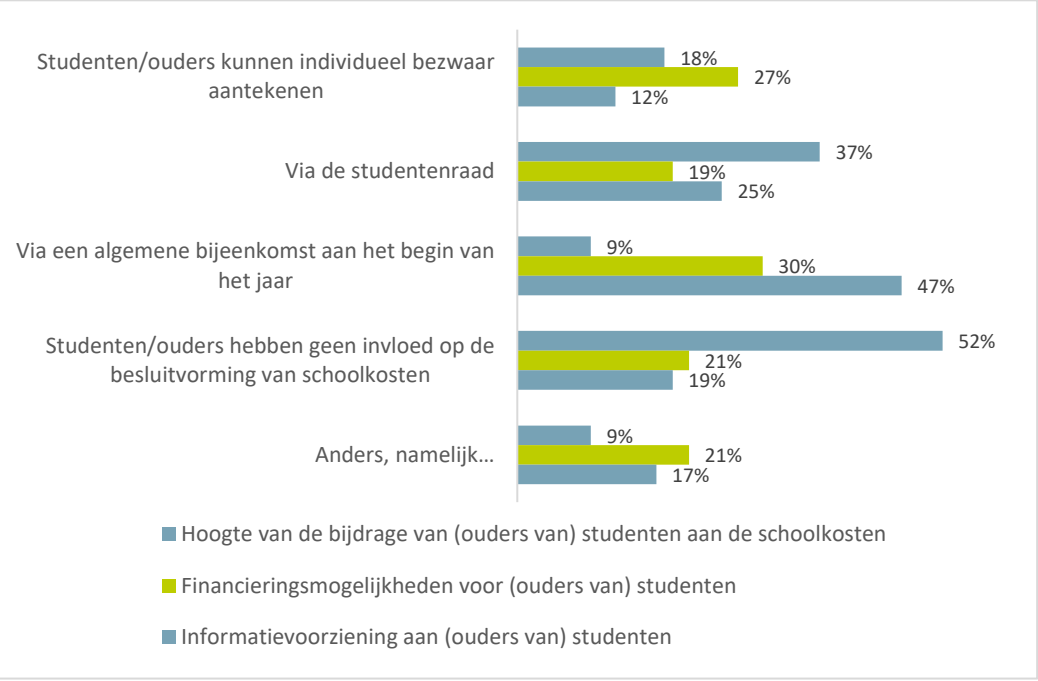

Bij bijna de helft van de mbo-opleidingen geeft men aan dat het niet of niet geheel betalen van de vrijwillige bijdrage geen consequenties voor de student heeft (Tabel 6.16). Bij 15% van de opleidingen wordt de student uitgesloten van de aan de bijdrage gerelateerde activiteiten. Bij ruim een derde van de opleidingen worden andere consequenties genoemd. Veelal wordt toegelicht dat er een kosteloos alternatief wordt geboden aan studenten, als andere studenten bijvoorbeeld op werkweek of excursie in het buitenland zijn.

Tabel 6.16 Consequenties als (ouders van) studenten de vrijwillige bijdrage niet betalen (opgave opleidingen)

	n=260
Dat heeft geen verdere consequenties	49%
De studenten worden uitgesloten van aan de bijdrage gerelateerde activiteiten	15%
Anders	37%

6.1.9 Schoolkosten mbo: Tegemoetkoming

70% van de mbo-opleidingen biedt (ouders van) studenten een tegemoetkoming via een studentenfonds voor minderjarige studenten. De meeste opleidingen waar dit niet aan de orde is geven aan dat er andere fondsen of regelingen zijn, via de gemeente of dat het niet bekend is. Op de vraag uit welke middelen de ondersteuning uit een studentenfonds wordt betaald worden een zeer uiteenlopende antwoorden gegeven. Een deel van de respondenten verwijst weer naar Stichting leergeld. Verder wordt vooral aangegeven dat het eigen middelen van de mbo-instelling komt (‘lumpsum’, ‘uit de schoolmiddelen’).

Vrijwel alle scholen informeren (ouders van) studenten over de voorziening(en) die de opleiding heeft voor extra financiële tegemoetkoming (Tabel 6.17). Het vaakst via de website (61%), ouderavonden/open dagen (52%) en op aanvraag (50%). Andere manieren/momenten die worden genoemd zijn bij de intake, via de studieloopbaanbegeleider of mentor, via posters en digitale borden of een flyer bij de brief voor leermiddelenbestelling.

Tabel 6.17 Informatievoorziening over de voorziening(en) die de school heeft voor extra financiële tegemoetkoming (meer antwoorden mogelijk, opgave opleidingen)

	n=183
School informeert hier niet over	0%
School informeert ouders via het aanmeldformulier	14%
School informeert ouders via een (nieuws)brief	17%
School informeert (nieuwe) ouders via de website	61%
School informeert ouders via de schoolgids	46%
School informeert ouders via ouderavond(en)	52%
De ouderraad/medezeggenschapsraad informeert hierover	8%
Studenten/ouders krijgen deze informatie op aanvraag	50%
Anders	16%

6.2 Schoolkosten voor studenten mbo

We presenteren nu de resultaten van de enquête onder ouders/studenten mbo. We gaan eerst in op de totale schoolkosten en de ontwikkeling daarvan. Vervolgens worden de afzonderlijke kostencategorieën besproken. In de paragraaf over de vrijwillige bijdrage bespreken we hoe daarmee wordt omgegaan. Reiskosten en stagekosten bespreken we apart. In de laatste twee paragrafen van dit hoofdstuk bespreken we de informatievoorziening van de scholen over schoolkosten, de inspraak van ouders in relatie tot schoolkosten en tot slot de mogelijkheden voor tegemoetkoming in de schoolkosten.

6.2.1 Schoolkosten mbo: Totaal en opbouw

Aan de ouders en studenten is gevraagd om de schoolkosten van dit schooljaar (2022-2023) op te geven. Lesgeld of cursusgeld hoefden ze niet mee te rekenen; dat is wettelijk vastgelegd en verschilt niet per persoon. Hiervoor kregen ze een lijst met vijf categorieën:

- Vrijwillige bijdrage.
- Leermiddelen en schoolbenodigdheden.
- ICT.
- Reizen, excursies en extra onderwijsaanbod.
- Begeleiding.

Kosten die al onder de vrijwillige bijdrage vallen, hoefden ouders/studenten niet nog apart aan te geven[28]. Per categorie waren verschillende subcategorieën weergegeven, zodat ouders/studenten de kosten per specifieke kostenpost konden opgeven. Onder elke categorie hadden ouders/studenten daarnaast de mogelijkheid om andere kosten te benoemen die niet terugkwamen in de subcategorieën[29].
We beschrijven eerst de totale kosten en vervolgens de spreiding en gemiddelde kosten per categorie. De categorie begeleiding zijn kosten die ouders/studenten vrijwillig maken (bijles, huiswerkbegeleiding/studiecoaching, toetstraining). Deze rekenen we niet mee bij de totale schoolkosten.

Totale schoolkosten

In de onderstaande tabel zijn de gemiddelde kosten en de spreiding van de kosten weergegeven voor de gehele groep studenten en gesplitst per onderwijssoort. Gemiddeld hebben ouders/studenten in het schooljaar 2022-2023 1429 euro aan schoolkosten betaald. De kosten voor studenten met een BOL-opleiding niveau 3-4 zijn iets hoger, voor de studenten met BBL-opleiding niveau 1-2 zijn deze kosten juist iets lager.

---

28 In zekere zin zijn de categorieën communicerende vaten: wat bij de ene ouder/student bij vrijwillige ouderbijdrage is meegenomen kan bij de ander bij een andere categorie opgenomen zijn. Voor de totale schoolkosten maakt dit niet uit.

29 Bij de opschoning van de data is opgevallen dat een aantal kostenposten niet volledig betrouwbaar zijn ingevuld. Om deze reden zijn een aantal kostenposten buiten beschouwing gelaten. Zo zijn er bij de “anders, namelijk…” categorieën vaak zaken genoemd die niet geteld kunnen worden als schoolkosten.

Tabel 6.18: Totale schoolkosten – spreiding en gemiddelde (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 2.093	BOL 1-2* n = 208	BOL 3-4* n = 1.452	BBL 1-2* n = 96	BBL 3-4* n = 303
€0	5,3%	8,7%	3,4%	9,4%	10,6%
€1-€500	14,3%	16,3%	12,5%	30,2%	17,5%
€501-€1000	20,2%	27,9%	17,2%	29,2%	25,1%
€1001-€1500	22,7%	22,1%	23,9%	16,7%	18,8%
Meer dan €1500	37,5%	25,0%	43,0%	14,6%	28,1%
Gemiddelde kosten	**€1.429**	**€1.252**	**€1.535**	**€862**	**€1.198**

*Van 34 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

Meer dan de helft van de ouders en studenten geeft aan de kosten (zeer) hoog te vinden (55,1%). Vergeleken met de vorige meting zien we een flinke stijging in totale kosten. Dit kan te maken hebben met de toename in aantal categorieën die zijn uitgevraagd in deze meting.

Vrijwillige bijdrage

In het mbo is het minder gebruikelijk om een vrijwillige bijdrage te vragen dan in het po of vo. De meerderheid van de ouders en studenten betaalt dus ook geen vrijwillige bijdrage. Gemiddeld betalen ouders en studenten 199 euro als vrijwillige bijdrage aan de mbo-instelling. Vergeleken met de vorige meting zijn de kosten voor de vrijwillige bijdrage toegenomen. Door te kijken naar de antwoorden vermoeden we hier hetzelfde als bij de vragenlijst voor ouders met kinderen in het po en vo: een klein groepje ouders/studenten heeft alle kosten bij elkaar opgeteld en deze kosten alleen bij de vrijwillige bijdrage ingevuld. Hierdoor zullen de uitkomsten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden.

Tabel 6.19: Vrijwillige bijdrage – spreiding en gemiddelde (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 2.096	BOL 1-2* n = 208	BOL 3-4* n = 1.455	BBL 1-2* n = 96	BBL 3-4* n = 303
€0	62%	65%	60%	70%	67%
€1-€25	2%	2%	3%	0%	2%
€26-€50	5%	5%	5%	3%	3%
€51-€100	7%	6%	7%	1%	4%
Meer dan €100	25%	22%	25%	26%	24%
Gemiddelde kosten	**€199**	**€255**	**€193**	**€122**	**€230**

* Van 34 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

Leermiddelen en onderwijsbenodigdheden

Aan de ouders en studenten is gevraagd welke kosten ze maken voor de leermiddelen en onderwijsbenodigdheden. Denk hierbij aan kosten voor (borg voor) studieboeken, woordenboeken, rekenmachine, gymspullen, huur voor een kluis, gereedschappen, materialen en de BPV/stage. 91% van de ouders/studenten maken hiervoor kosten. De gemiddelde kosten voor alle ouders en studenten

bedraagt 470 euro. Gemiddeld hebben studenten binnen de BOL-opleidingen iets hogere kosten dan studenten binnen de BBL-opleidingen.
De kosten die ouders en studenten maken op het gebied van de borg voor studieboeken zijn tijdelijke kosten: aan het einde van het schooljaar krijgen de meeste ouders/studenten dit bedrag terug. Deze kosten zijn wel meegenomen in de berekening van de leermiddelen en schoolbenodigdheden, maar kunnen niet echt gezien worden als echte kosten. Gemiddeld betalen ouders/studenten 9 euro aan borg voor studieboeken.

Ouders en studenten hadden ook de mogelijkheid om andere kostenposten te noteren. Ouders en studenten benoemen vaak de kosten voor een visum voor buitenlandse stages, materialen die nodig zijn voor de kappersopleiding en uniforms. Deze kostenposten zijn niet meegerekend in de onderstaande tabel.

Tabel 6.20: Kosten leermiddelen en onderwijsbenodigdheden – spreiding en gemiddelde (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 2.096	BOL 1-2* n = 208	BOL 3-4* n = 1.455	BBL 1-2* n = 96	BBL 3-4* n = 303
€0	9%	10%	6%	14%	19%
€1-€100	11%	9%	10%	19%	16%
€101-€250	15%	13%	15%	21%	19%
€251-€500	28%	36%	28%	22%	22%
Meer dan €500	37%	33%	42%	25%	25%
Gemiddelde kosten	**€470**	**€456**	**€495**	**€380**	**€388**

* Van 34 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

ICT (devices en software)
Ouders en studenten konden aangeven hoeveel kosten ze hadden op het gebied van ICT, zoals kosten voor het printen, een laptop/tablet, software/ICT applicaties en een koptelefoon. 82% van de ouders en studenten maken kosten op het gebied van ICT. De gemiddelde kosten bedragen 633 euro. Hier zien we dat de kosten voornamelijk in de opleidingsjaren 3-4 hoger zijn, ongeacht of het gaat om een BOL-opleiding of een BBL-opleiding. Vergeleken met de vorige meting zijn de kosten voor ICT toegenomen. Vergeleken met de vorige meting zijn er meer ouders/studenten die aangeven kosten te hebben op het gebied van ICT (82% vergeleken met 74%), wat de verhoging van de gemiddelde kosten mogelijk kan verklaren.
Andere kostenposten (die niet zijn meegerekend) die vaker zijn benoemd, zijn laptops/tablets voor persoonlijk gebruik, telefoonkosten en accessoires voor de laptop (zoals een muis, een beschermingshoes of specifieke onderdelen zoals een externe SSD).

Tabel 6.21: ICT kosten – spreiding en gemiddelde (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 2.093	BOL 1-2* n = 208	BOL 3-4* n = 1.452	BBL 1-2* n = 96	BBL 3-4* n = 303
€0	18%	25%	15%	37%	27%
€1-€25	12%	14%	12%	12%	9%
€26-€50	15%	18%	13%	18%	17%
€51-€100	35%	36%	36%	27%	32%
Meer dan €100	20%	8%	23%	7%	16%
Gemiddelde kosten	**€633**	**€468**	**€692**	**€390**	**€529**

* Van 34 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

Reizen, excursies en extra onderwijsaanbod

Ook konden ouders en studenten hun kosten voor reizen, excursies en extra onderwijsaanbod noteren. Ze konden de kosten gesplitst opgeven in de categorieën excursies/schoolkamp/schoolreizen naar het buitenland, excursies/schoolkamp/schoolreizen binnen Nederland en specifieke onderwijsprogramma's. 38% van de ouders/studenten maken kosten op het gebied van reizen, excursies en extra onderwijs. De gemiddelde kosten voor alle ouders en studenten bedraagt 135 euro. Hier zien we dat studenten binnen de BOL-opleidingen gemiddeld meer betalen aan reizen, excursies en extra onderwijsaanbod dan studenten binnen BBL-opleidingen.

Ook hier was er ruimte voor ouders en studenten om andere kostenposten te noteren. Een kostenpost die vaak terugkomt, is reiskosten.

Tabel 6.22: Kosten reizen, excursies en extra onderwijsaanbod – spreiding en gemiddelde (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 2.096	BOL 1-2* n = 208	BOL 3-4* n = 1.455	BBL 1-2* n = 96	BBL 3-4* n = 303
€0	62%	65%	56%	81%	78%
€1-€50	10%	14%	10%	7%	8%
€51-€100	6%	6%	6%	6%	4%
€101-€200	5%	6%	6%	1%	4%
Meer dan €200	17%	9%	21%	4%	7%
Gemiddelde kosten	**€135**	**€86**	**€162**	**€26**	**€57**

* Van 34 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

Begeleiding

Ten slotte konden ouders en studenten hun kosten voor begeleiding noteren. Ze konden de kosten gesplitst opgeven in de categorieën aanvullend onderwijs (bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining) die de opleiding aanbiedt, en aanvullend onderwijs buiten de opleiding. 5% van de ouders en studenten maakt kosten op het gebied van begeleiding. De gemiddelde kosten voor alle ouders bedraagt 17 euro. Er was ruimte voor ouders en studenten om andere kostenposten te noteren. Weinig ouders en studenten hebben hier gebruik van gemaakt (12 in totaal).

Tabel 6.23: Kosten begeleiding – spreiding en gemiddelde (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 2.096	BOL 1-2* n = 208	BOL 3-4* n = 1.455	BBL 1-2* n = 96	BBL 3-4* n = 303
€0	95%	97%	95%	95%	95%
€1-€25	1%	1%	1%	0%	1%
€26-€50	1%	1%	1%	1%	0%
€51-€100	1%	1%	1%	3%	0%
Meer dan €100	3%	1%	3%	1%	4%
Gemiddelde kosten	**€17**	**€18**	**€18**	**€6**	**€13**

* Van 34 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

6.2.2 Schoolkosten mbo: Ontwikkeling

Om de ontwikkeling van de totale schoolkosten in het mbo inzichtelijk te maken, is naast de huidige meting gebruik gemaakt de voorafgaande metingen. Na de eerste meting in het schooljaar 2009-2010 zijn er nog twee metingen geweest waardoor nu vier metingen met elkaar vergeleken kunnen worden. De bedragen uit de voorgaande metingen zijn gecorrigeerd voor inflatie zodat alle schoolkosten op het huidige prijspeil zijn weergegeven. Het resultaat daarvan is weergegeven in figuur 6.4 en tabel 6.24. Voor alle niveaus en onderwijssoorten blijkt dat de totale schoolkosten sinds de afgelopen meting zijn toegenomen.

De verklaring voor de stijging van de totale schoolkosten voor alle opleidingsniveaus is niet te koppelen aan een specifieke categorie kosten. Binnen vrijwel alle categorieën zien we een stijging in kosten. Een mogelijke verklaring voor deze stijging zou kunnen zijn dat er in deze meting meer subcategorieën worden uitgevraagd, waardoor het mogelijk is dat er kosten in beeld zijn gebracht die in de voorgaande meting niet naar voren zijn gekomen.

Figuur 6.4: Ontwikkeling totale schoolkosten mbo

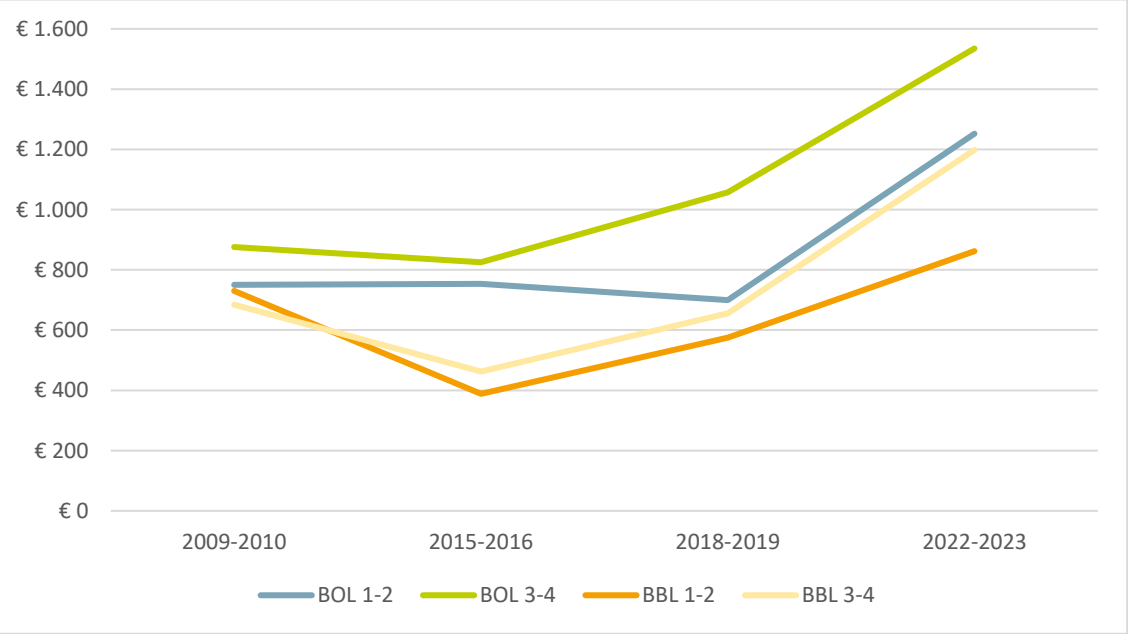

Tabel 6.24: Ontwikkeling totale schoolkosten mbo (opgave ouders/studenten)

	2009-2010*	2015-2016*	2018-2019*	2022-2023
BOL niveau 1-2	750	754	700	1252
BOL niveau 3-4	876	825	1058	1535
BBL niveau 1-2	730	389	575	862
BBL niveau 3-4	684	463	656	1198

* Bedragen zijn gecorrigeerd voor inflatie

6.2.3 Schoolkosten mbo: Vrijwillige bijdrage

10% van de ouders en studenten geeft desgevraagd aan dat de mbo-instelling om een vrijwillige bijdrage vraagt (zie tabel 6.25). Gemiddeld vragen mbo-instellingen waar de ouders/studenten over rapporteren 216 euro als vrijwillige bijdrage.
Net zoals bij de uitwerking van de vrijwillige bijdrage in het paragraaf “totale kosten en opbouw” zetten we onze vraagtekens bij deze uitkomsten. Meerdere ouders hebben bedragen van boven de 1000 euro opgegeven, waarvan afgevraagd kan worden of deze bedragen juist zijn. Vanwege de voorzichtigheid waarmee wij de resultaten interpreteren is er geen vergelijking met de vorige meting gemaakt.

Tabel 6.25: Gevraagde vrijwillige bijdrage – spreiding en gemiddelde (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 200**	BOL 1-2* n = 20	BOL 3-4* n = 159	BBL 1-2* n = 7	BBL 3-4* n = 10
€1-€50	27%	30%	28%	0%	20%
€51-€100	22%	35%	20%	29%	20%
€101-€200	26%	15%	28%	0%	20%
Meer dan €200	26%	20%	23%	71%	40%
Gemiddelde kosten	**€216**	**€233**	**€201**	**€218**	**€452**

* Van 34 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten
** 1 respondent heeft een 0 ingevuld bij deze vraag. Dit antwoord is uit de spreiding en gemiddelde kosten gefilterd.

Aan de ouders en studenten die hebben aangegeven dat de mbo-instelling om een vrijwillige bijdrage vraagt, is een aantal vervolgvragen gesteld. 40% van de ouders en studenten vindt dat de vrijwillige bijdrage ongeveer evenredig is met wat er van wordt betaald (tabel 6.26). Bijna de helft (45%) van de ouders en studenten vindt dat de vrijwillige bijdrage te laag of te hoog is, waarvan de meerderheid (38%) aangeeft de vrijwillige bijdrage te hoog te vinden.

Tabel 6.26: Oordeel hoogte vrijwillige ouderbijdrage (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 201	BOL 1-2* n = 20	BOL 3-4* n = 159	BBL 1-2* n = 8	BBL 3-4* n = 10
De vrijwillige bijdrage is te hoog in vergelijking met wat er van wordt betaald	38%	25%	41%	25%	20%
De vrijwillige bijdrage is ongeveer goed in vergelijking met wat er van wordt betaald	40%	45%	40%	38%	40%
De vrijwillige bijdrage is te laag in vergelijking met wat er van wordt betaald	7%	5%	6%	0%	30%
Weet ik niet	15%	25%	13%	38%	10%

* Van 34 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

Ook is aan deze groep ouders en studenten gevraagd of zij dit schooljaar de vrijwillige bijdrage betalen. De resultaten zijn weergegeven in figuur 6.5. Ongeveer driekwart (74%) van de ouders en studenten betaalt de volledige vrijwillige bijdrage. Een klein deel van de ouders en studenten betaalt een gedeelte van de bijdrage. Deze ouders en studenten betalen in de meeste gevallen (65%) minstens de helft van de vrijwillige ouderbijdrage. Ook is er een groep ouders en studenten die de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt.
Er zijn verschillende redenen gegeven door ouders en studenten die de vrijwillige bijdrage deels of niet betalen. Zo spelen de hoogte van het gezinsinkomen (38%) en/of het hebben van meerdere kinderen (13%) een rol. Daarnaast geven ouders en studenten aan dat zij het niet eens zijn met de uitgave van de vrijwillige bijdragen. Zo wordt het soms uitgegeven aan excursies waar de desbetreffende studenten niet aan deelnemen.

Figuur 6.5: Betaalde bijdrage (opgave ouders/studenten, n = 201)

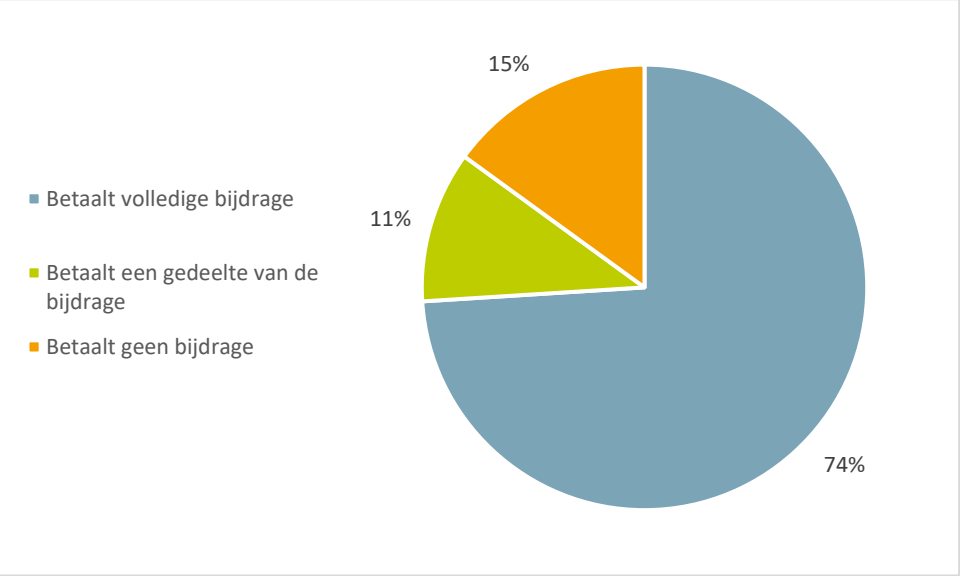

28% van de ouders en studenten geeft aan dat de mbo-instelling studenten uitsluit van bepaalde activiteiten als de vrijwillige bijdrage niet is betaald. Daarnaast geeft 13 procent van de ouders en studenten aan dat de school een aanmaning stuurt of een incassobureau inschakelt als de vrijwillige

bijdrage niet wordt betaald. Ten slotte ervaart ongeveer 66% van de ouders het betalen van de bijdrage als een verplichting. Deze uitkomsten zijn vergelijkbaar met de resultaten van de vorige meting.

6.2.4 Schoolkosten mbo: Bijles, huiswerkbegeleiding, toetstraining

Ongeveer twee derde van de ouders en studenten (68%) geeft aan dat de student geen gebruik maakt van de drie vormen van aanvullend onderwijs: bijles, huiswerkbegeleiding en toetstraining. Ongeveer één op de vijf ouders en studenten geeft aan dat de student gebruik maakt van één vorm van aanvullend onderwijs (18%). Een deel van de ouders en studenten (14%) geeft aan van twee of meer vormen van aanvullend onderwijs gebruik te maken. Volgens de ouders en studenten wordt er het meest gebruik gemaakt van toetstraining (25%), gevolgd door huiswerkbegeleiding/studiecoaching (15%) en bijles (12%).

Aan de ouders en studenten die aangaven gebruik te maken van een van de vormen van aanvullend onderwijs is gevraagd hoe vaak ze gebruik maken van de vormen van aanvullend onderwijs en bij wie ze dit aanbod volgen. Allereerst zien we dat meer dan de helft van de studenten aanvullend onderwijs bij de eigen mbo-instelling volgt[30]. Een achtste van de studenten volgt aanvullend onderwijs bij een instituut[31]. Een kwart van de studenten volgt aanvullend onderwijs bij iemand anders[32].

Figuur 6.6: Gebruik van aanvullend onderwijs (opgave ouders/studenten, n = 2090)

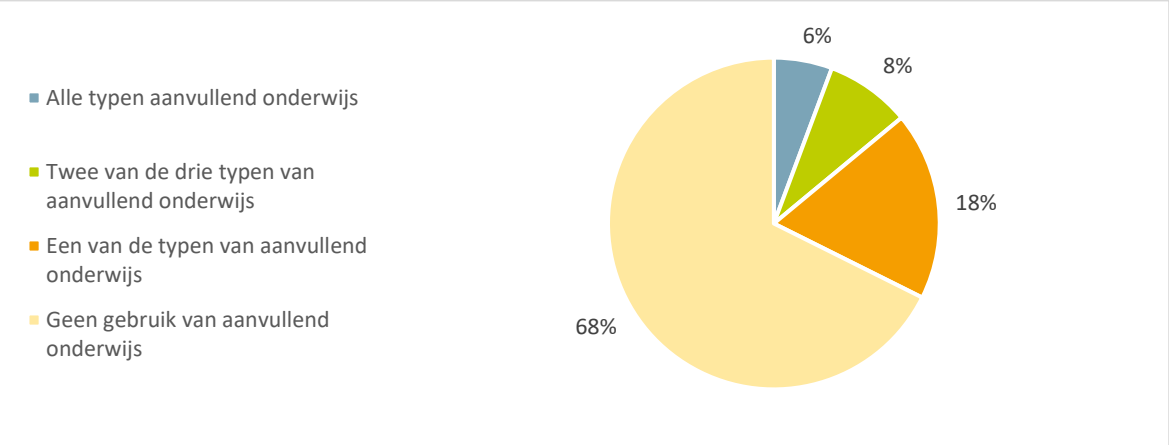

Aan de groep ouders en studenten die aangeven dat de student gebruik maakt van bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining is gevraagd of zij kosten hebben gemaakt. Zoals in tabel 6.27 te zien is, heeft 71% van de ouders en studenten geen kosten aan het aanvullend onderwijs. Ouders/studenten die wel kosten hebben aan het aanvullend onderwijs, zijn in de meeste gevallen meer dan 100 euro kwijt. Als we de ouders/studenten die niets betalen buiten beschouwing laten, betalen ouders/studenten gemiddeld 411 euro voor aanvullend onderwijs. Studenten op BOL-opleidingen op niveau 3-4 betalen gemiddeld minder voor het aanvullend onderwijs dan studenten op BOL-opleidingen niveau 1-2 en de BBL-opleidingen in het algemeen.
Vergeleken met de vorige meting zien we dat meer studenten gebruik maken van het aanvullend onderwijs. Waar in de vorige meting slechts 1% van de studenten gebruikt maakte van het aanvullend

30 Bijles en huiswerkbegeleiding worden voornamelijk enkele weken gevolgd. Toetstraining wordt enkele weken gevolgd.
31 Bijles en huiswerkbegeleiding worden voornamelijk enkele maanden tot het gehele studiejaar gevolgd. Toetstraining wordt enkele weken gevolgd.
32 Bijles en huiswerkbegeleiding worden enkele weken of minder gevolgd. Toetstraining wordt enkele weken gevolgd.

onderwijs, is dat ondertussen 32%. De coronapandemie en de toenemende onderwijsachterstanden zouden hier een rol in kunnen spelen.

Tabel 6.27: Aanvullend onderwijs – spreiding en gemiddelde (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 666	BOL 1-2* n = 80	BOL 3-4* n = 447	BBL 1-2* n = 40	BBL 3-4* n = 91
€0	71%	71%	71%	70%	73%
€1-€25	3%	5%	3%	3%	1%
€26-€50	4%	4%	4%	5%	0%
€51-€100	5%	5%	5%	10%	2%
Meer dan €100	19%	15%	18%	13%	24%
Gemiddelde kosten	**€120**	**€131**	**€104**	**€161**	**€146**
Gemiddelde kosten (exclusief €0)	**€411**	**€457**	**€161**	**€536**	**€530**

*Van 8 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

Ouders en studenten hadden de mogelijkheid om aan te geven bij welke partij ze bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining afnamen. Vervolgens konden ze per partij aangeven hoeveel kosten ze hadden. De resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 6.28.
De meeste studenten volgen aanvullend onderwijs op de eigen mbo-insteling. In de meeste gevallen lijken ouders en studenten hier niet voor te hoeven betalen. Hierdoor kunnen we voorzichtig concluderen dat een deel van de mbo-instellingen gratis bijles, huiswerkbegeleiding en/of toetstraining kunnen aanbieden. De NPO-gelden kunnen hier mogelijk een rol in hebben gespeeld. Wanneer de studenten aanvullend onderwijs volgen bij een instituut of bij een andere partij hebben ouders en studenten gemiddeld meer kosten dan wanneer de student het aanvullend onderwijs volgt op de eigen mbo-instelling.

Tabel 6.28: Gemiddelde kosten per type aanvullend onderwijs (opgave ouders/studenten)

	Bijles		Huiswerkbegeleiding		Toetstraining	
	Inclusief €0	Exclusief €0	Inclusief €0	Exclusief €0	Inclusief €0	Exclusief €0
Eigen school	€52 *n = 153*	€333 *n = 24*	€22 *n = 242*	€136 *n = 39*	€28 *n = 431*	€148 *n = 82*
Instituut	€394 *n = 32*	€574 *n = 22*	€154 *n = 17*	€291 *n = 9*	€191 *n = 27*	€286 *n = 18*
Andere partij	€229 *n = 74*	€333 *n = 51*	€164 *n = 64*	€308 *n = 34*	€109 *n = 64*	€224 *n = 31*

6.2.5 Schoolkosten mbo: Reiskosten en stagekosten

Reiskosten
De meerderheid van de studenten (60%) reist met het openbaar vervoer naar de mbo-instelling. Als we dit uitsplitsen naar opleidingssoort en niveau, zien we dat studenten op de BOL—opleidingen gemiddeld

het vaakst met het openbaar vervoer reizen, en studenten op de BBL-opleidingen het meest met de auto reizen. Onder “overig” hebben ouders en studenten aangegeven dat de student van meerdere vormen van vervoer gebruik maakt (zoals een combinatie van de auto en het openbaar vervoer). 76% van de studenten heeft een studentenreisproduct. Wanneer we kijken naar het soort opleiding dat de studenten volgen, zien we dat de studenten die een BOL-opleiding volgen bijna allemaal een studentenreisproduct hebben (93%). Studenten die een BBL-opleiding volgen hebben juist zelden een studentenreisproduct (7%).

Tabel 6.29: Type vervoer naar de opleiding (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 2.072	BOL 1-2* n = 200	BOL 3-4* n = 1.435	BBL 1-2* n = 96	BBL 3-4* n = 309
Lopend	1%	2%	1%	3%	1%
Fiets	14%	18%	14%	21%	10%
Brommer/scooter	4%	3%	4%	8%	2%
Openbaar vervoer	60%	72%	69%	35%	21%
Auto	17%	4%	8%	29%	62%
Overig	5%	3%	5%	3%	4%

* Van 32 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

Aan de ouders en studenten die aangeven dat de student gebruik maakt van het openbaar vervoer, maar geen studentenreisproduct heeft, is gevraagd hoeveel reiskosten zij per jaar betalen. De resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 6.30. Gemiddeld betalen deze ouders/studenten 91 euro aan reiskosten voor het openbaar vervoer. Als we kijken naar verschillen in opleidingen, zien we dat de studenten op BOL-opleidingen gemiddeld meer reiskosten hebben dan studenten op BBL-opleidingen.

Tabel 6.30: Reiskosten – spreiding en gemiddelde kosten (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 110	BOL 1-2* n = 7	BOL 3-4* n = 15	BBL 1-2* n = 29	BBL 3-4* n = 58
€1-€25	12%	0%	13%	14%	12%
€26-€50	32%	14%	20%	24%	41%
€51-€100	34%	14%	33%	45%	29%
Meer dan €100	23%	71%	33%	17%	17%
Gemiddelde kosten	**€91**	**€151**	**€127**	**€73**	**€84**

* Van 1 ouder/student is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zit

Ook is gevraagd aan ouders en studenten die aangaven gebruik te maken van het openbaar vervoer of de hoogte van de reiskosten invloed hebben gehad op de schoolkeuze. Van de 1252 ouders en studenten geven 143 respondenten (11%) aan dat hier inderdaad sprake van was.

Van deze 1252 ouders en studenten geven veruit de meeste respondenten (87%) aan dat zij geen reiskostenvergoeding krijgen. 3% van de ouders en studenten (36) ontvangt een bedrag van school, dat gemiddeld uitkomt op 178 euro per maand. 10% van de ouders en studenten ontvangt een vergoeding van een andere instantie, dat gemiddeld uitkomt op 239 euro per maand. Ouders en studenten ontvangen dit geld voornamelijk van de gemeente, de werkgever of DUO.

Ten slotte is aan de 337 ouders en studenten die hebben aangegeven dat de student met de auto naar school gaat gevraagd hoe groot de afstand is tussen het woonadres en de schoollocatie. Gemiddeld reizen de studenten 27 kilometer.

Stagekosten
Van de 2067 ouders en studenten geeft 77% aan dat de student in het studiejaar 2022-2023 een stage volgt. Aan deze groep ouders en studenten is een aantal vervolgvragen rondom de stagekosten gesteld.

Tabel 6.31: Type vervoer naar stage (opgave ouders/studenten)

	Totaal n = 1.592	BOL 1-2* n = 181	BOL 3-4* n = 1.171	BBL 1-2* n = 64	BBL 3-4* n = 152
Lopend	4%	6%	4%	3%	5%
Fiets	31%	33%	31%	36%	26%
Brommer/scooter	6%	4%	6%	11%	3%
Openbaar vervoer	35%	49%	38%	16%	6%
Auto	19%	4%	16%	25%	54%
Overig	5%	4%	5%	9%	6%

* Van 24 ouders/studenten is wegens het invullen van een verkeerde code niet bekend in welk leerjaar/opleiding ze zitten

De meerderheid van de studenten (66%) reist met de fiets of openbaar vervoer naar de stageplek. Als we dit uitsplitsen naar opleidingssoort en niveau, zien we dat studenten op de BOL-opleidingen gemiddeld het vaakst met het openbaar vervoer reizen, en studenten op de BBL-opleidingen het meest met de auto reizen. Onder “overig” hebben ouders en studenten aangegeven dat de student van meerdere vormen van vervoer gebruik maakt (zoals een combinatie van de auto en het openbaar vervoer) of dat de stage intern in het buitenland plaats heeft gevonden.

Aan de ouders en studenten die aangeven dat de student gebruik maakt van het openbaar vervoer, maar geen studentenreisproduct heeft, is gevraagd hoeveel reiskosten zij per jaar betalen. 78% van deze 27 ouders en studenten geven aan dat ze meer dan 50 euro kwijt zijn aan reiskosten. De opgegeven kosten variëren tussen 20 en 750 euro. Gemiddeld betalen deze ouders 137 euro aan reiskosten voor het openbaar vervoer.

Aan de ouders en studenten die aangaven dat ze reisden met het openbaar vervoer om bij de stageplek te komen is gevraagd of zij een reiskostenvergoeding ontvangen. Van deze 934 ouders en studenten geven veruit de meeste respondenten (92%) aan dat zij geen reiskostenvergoeding krijgen. 2% van de ouders en studenten (18) ontvangt een bedrag van de mbo-instelling, wat gemiddeld uitkomt op 109 euro per maand. 6% van de ouders en studenten (54) ontvangt een vergoeding van de werkgever, wat gemiddeld uitkomt op 65 euro per maand.

Ten slotte is aan de groep studenten die een stage volgen dit schooljaar gevraagd of de student een stagevergoeding ontvangt. De helft van de studenten ontvangt een stagevergoeding. Gemiddeld ontvangen de studenten 362 euro per maand aan stagevergoeding.

6.2.6 Schoolkosten mbo: Schoolkeuze en schoolkosten
Aan de ouders en studenten uit het mbo zijn enkele vragen gesteld over de mogelijke invloed van schoolkosten op de opleidingskeuze. Van de 2096 ouders en studenten die hebben gereageerd geven 770 ouders (37%) aan dat zij gekeken hebben naar de kosten van opleidingen tijdens het proces van het

kiezen van een opleiding. Van deze 770 ouders en studenten geven 116 respondenten (6% van het totaal aantal respondenten) aan dat de hoogte van de kosten heeft meegespeeld in de schoolkeuze. Ongeveer twee derde van deze 116 ouders en studenten geeft aan dat de gekozen opleiding goedkoper was dan andere opleidingen. Een derde van de ouders en studenten geeft aan dat de gekozen opleiding op deze school goedkoper was dan op andere scholen.

6.2.7 Schoolkosten mbo: Informatie en inspraak

Aan de ouders en studenten is gevraagd in hoeverre en op welke manier ze geïnformeerd worden over de hoogte en de besteding van de schoolkosten. Voor zowel de hoogte als de besteding van de schoolkosten geldt dat een groot deel van de ouders/studenten hier niet over geïnformeerd worden. Als ouders/studenten wel geïnformeerd worden, gebeurt dit voornamelijk via een (nieuws)brief of de website. Ouders en studenten worden vaker geïnformeerd over de hoogte van de schoolkosten dan over de besteding ervan. Overige manieren van informeren zijn via de mail, via de begeleiders/docenten of op de open dag.
Over het algemeen zijn de ouders/studenten neutraal over de informatie die ze ontvangen. Als het gaat om de hoogte van de schoolkosten is 26% van de ouders/studenten (zeer) tevreden over hoe ze geïnformeerd worden. Rondom de besteding van de schoolkosten is dit wat lager, namelijk 18%.

8% van de ouders/studenten is ontevreden over de informatievoorziening over de hoogte van de schoolkosten; 11% is ontevreden over de informatievoorziening over de besteding ervan. Ouders en studenten lichten toe dat de mbo-instelling niet (voldoende) toelicht welke kosten er gemaakt moeten worden om de opleiding succesvol te kunnen volgen.

Figuur 6.7: Informatievoorziening rondom hoogte en besteding van schoolkosten (opgave ouders/studenten, n = 2050)

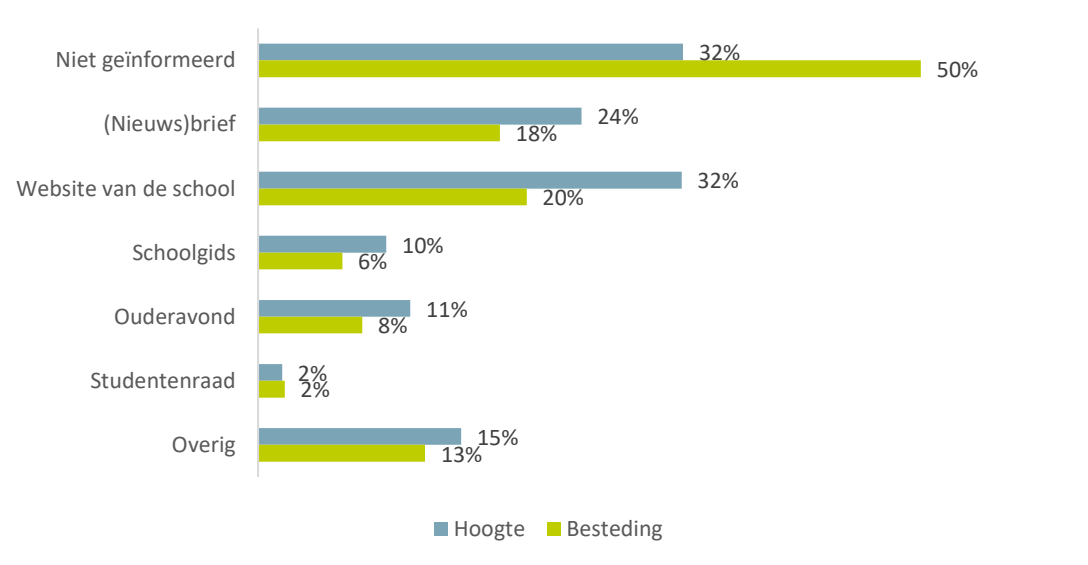

Aan de ouders/studenten is ook gevraagd op welke wijze zij betrokken worden bij beslissingen over de schoolkosten (figuur 6.8). Ongeveer de helft van de ouders/studenten weet niet op welke manier ze betrokken kunnen worden bij de beslissingen over de schoolkosten. Ook geeft meer dan een kwart van de ouders/studenten aan geen invloed te hebben op de beslissingen over de schoolkosten. Naast de onderstaande wijzen is ook aangegeven dat ouders/studenten via e-mail of nieuwsbrief kunnen meebeslissen over de schoolkosten.

Figuur 6.8: Wijze waarop ouders en studenten betrokken worden bij beslissingen over de schoolkosten (opgave ouders/studenten)

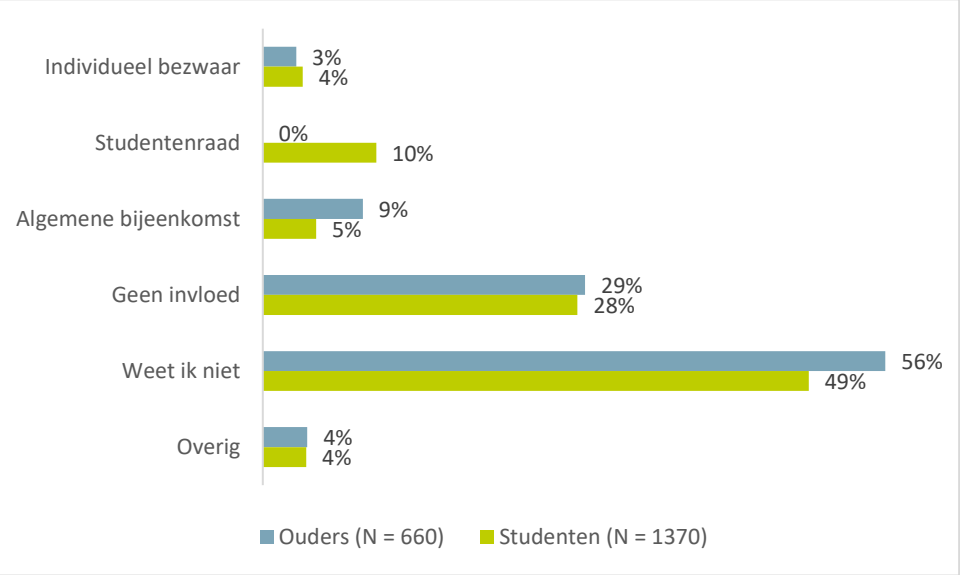

Ten slotte is gevraagd of ouders/studenten op de hoogte zijn van de rol die de studentenraad heeft als het gaat om de hoogte en de besteding van de schoolkosten. 90% van de ouders en studenten geeft aan hier niet van op de hoogte te zijn.

6.2.8 Schoolkosten mbo: Tegemoetkoming

Het overgrote deel van de ouders en studenten (89%) geeft aan geen tegemoetkoming voor de schoolkosten te ontvangen. 7% van de ouders/studenten ontvangt geld en 6% van de ouders/studenten ontvangt spullen/materialen. Het kleine groepje ouders en studenten dat geld ontvangt, krijgt een geldbedrag van gemiddeld 737 euro. Ouders en studenten die aangeven spullen/materialen te ontvangen, geven aan dat ze onder andere materialen ontvangen die ze niet kunnen betalen (zoals boeken, kleding, een laptop of een uniform). Zowel de ouders/studenten die geld ontvangen als de ouders/studenten die materialen/spullen ontvangen, geven aan dat ze dit voornamelijk van familie of andere organisatie (voornamelijk de werkgever) ontvangen.

Aan de ouders/studenten die geld ontvangen is gevraagd waar ze dit geld aan uitgeven. De meeste ouders gebruiken het geld om de studieboeken, materialen en ICT-benodigdheden zoals een laptop of een koptelefoon te kunnen betalen.
Ten slotte geeft meer dan de helft van de ouders en studenten (54%) aan geen informatie van de mbo-instelling te hebben ontvangen over financiële ondersteuning, 17% van de ouders/studenten heeft wel informatie ontvangen en 29% weet het niet meer.

Bijlage 1 Respons en representativiteit ouders/studenten

Bij het opstellen van de steekproef vanouders/studenten is rekening gehouden met de landelijke populatieverdeling op verscheidene categorieën. Binnen PO is er gekeken naar de verhouding tussen onder- en bovenbouw. Binnen VO is gekeken naar de verhouding binnen onderwijssoort, leerjaren en bouwen. Binnen MBO is gekeken naar de verhouding binnen opleidingsniveau, leerwegen en sectoren. De verhoudingen binnen de categorieën zijn redelijk gelijk aan de verhoudingen binnen de populatie, waardoor we kunnen stellen dat de steekproef op deze categorieën voldoende representatief is voor de populatie.

In de onderstaande tabellen zijn de verhoudingen binnen de steekproef vergeleken met de verhoudingen binnen de respons op de vragenlijsten.

PO – verdeling binnen bouwen[33]
In tabel B1 is de verdeling binnen bouwen in het primair onderwijs weergegeven. De percentuele afwijkingen in vergelijking met de steekproef zijn minimaal, dus we beschouwen de responsgroep representatief voor de steekproef, en daarmee dus ook voor de populatie.

Tabel B1: PO – verdeling bouwen

	Steekproef	Responsgroep
Bovenbouw	51%	53%
Onderbouw	49%	47%
Totaal	**36750**	**4045**

VO – verdeling binnen onderwijssoort, leerjaren en bouwen[34]
In tabel B2 tot en met B4 zijn de verdelingen binnen de onderwijssoorten, leerjaren en bouwen in het voortgezet onderwijs weergegeven. Binnen de verdeling van onderwijssoorten zien we een kleine oververtegenwoordiging van vwo en een kleine ondervertegenwoordiging van het vmbo. De verdeling binnen leerjaren en bouwen zijn relatief gelijk aan elkaar, dus de respons op deze categorieën is representatief voor de populatie.

Tabel B2: VO – verdeling onderwijssoort

	Steekproef	Respons
BRJ	43%	43%
HAVO	17%	17%
PRO	3%	1%
VMBO-BK	9%	5%
VMBO-GT	11%	10%
VWO	17%	23%
Totaal	**36750**	**2962**

[33] 99 respondenten hebben een verkeerde code ingevoerd, waardoor wij geen achtergrondgegevens konden koppelen. Deze 99 respondenten worden wel meegenomen in de resultaten.

[34] 70 respondenten hebben een verkeerde code ingevoerd, waardoor wij geen achtergrondgegevens konden koppelen. Deze 70 respondenten worden wel meegenomen in de resultaten.

Tabel B3: VO – verdeling leerjaar

	Steekproef	Respons
1	22%	22%
2	21%	21%
3	21%	21%
4	22%	20%
5	10%	11%
6	3,5%	4%
Totaal	**36750**	**2962**

Tabel B4: VO – verdeling bouwen

	Steekproef	Respons
Bovenbouw	45%	44%
Onderbouw	52%	55%
n.v.t.	3%	1%
Totaal	**36750**	**2962**

MBO – verdeling binnen opleidingsniveau, leerwegen en sectoren[35]

In tabel B5 tot en met B7 zijn de verdelingen binnen de opleidingsniveaus leerwegen en sectoren in het middelbaar beroepsonderwijs weergegeven, zowel voor ouders als studenten. Binnen de verdeling van leerwegen zien we dat de BOL-opleidingen iets oververtegenwoordigd zijn ten opzichte van de BBL-opleidingen. De verdeling binnen opleidingsniveau en sectoren zijn relatief gelijk aan elkaar, wat ons doet concluderen dat de respons op deze categorieën representatief is voor de populatie.

Tabel B5: MBO – Opleidingsniveau

	Steekproef studenten	Respons studenten	Steekproef ouders	Respons ouders
1-2	17%	14%	24%	17%
3-4	83%	86%	76%	83%
Totaal	**32286**	**1394**	**14961**	**668**

Tabel B6: MBO - leerwegen

	Steekproef studenten	Respons studenten	Steekproef ouders	Respons ouders
BBL	35%	25%	13%	8%
BOL	65%	75%	87%	92%
Totaal	**32286**	**1394**	**14961**	**668**

[35] 18 studenten en 16 ouders hebben een verkeerde code ingevoerd, waardoor wij geen achtergrondgegevens konden koppelen. Deze 34 respondenten zijn wel meegenomen in de resultaten.

Tabel B7: MBO - sectoren

	Steekproef studenten	Respons studenten	Steekproef ouders	Respons ouders
Bovensectoraal	1%	1%	2%	2%
Entree	2%	1%	4%	3%
Niet gespecificeerd	0%	0%	0%	0%
Creatieve industrie en ICT	9%	10%	11%	12%
Handel	8%	8%	9%	9%
Mobiliteit, transport, logistiek, maritiem	7%	5%	7%	6%
Specialistisch vakmanschap	1%	1%	0%	0%
Techniek en gebouwde omgeving	15%	11%	12%	13%
Voedsel, groen en gastvrijheid	11%	11%	14%	14%
Zakelijke dienstverlening en veiligheid	9%	9%	11%	8%
Zorg, welzijn en sport	38%	43%	30%	33%
Totaal	**32286**	**1394**	**14961**	**668**

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht
t 030 230 60 90
info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, 27 juni 2023
In opdracht van Ministerie van OCW